

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΟΑ'	ΤΕΥΧ. Α'	ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308	1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994	ΑΡΙΘ. 9
----------	----------	---	----------------	---------

Πατριαρχικά Μηνύματα ἐν τῷ Εὐρωπαϊκῷ Κοινοβουλίῳ

Διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ὁ ἑλληνικὸς καὶ ξένος Τύπος, ὡς καὶ διάφοροι ραδιοτηλεοπτικοὶ σταθμοὶ προέβαλον τὴν προσωπογραφίαν τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰς ἄλλας σελίδας τοῦ παρόντος τεύχους τῆς «Ἐκκλησίας» δημοσιευομένης ἱστορικῆς ὁμιλίας Αὐτοῦ, ἥτις τὴν 19ην Ἀπριλίου 1994

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

ἐξεφωνήθη ἐν Στρασβούργῳ ἐνώπιον τῶν μελῶν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου. Ἐν συμφωνία πρὸς τὰ περὶ τῆς ὁμιλίας ἐγκώμια, τὰ ὁποῖα δεδικαιολογημένως διευτυπώθησαν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Κοινοβουλίου τούτου καὶ ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ξένων Μέσων πληροφορήσεως καὶ ἐνημερώσεως, ἃς ἐπιτραπῆ καὶ ἐν τῷ παρόντι εὐσυνόπτῳ ἄρθρῳ νὰ σχολιασθῆ ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος πατριαρχικὴ ὁμιλία τόσον ἐξ ἐπόψεως εἰδολογικῆς ἢ μορφολογικῆς, ὅσον καὶ ἐξ ἐπόψεως ὕλης ἢ περιεχομένου.

* * *

Τὰ ἐν Στρασβούργῳ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Σεπτοῦ Προκαθημένου τῆς πρωτοθρόνου ἐν τῇ καθ' ὅλου Ὁρθοδοξία Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχουν πάντα τὰ εἰδολογικὰ προτερήματα, τὰ ὁποῖα εἶχε καὶ ὁ Ἐνθρονιστήριος Λόγος Αὐτοῦ. Οἱ ἐν τῷ Εὐρωπαϊκῷ Κοινοβουλίῳ τιμήσαντες τὸν Παναγιώτατον διεπίστωσαν ὅτι ἡ ἐνώπιον αὐτῶν ἐκφωνηθεῖσα πειστικὴ καὶ ἀρχιτεκτονικῶς διηρθρωμένη πατριαρχικὴ Ὁμιλία διακρίνεται διὰ τὰς ὑψηλῆς στάθμης διατυπώσεις, αἱ ὁποῖαι χαρακτη-

ρίζονται διὰ τὴν σεμνότητα καὶ τὸν ἀποκλείοντα περιττὰς λέξεις ἢ φράσεις ἐπιγραμματικὸν τὸν χαρακτήρα· εἶναι ἀπηλλαγμέναι ρητορικῶν παρεκβάσεων· συνδυάζουν δωρικὴν λιτότητα μετὰ ἰωνικῆς χάριτος· ἔχουν κρυσταλλίνην διαύγειαν καὶ σαφήνειαν· μαρτυροῦν ἀρίστην γνῶσιν καὶ χρῆσιν τῆς δοκίμου ἑλληνικῆς γλώσσης· ἀντλοῦν ἐκ τοῦ περισεύματος προσωπικοῦ πνευματικοῦ θησαυροφυλακίου καὶ ὀπλοστασίου· εἶναι αὐτόφωτοι καὶ οὐχὶ ἑτερόφωτοι, ἔχουσαι τὴν προσωπικὴν σφραγίδα καὶ ἔκδηλον τὸν χαρακτήρα τῆς πηγαιότητος καὶ γνησιότητος· συνδυάζουν τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν μετὰ τοῦ εἰς τὸν 21ον αἰῶνα ἀποβλέποντος ὑγιοῦς προοδευτικοῦ πνεύματος· ἀποκαλύπτουν ἀρίστην ἐνημέρωσιν περὶ τὴν δομὴν καὶ τὴν ὀρολογίαν τῶν ἀπασχολούντων τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἰδιαίτερος τὴν Εὐρώπην ζητημάτων· ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἐπικαιρότητα τῆς στιγμῆς καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας, τὰ προβλήματα καὶ τὸν ἰδιαίτερον παλμόν τῆς· εἰσδύουν εἰς τὴν πεμπτουσίαν τῶν διορθοδόξων, πανευρωπαϊκῶν καὶ οἰκουμενικῶν προβλημάτων καὶ προβάλλουν τὸν — οὐχὶ μερικὸν ἢ ἀποσπασματικόν, ἀλλὰ σφαιρικὸν ἢ καθολικὸν — τρόπον τῆς ἀντιμετωπίσεως αὐτῶν· προβάλλουν «ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι» τὸν οὐράνιον θησαυρὸν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἀποβλέπουν οὐχὶ εἰς τὴν ἐκρίζωσιν τῶν «ἀγριελαίων» (Ρωμ. ια', 17), ἀλλ' εἰς τὴν μεταβολὴν αὐτῶν εἰς ἡμέρους καὶ καρποφόρους διὰ τοῦ ἐμβολίου τῆς Θείας Χάριτος, ὅπερ χορηγεῖται ὑπὸ τῆς Ὁρθοδοξίας.

* * *

Ἐκ τῆς καθ' ὕλην ἢ κατὰ περιεχόμενον ἐπόψεως ὁ βαρυσήμαντος Λόγος τοῦ Οἰκουμε-

νικοῦ Πατριάρχου ἐστιάζεται δειγματοληπτικῶς πρὸ πάντων εἰς τὰ κάτωθι σημεία:

1) Ὁ Παναγιώτατος ἐπισημαίνει ὅτι τὸ ὄραμα τῆς ἐνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποβλέπει τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῆ, ὅταν «ἡ πολιτικὴ ἐνότης χωρίζεται τοῦ πολιτισμοῦ, δηλαδή τοῦ θεμελίου νοήματος τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων». Ὅθεν τόσον τὸ πρεσβυγενὲς Πατριαρχεῖον τῆς Νέας Ρώμης - Κωνσταντινουπόλεως, ὅπερ «διακινεῖ παράδοσιν δέκα καὶ ἑπτὰ αἰώνων μεριμνῶν καὶ ἀγώνων διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ ἐνότητα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης», ὅσον καὶ «ὁ ἕτερος εὐρωπαϊκὸς ἄξων, τῆς Παλαιᾶς Ρώμης» δέον νὰ συνενώσουν τὰς προσπάθειάς των, ἵνα καταστήσουν εἰς πάντας συνειδητὸν «τὸ θεμέλιον νόημα τῆς ἐνότητος». Τὸ νόημα τοῦτο οὐδόλως σημαίνει «τὴν ιδεολογικὴν ἀλλοτριώσιν εἰς θρησκευτικὰ καὶ πολιτικὰ δόγματα, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ πολλάκις εἰς ἀπολυτοποίησιν ἐθνικιστικῶν καὶ φυλετικῶν ἰδιαιτεροτήτων». Ἡ ἀπολυτοποίησις αὕτη ὑποδαυλίζει τὸν «φρικιαστικὸν πόλεμον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνεπλάκησαν ὀρθόδοξοι πληθυσμοὶ τῆς Εὐρώπης, μετὰ γειτόνων ἑτεροδόξων ἢ ἀλλοδόξων λαῶν ἀντιμαχοῦντες».

Ἐκ τούτων γίνεται προφανὴς ἡ ἀναγκαιότης τοῦ «ἐπαναπροσδιορισμοῦ τοῦ νοήματος τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐθνότητος» καὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν πραγματικῶν παραγόντων συγκλίσεως τῶν ἐθνικῶν καὶ πολιτισμικῶν παραδόσεων τῆς Εὐρώπης. Οἱ πρωτεργάται τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποιήσεως δέον νὰ μὴ περιορισθοῦν εἰς τὸν «σχεδιασμὸν ἐνιαίας οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως» καὶ τὸν «προγραμματισμὸν ἐνιαίας ἀμυντικῆς πολιτικῆς», ἀλλὰ παραλλήλως πρέπει νὰ παρουσιάσουν ἐνιαίαν «κοινωνικὴν πολιτικὴν», ἀποβλέποντες εἰς «τὴν συγκρότησιν προτάσεως πολιτισμοῦ, συγχρόνου καὶ ἐπικαίρου, προτάσεως μὲ πανανθρωπίνην ἐμβέλειαν. Ἀπὸ τῆς Εὐρώπης προῆλθε τὸ σημερινὸν κυριαρχοῦν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον πολιτισμικὸν ὑπόδειγμα. Τὸ ὑπόδειγμα διέρχεται κρίσιν ἱστορικοῦ τέλους, ἡ κρίσις εἶναι πανθομολογουμένη. Ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἀναμένεται καὶ ἡ ὑπέρβασις τῆς κρίσεως, ἡ πρότασις ἐξόδου εἰς τὰ ἀδιέξοδα».

2) Διὰ τὴν ὑπέρβασιν ταύτην καταβάλλει ρηξικελεύθους προσπάθειάς καὶ τὸ Σεπτὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὅπερ, ὡς ἐτόνισεν ἐν τῇ συνεχείᾳ ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ἀφ' ἐνόως συνεβάλετο εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, «ἐν τῷ ὁποίῳ, παρὰ τὰς ὑφισταμένας ἀδυναμίας, γονιμοποιεῖται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς δυναμικῆς τῶν κοινωνιῶν καὶ τῆς καλλιέργειας τῶν συνειδησεων μίᾳ ἀλληλοπεριχώρησις παραδόσεων, κοινῆς φιλανθρωπίας, οἰκοδομήσεως ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν διαφορῶν», ἀφ' ἑτέρου θεσμοποιεῖ τὸν ἐν ἀγάπῃ καὶ ἀληθείᾳ θεολογικὸν διάλογον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν λοιπῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν «μετὰ τῶν λεγομένων Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς, τῆς Παλαιοκαθολικῆς, τῆς Ἀγγλικανικῆς, τῆς Λουθηρανικῆς καὶ τῶν Μετερρουθμισμένων Ἐκκλησιῶν», τρίτον, παρὰ τὰ ἐπιπροσθούντα εἰς τοῦτο ἐμπόδια, προωθεῖ ἰδιαιτέρως τὰς συμφιλιοτικὰς συναντήσεις τῶν Προκαθημένων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Ρώμης καὶ τέταρτον ἐπεκτείνει τὴν προσπάθειαν εἰς τὸ «ἐγχείρημα δια-θρησκειακῆς προσεγγίσεως», τοῦθ' ὅπερ ἐγένετο ἰδιαιτέρως αἰσθητὸν διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου προσφάτου συγκλήσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει διεθνoῦς διαθρησκειακοῦ συνεδρίου ἐπὶ τοῦ θέματος «Εἰρήνη καὶ Καταλλαγή».

3) Ἐν συνεχείᾳ ὁ Παναγιώτατος — μετ' ἀκριβοῦς ἐπιστημονικῆς ὀρολογίας, εἰλημμένης εὐστόχως ἐκ τῶν συγχρόνων κλάδων τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου, τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, τῆς Πολιτειολογίας, τῆς Κοινωνιολογίας, τῆς Τεχνολογίας, τῆς Κυβερνητικῆς καὶ ἄλλων συναφῶν πεδίων τοῦ ἐπιστητοῦ — ἐπισημαίνει μερικὰ ἐκ τῶν σημερινῶν πιεστικῶν προβλημάτων καὶ ὑποδεικνύει ἐπιγραμματικῶς τὸν τρόπον τῆς τελεσφόρου ἀντιμετωπίσεώς των. Οὕτω λ.χ. ὁ Παναγιώτατος, ἀναφερόμενος εἰς τὴν «τραγωδίαν τῆς ἀνεργίας», ἐπισημαίνει τὸ ἀλυσιτελὲς «ἀποσπασματικῶν μέτρων δημοσιονομικῆς πολιτικῆς» καὶ ὑπομνησκει τὴν ἀνάγκην νὰ τεθοῦν «ἐξ ὑπαρχῆς ὑπὸ κρίσιν αὐτονόητοι ἐν τῷ πολιτισμῷ ἡμῶν προτεραιώ-

τητες» και να γίνη χειραφέτησις ἐκ τῆς «τυραννικῆς ἀναγκαιότητος συνεχοῦς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς και κατὰ συνέπειαν συνεχοῦς προκλήσεως νέων και περισσοτέρων καταναλωτικῶν ἀναγκῶν». Ὅθεν δέον να παύση ἡ Οἰκονομία να «αὐτονομήται ὡς πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ κοινωνικοῦ σώματος», να «λειτουργῆ ἐρήμην τοῦ ἀνθρώπου» και να «ἐξελισσεται εἰς μηχανιστικὴν τεχνικὴν ἐξισορροπῆσιν ἀφηρημένων μεγεθῶν». Μόνον ἡ «νοηματοδότησις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου και τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας» θὰ ἐμπνεύση εἰς τοὺς Εὐρωπαίους «τὴν ἀσκητικὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἀπλησίαις τῶν ἀτομοκεντρικῶν ἀπαντήσεων» και θὰ τοὺς ποδηγετήσῃ εἰς τὸ να «θυσιάσουν ἐκουσίως και μετὰ χαρᾶς τὸν ἄκρατον καταναλωτισμὸν και τὴν δέσμευσιν εἰς τὰς ἐπιταγὰς τῆς ἀμέτρου παραγωγικότητος διὰ να ἐπανεύρουν τὴν κοινωνίαν τῆς ζωῆς ἐν τῇ κοινότητι τῶν προσώπων, τὴν χαρὰν τῆς παντοτινῆς δημιουργίας ἐν τῇ ἀσκητικῇ ἀπαρνήσει τῆς πληθωρικῆς παραγωγῆς».

4) Αἱ ἐπισημάνσεις τοῦ Πατριαρχικοῦ Λόγου ὁμοιάζουν πρὸς ἀναβαθμοὺς, ὀδηγοῦντας εἰς τὰς ὑψηλότερας βαθμίδας τῆς πορείας πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνοποίησην. Οὕτως ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, θέσας τῷ ὄντι τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον τῶν ἡλῶν, ὑπέμνησεν εἰς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, ὅτι, διὰ να φθάσῃ ἡ Πολιτικὴ εἰς τὴν νοηματοδότησιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, πρέπει να ἐπιστρατεύσῃ «τὴν πειθῶ τῶν ἐμπειριῶν, τὰς ὁποίας κομίζουν αἱ θρησκευτικαὶ παραδόσεις» και ἰδίως ἡ Χριστιανικὴ Θεολογία. Ὡς διεκήρυξεν ὁ Παναγιώτατος, «ἡ παράκαμψις Θεολογίας ὑπὸ ποικίλων ἰδεολογημάτων δὲν ἔπεισαν ὅτι δύναται να κομίσῃ ρεαλιστικὰς λύσεις. Ὅπισθεν τῶν συγχρόνων ἀδιεξόδων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίου ὑποκρύπτεται μία τοποθέτησις θεολογικῆ». Ἐν τῇ συναφείᾳ ταύτῃ ὑπεμνήσθη και ἡ σπουδαιοτάτη συμβολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν «ἐφιαλτικῶν διαστάσεων» τοῦ λεγομένου «οἰκολογικοῦ προβλήματος». Τὸ Σεπτὸν ἐνοπιὸν Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας – διὰ διεθνῶν συνεδρίων και πολλαπλῶν διακηρύξεων και διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς 1ης

Σεπτεμβρίου ἐκάστου ἔτους «ὡς ἡμέρας περισυλλογῆς και προσευχῆς διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς συντελουμένης οἰκολογικῆς καταστροφῆς τοῦ πλανήτου ἡμῶν» – ἔχει καταστήσει φανεράν τὴν συνεισφορὰν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας και Θεολογίας «εἰς τὸν περὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀναγκαῖον διάλογον».

5) Περαιτῶν τὴν Ὁμιλίαν Αὐτοῦ ὁ Παναγιώτατος, ἀφ' ἐνὸς ἐτόνισεν ὅτι προσεπάθησε να «συγκεφαλαιώσῃ τὴν Ἱστορίαν και ἐμπειρίαν δέκα ἐπτὰ αἰῶνων θεσμοῦ, λειτουργήσαντος ὡς ἄξονος τῆς ἐνότητος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης» και ἀφ' ἐτέρου διεβεβαίωσε τὰ μέλη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου περὶ τῆς ἐτοιμότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς «συμπαράστασιν εἰς τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνοποίησην, διὰ μίαν Εὐρώπην, ἡ ὁποία δὲν θὰ ὑπάρχῃ μόνον δι' ἑαυτὴν, ἀλλὰ διὰ τὸ καλὸν ὁλοκληροῦ τῆς ἀνθρωπότητος». Ἐν τῷ πλαισίῳ τούτῳ ὁ Σεπτὸς Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βασιλίδος τῶν πόλεων ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα και τὴν εὐχὴν περὶ διευρύνσεως τῆς ὑπὸ ἐνοποίησην Εὐρώπης, εἰπὼν τὰ ἑξῆς: «Ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς σήμερον δωδεκαεθοῦς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πορείαν συνακολουθοῦν και ἕτερα πολυπληθῆ ἔθνη κατὰ πλειοψηφίαν ἐχόμενα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιαστικῆς Παραδόσεως. Ἐπιτρέψατε ἡμῖν να ἐκφράσωμεν τὴν ἐλπίδα ὅτι και οἱ λαοὶ οὗτοι θὰ κληθοῦν συντόμως να συμμετάσχουν εἰς τὴν ζωὴν και τοὺς θεσμοὺς τῆς ἠνωμένης Εὐρώπης».

* * *

Ἡ δειγματοληπτικὴ παρουσίασις μερικῶν κυρίων σημείων τῆς ἐνώπιον τῶν μελῶν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου γενομένης Ὁμιλίας τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχου κ.κ. Βαρθολομαίου καθιστᾷ φανερόν, ὅτι ἡ Ὁμιλία αὕτη ὑπῆρξεν ἀνταξία τὸσον τῆς – διακρινομένης διὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς πνευματικὰς διαστάσεις και τὴν οἰκουμενικὴν ἐμβέλειάν της – ὁλοκληρωμένης και ἀκτινοβόλου προσωπικότητος τοῦ Παναγιωτάτου κ.κ. Βαρθολομαίου, πρώτου διακόνου τῆς καθ' ὅλου Ὁρθοδοξίας, ὅσον και τοῦ ἐπισήμου βήματος, ἐφ' οὗ αὕτη ἐξεφωνήθη, ἥτοι

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

Τὸ μήνυμα τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ τὴν Cathedrale de l' Europe

Ὅπως εἶχε προαναγγελθεῖ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος Α' μετὰ ἀπὸ ἐπίσημη πρόσκληση, μετέβη τὴν 18ῃ Ἀπριλίου στὸ Στρασβούργο γιὰ νὰ ὁμιλήσει τὴν 19ῃ τοῦ μηνὸς σὲ εἰδικὴ συνεδρία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου (Parlement Européen). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ τιμητικὴ διάκρι-

Τοῦ Δρος κ. Ἀθανασίου Παπᾶ,
Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων

ση αὐτὴ ἀποτελεῖ γεγονὸς ἄκρως σημαντικὸ μέσα στὴ νεότερη ἱστορία τοῦ Σειπτοῦ Κέντρου, καὶ γενικότερα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Ὁ γράφων εἶχε τὸ προνόμιο νὰ εἶναι ἓνα μέλος τῆς συνοδείας του. Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἐπιθυμῶ νὰ κάνει μερικὲς διαπιστώσεις ποὺ σχετίζονται μὲ τὰ καίρια σημεῖα τῆς ἐπίσκεψης αὐτῆς τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τὰ ὁποῖα εἶναι: 1) Ἡ ὁμιλία τοῦ Πατριάρχου στὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο καὶ 2) Ἡ συνέντευξη Τύπου, τὴν ὁποία ἔδωσε στὸ Κέντρο Τύπου τοῦ

τοῦ βήματος, τὸ ὁποῖον «εἰκονίζει εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων τὸ ὄρατόν κέντρον τῆς ἀναληφθείσης ἱστορικῆς προσπαθείας πρὸς ἐνοποίησιν τῆς Εὐρώπης».

Ἐκφράζοντες τὴν χαρὰν ἡμῶν διὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου ἐπιδαμψιλευθείας εἰς τὸν Παναγιώτατον τιμᾶς, εὐχόμεθα ὅπως τὰ εὐγλώττως διατυπωθέντα ἢ καὶ ἀπλῶς ὑποδηλωθέντα ἐν τῷ Λόγῳ Αὐτοῦ δεοντολογικὰ μηνύματα ληφθῶν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν χαρασσόντων τὴν πανευρωπαϊκὴν πολιτικὴν.

Ἐπίσης, ἐπὶ τοῖς ἐπικειμένοις Ὀνομασθηρίοις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, εὐχόμεθα ὀλοψύχως ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς δωρῆται Αὐτῷ ἔτη πολλὰ, ὑγίειαν, δύναμιν, θείαν χάριν καὶ σοφίαν πρὸς πραγμάτων τῶν εὐγενῶν ὄραματισμῶν Του καὶ πρὸς δόξαν συμπάσης τῆς Ὁρθοδοξίας.

Σημειώσεις

Ἐνεκα ἐλλείψεως χώρου ἐν τῷ παρόντι τεύχει, ἢ δημοσιεύσεις τῆς συνεχείας τοῦ «Ὀδοιπορικοῦ εἰς τὰ Ἑλληνορθόδοξα Κέντρα τῆς Αὐστραλίας» θὰ γίνῃ εἰς τὸ ἐπόμενον τεύχος τῆς «Ἐκκλησίας».

Κοινοβουλίου τὴν ἴδια μέρα, συμπαρισταμένου καὶ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ Egon Klepsch.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ πρῶτο, δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ γίνῃ οὔτε ἀνάλυση τοῦ περιεχομένου τοῦ λόγου του, οὔτε νὰ ἀναφερθοῦν τὰ σχετικὰ σχόλια τῶν μέσων ἐνημέρωσης. Γιὰ ὀρισμένα ἄλλωστε ἀπ' αὐτὰ θὰ χρειασθεῖ ἀκόμη χρόνος, ὅπως ἐπίσης γιὰ τὴ συγκέντρωση ὅλου τοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖο θὰ βοηθήσει στὴ σφαιρικὴ ἀξιολόγηση τοῦ μηνύματος.

Πάντως ὀρισμένες πρῶτες ἐκτιμήσεις ἀπὸ ἀνώτατους καὶ ξένους κυρίως φορεῖς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης – πρᾶγμα ποὺ ἰδιαίτερα μετράει – μαρτυροῦν ὅτι ἡ ὁμιλία τοῦ Πατριάρχου ὑπῆρξε ὄχι μόνον ἀπὸ τὴ φύση τῶν προβλημάτων ποὺ ἄγγιξε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὰ παρουσίασε, ἀπολύτως θετικὴ καὶ ὅλων ἐντυπωσιακὴ.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ δεύτερο, τὴ συνέντευξη μὲ τοὺς δημοσιογράφους, καὶ αὐτὴ ἦταν πολὺ πετυχημένη, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο δὲν φαινόταν καθόλου εὐκολο, ἀν ληφθεῖ ὑπόψη ἡ ποικιλία, λεπτότητα, ἐπικαιρότητα καὶ ἄρα δυσχέρεια τῶν ἐρωτημάτων ποὺ ὑποβλήθηκαν.

Ἔτσι μετὰ ἀπὸ ἐμπνευσμένη προσλαλία τοῦ Πατριάρχου στὴν ὁποία τόνισε, ὅτι δὲν ἤλθε νὰ ἀπαντήσῃ σ' αὐτοὺς ἀπὸ αὐθεντίας, τέθηκαν τὰ ἑξῆς θέματα: 1) Ποιὰ εἶναι ἡ τοποθέτηση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἐναντι τῆς αἱματοχυσίας τοῦ Gorazde; 2) Ποιὰ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν ἐνωμένη Εὐρώπη; 3) Ἄν ὑπάρχουν ἀνησυχίες στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀπὸ τὶς ἀκραίες ἐνέργειες καὶ δηλώσεις ὀρισμένων Ἰσλαμιστῶν; 4) Ποιὰ εἶναι ἡ θέση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἐναντι τῆς ἐπιδημικῆς νόσου HIV/AIDS; καὶ 5) Μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ κάποια μελλοντικὴ συνάντηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μὲ τὸν Ρωμαῖο Ποντίφικα;

Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ ἀπαντήσεις τοῦ Πατριάρχου ἦταν ψυχραίες, σύντομες, ζυγισμένες, κρυστάλλινες, ρεαλιστικὲς καὶ σφαιρικὲς. Ἦταν βγαλμένες ἀπὸ τὴν μακραίωνη παράδοση καὶ πράξη τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ἐναρμονισμένες πρὸς τὴν ἀπολιτικὴ γραμμὴ τοῦ Θρόνου καὶ τὰ ιδεώδη τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης, τὰ ὁποῖα διδάσκουν ὅλες οἱ θρησκείες γιὰ τὴν ἀντικατάσταση τῆς καλλιέργειας τοῦ πολέμου καὶ τῆς βίας (Kultur des Krieges und der Gewalt) ἀπὸ τὴ νέα προώθηση τῆς εἰρήνης (Kultur des Friedens), γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἀνθρώπων ὅλης τῆς γῆς.

Βέβαια μερικὲς ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις τοῦ Παναγιω-

ΟΜΙΛΙΑ
ΤΗΣ Α.Θ.Π., ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΝ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ
(Στρασβούργον, 19 Ἀπριλίου 1994)*

Ἐξοχώτατε Κύριε Πρόεδρε,

Ἐντιμότατοι κυρίαί καί κύριοι Βουλευταί,

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς καί βαθείας ἱκανοποιήσεως εὐρισκόμεθα ἐν μέσῳ ὑμῶν ἐν τῷ ἐπισήμῳ τούτῳ χώρῳ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, τὸ ὁποῖον εἰκονίζει, εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὄρατὸν κέντρον τῆς ἀναληφθείσης ἱστορικῆς προσπαθείας πρὸς ἐνοποίησιν τῆς Εὐρώπης.

Εὐχαριστοῦμεν ὑμῖν ἀπὸ καρδίας ἐπὶ τῇ ἀπευθυνθείσῃ προσκλήσει. Εὐχαριστοῦμεν Ὑμῖν, Ἐξοχώτατε κύριε Egon Klepsch, Πρόεδρε τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, ἐπὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς προσκλήσεως. Καὶ πᾶσιν ὑμῖν, ἐντιμότατοι κύριοι Βουλευταί, ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ ὑμῶν.

Ἡ ἐνοποίησις τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχετε ἀφιερῶσει τὰς δυνάμεις ὑμῶν, ὡς ἐκπρόσωποι τῆς θελήσεως τῶν λαῶν ὑμῶν, τυχάνει ἡμῖν οἰκείον ἔργον. Διακονοῦμεν παράδοσιν δέκα καὶ ἑπτὰ αἰῶνων μεριμνῶν καὶ ἀγῶνων διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ ἐνότητα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης. Τὸ πρεσβυγενὲς Πατριαρχεῖον τῆς Νέας Ρώμης - Κωνσταντινουπόλεως, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἑτέρου εὐρωπαϊκοῦ ἄξονος, τῆς Παλαιᾶς

Ρώμης, δὲν ἠτύχησαμεν νὰ καταστήσωμεν ὄρατὴν τὴν ἐνότητα ταύτην. Αἰσθανόμεθα βαθύτατα τὴν θλίψιν ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου. Ὅμως ἐξακολουθοῦμεν, καὶ μάλιστα ἀπὸ κοινου, τὴν ἀφετηριακὴν μαρτυρίαν ἡμῶν: Ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐνότης, χωριζομένη τοῦ πολιτισμοῦ, δηλαδὴ τοῦ θεμελίου νοήματος τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ κατόρθωμα τῆς ἐνιαίας Εὐρώπης. Ἡ σκοπομένη ἐνότης τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης δὲν δύναται νὰ συντελεσθῇ παρὰ μόνον ὡς ἐνότης ἐν τῇ κοινωνίᾳ κοινου νοήματος τοῦ βίου, ἐνοειδοῦς στόχου τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων.

Παρὰ τὰς κοσμογονικὰς μεταβολὰς ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ἱστορίᾳ Παλαιὰ καὶ Νέα Ρώμη, ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποτελοῦν τοὺς ἄξονας ἀναφορᾶς καὶ ἐνότητος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης. Ὅμιλοῦμεν διὰ τὸ θεμέλιον νόημα τῆς ἐνότητος, ὄχι διὰ τὴν ἰδεολογικὴν ἀλλοτρίωσιν τοῦ νοήματος εἰς θρησκευτικὰ καὶ πολιτικὰ δόγματα ἢ ὁποῖα ὀδηγεῖ πολλάκις εἰς ἀπολυτοποίησιν ἐθνικιστικῶν καὶ φυλετικῶν ἰδιαιτεροτήτων.

Ἐπιτρέψατε ἡμῖν νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίησις δὲν θὰ καταστῇ δυνατὴ, ἐὰν πρυτανεύσουν τοιοῦτου εἴδους ἀπολυτοποιήσεις. Γνωρίζομεν ὅτι τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν τῷ προσώπῳ ἡμῶν καὶ ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τῆς ὁποίας τὴν πρώτην τῇ τάξει Ἐπισκοπὴν διακονοῦμεν, πολλοὶ ἐξ ὑμῶν προβάλλετε τὴν τραγικὴν τῶν ἡμερῶν ἡμῶν πραγματικότητα φρικιαστικοῦ πολέμου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνεπλάκησαν ὀρθόδοξοι πληθυσμοὶ τῆς Εὐρώπης,

τάτου σχετίζονται ἄμεσα πρὸς τὸ ὑλικὸ πού βρίσκεται τόσο μέσα στὸ λόγο του, ὅσο καὶ στὴ συνέντευξή του πρὸς τὴν ἑφημερίδα Le Monde τῶν Παρισίων, πού δημοσιεύθηκε τὴν 20ῇ Ἀπριλίου τρέχοντος ἔτους.

Θὰ ἦταν πάντως παράλειψη νὰ μὴν ἀναφερθῇ ἐδῶ καὶ τὸ ἀρχοντικὸ δεῖπνο, τὸ ὁποῖο παρέθεσε πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου ὁ μόνιμος ἀντιπρόσωπος τῆς Τουρκίας στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, ἐξαιρετος Πρόεδρος καὶ καλλιτέχνης I. Birsel.

Μὲ ἄλλες λέξεις, καὶ ὅπως ἄλλωστε παρατηρήθηκε, ὁ Πατριάρχης μας, χάρις στὴν οὐσιαστικὴ, δημοκρατικὴ κατὰ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἐμφάνιση καὶ οὐμανιστικὴ, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀκραιφνῶς ὀρθόδοξη παρουσία του, τίμησε τὸ Φανάρι στὸ Στρασβούργο, τίμησε τὴν Ἐκκλησίᾳ μας, τίμησε τὴ Χώρα μας.

Καὶ τὸν εὐχαριστοῦμε γι' αὐτό.

* Κατόπιν προσκλήσεως τοῦ κ. Egon Klepsch, Προέδρου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος ἐπεσκέφθη ἐπίσημως τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον ἐν Στρασβούργῳ καὶ ὁμίλησεν ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας αὐτοῦ. Συνωδεύετο ὑπὸ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Γαλλίας κ. Ἱερεμίου, Ἡλιουπόλεως καὶ Θεῖρων κ. Ἀθανασίου, Περγάμου κ. Ἰωάννου, τοῦ πανοσ. Ἀρχιμ. κ. Ἀθηνάγορα, τοῦ Μ. Εὐεργέτου τοῦ Πατριαρχείου κ. Παν. Ἀγγελοπούλου κ.ἄ.

μετά γειτόνων έτεροδόξων ή άλλοδόξων λαών αντιμαχούντες.

Θά ήτο περιττόν νά διαβεβαιώσωμεν ύμās ότι από τοϋ Οίκουμενικού Πατριαρχείου θεωρούμεν τήν τρέχουσαν πολεμικήν αίματοχυσίαν και τās συμπαρομαρτούσας είς πάντα πόλεμον άπανθρωπίας, ώς δεινόν άμάρτημα, ήγουν άποτυχίαν και έκπτώσιν άνθρωπίνην, καταδικάζομεν δέ αύτās, όποθενδήποτε και άν προέρχονται. Άλλά με μόνην τήν καταδίκην τών σήμεραν άμαρτανόντων δέν οίκοδομείται ή ύπό πάντων ποθουμένη ένότης. Η ύπερβολή τών έθνικισμών θά ίαθη μόνον διά τής διασαφήσεως τοϋ όρθοϋ νοήματος τής σαρκώσεως τής καθολικότητας έν τή τοπικότητι.

Είθε οί κυρίως συντελεσται τής εύρωπαϊκής έννοπήσεως. Άπευθυνόμενοι σήμεραν πρός ύμās, παρακαλούμεν ύμās νά άπασχοληήτε ενεργώς και μετά τοϋ όξυτάτου σήμεραν διά τήν Εύρώπην προβλήματος έπαναπροσδιορισμοϋ τοϋ νοήματος τοϋ *έθνους* και τής *ένότητος*, καθορισμοϋ και διασαφήσεως πραγματικών παραγόντων συγκλίσεως τών πολιτισμικών παραδόσεων τής Εύρώπης.

Όχι μόνον διά τήν έξασφάλισιν τής ένότητος και τής ειρήνης μεταξύ τών λαών τής ήπειρου. Άλλά και διά τήν συγκρότησιν προτάσεως πολιτισμοϋ, συγχρόνου και έπικαιρού, προτάσεως με πανανθρωπίνην έμβέλειαν. Από τής Εύρώπης προήλθε τό σήμεραν κυριαρχούν άνά τήν ύφήλιον πολιτιστικόν ύπόδειγμα. Τό ύπόδειγμα διέρχεται κρίσιν ιστορικού τέλους, ή κρίσις είναι πανθομολογουμένη. Από τής Εύρώπης άναμένεται και ή ύπέρβασις τής κρίσεως, ή πρότασις έξόδου από τὰ άδιέξοδα.

Η ήνωμένη Εύρώπη δέν ήμπορεί νά είναι μόνον σχεδιασμός ένιαίας οικονομικής άναπτύξεως, προγραμματισμός ένιαίας άμυντικής πολιτικής. Έκ τών πραγμάτων τό όραμα άπαιτεί και ένιαίαν κοινωνικήν πολιτικήν, ειρηνικής και γονίμου συνεργασίας τών εύρωπαϊκών λαών. Τό αίτημα είναι πολιτισμικόν. Αίτημα *νοήματος* τών διανθρωπίνων σχέσεων, τών σχέσεων άλληλοπεριχωρήσεως τών έθνικών παραδόσεων. Με τήν ίσοπεδωτικήν άρχήν τής ισότητος τών άτομικών δικαιωμάτων, άπεδείχθη ότι τὰ προβλήματα δέν έπιλύονται. Η άνάγκη κοινωνιοκεντρικών θεωρήσεων, έμπράκτου προτεραιότητος τών σχέσεων κοινωνίας και όχι τών άτομοκεντρικών θωρακίσεων, είναι πλέον έπιτακτική.

Τό τής Νέας Ρώμης - Κωνσταντινουπόλεως Οίκουμενικόν Πατριαρχείον, τό όποίον σήμεραν έκπροσωπείται έν τώ προσώπω τής ήμετέρας Μετριότητος ένώπιον ύμών, δέν κομίζει είς τό Κέντρον τοϋτο τής Εύρωπαϊκής ένότητος δυνατότητας πολιτικής ισχύος, οικονομικής άποτελεσματικότητας ή ιδεολογικών άξιώσεων. Δέν είναι αύτη ή άποστολή ήμών. Έπιτρέψατε ήμίν, έν τούτοις, νά σημειώσωμεν, ότι ή πείρα τών αίωνων παραδόξως έπιβεβαιώνει τήν δύναμιν, τήν κινούσαν τήν ιστορίαν έν *άσθενεία τελειουμένην* (Β' Κορ. 12,9).

Καταθέτομεν ήμίν τήν έμπειρίαν τής προσφάτου παραδόσεως ήμών: Όσάκις, έν τή μερίμη τής οίκουμενικής τών Χριστιανικών Έκκλησιών ένότητος, έτολήσαμεν «έν δυνάμει» ή και «ύπερ δύναμιν», οί καρποί τών όποίων ήξιώθημεν ήσαν ή γονιμοποιήσις τής άδυναμίας και όχι τής δυνάμεως ήμών. Τό 1920, τό Οίκουμενικόν Πατριαρχείον έκάλεσε διά πρωτοβουλίας αύτοϋ και διά καθολικής έγκυκλίου τās Χριστιανικές Έκκλησίας και Όμολογίας νά συγκροτήσουν έν είδος «Κοινωνίας τών Έκκλησιών» κατά τό πρότυπον τής τότε «Κοινωνίας τών Έθνών», προδρομόν τοϋ σήμεραν Όργανισμοϋ Ηνωμένων Έθνών. Έκ τής πρωτοβουλίας εκείνης προέκυψε, διά τής συμβολής τών προτεσταντικών Όμολογιών, τό Παγκόσμιον Συμβούλιον Έκκλησιών, έν τώ όποίω παρά τās ύφισταμένες άδυναμίας γονιμοποιείται είς τό επίπεδον τής δυναμικής τών κοινωνιών και τής καλλιέργειας τών συνειδήσεων μία άλληλοπεριχώρησις παραδόσεων, κοινής φιλανθρωπίας, οίκοδομήσεως άμοιβαίου σεβασμοϋ τών διαφορών.

Άνάλογον πείραν συνηγάγομεν και έκ τής έτέρας πρωτοβουλίας τοϋ Οίκουμενικού Πατριαρχείου νά θεσμοποιήση, όμοϋ μετά τών λοιπών άδελφών Όρθοδόξων Έκκλησιών, θεολογικόν διάλογον μετά τών λεγομένων Άρχαίων Άνατολικών Έκκλησιών τής Ρωμαιοκαθολικής, τής Παλαιοκαθολικής, τής Άγγλικανικής, τής Λουθηρανικής και τών Μετερρουμετισμένων Έκκλησιών. Θά ένθυμηθε ίσως οί παλαιότεροι έξ ήμών τήν ιστορικήν συνάντησιν τοϋ άοιδίμου προκατόχου ήμών Πατριάρχου Άθηναγόρου μετά τοϋ άειμνήστου Πάπα Παύλου τοϋ ΣΤ', τό 1964, έν Ίερουσαλήμ, τήν πρώτην από τοϋ μεγάλου Σχίσματος τοϋ 1054 συνάντησιν τών Προκαθμένων Παλαιάς Ρώμης και Νέας Ρώμης. Όπως και τήν άρσιν τών άναθεμάτων μεταξύ τών

Ἐκκλησιῶν τούτων τὸ 1965, τὴν ἀνταλλαγὴν ἐπισκέψεων μεταξὺ τοῦ Πάπα Ἰωάννου - Παύλου τοῦ Β' καὶ τοῦ ἀοιδίμου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου.

Ἡμεῖς συνεχίζομεν τὴν προσπάθειαν. Καὶ προσφάτως τὴν ἐπεξετείναμεν καὶ εἰς ἐγγείρημα δια-θρησκειακῆς προσεγγίσεως. Συνεκαλέσαμεν διεθνὲς διαθρησκειακὸν συνέδριον, ἐπὶ τοῦ θέματος «Εἰρήνη καὶ Καταλλαγή» ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἔχομεν, ὅμως, τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ἡ καλλιέργεια κλίματος ἀμοιβαίων παραδοχῶν, εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καὶ δημιουργικῆς συνεργασίας, τόσοσιν μεταξὺ θρησκειῶν καὶ ἐκκλησιῶν, ὅσον καὶ μεταξὺ ἐθνικῶν κρατῶν, φυλῶν καὶ παραδόσεων, ἀπαιτεῖ ριζικωτέραν μεταβολήν. Ὁ διάλογος, τὰ διεθνή συνέδρια, ἡ θεσμικὴ ἐπικοινωνία τῶν ἡγεσιῶν, αἱ προσεγγίσεις καλῆς θελήσεως, ἡ παραίτησις ἐξ ἀδιαλλαξιῶν, τυγχάνουν βήματα θετικά, ἐπιφέλη. Ἀλλὰ δὲν ἐπαρκοῦν. Τὰ προβλήματα τοῦ συγχρόνου κόσμου, τὰ προβλήματα τῆς Εὐρώπης εἰδικώτερον, ἀπαιτοῦν θεμελιώδεις ἀναθεωρήσεις αὐτῶν τούτων τῶν πολιτισμικῶν ἐπιλογῶν ἡμῶν, δηλαδὴ τῶν προδιαγραφῶν τοῦ πολιτισμικοῦ ἡμῶν ὑποδείγματος.

Δύο ἐμφατικὰ παραδείγματα μαρτυροῦν περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης: Τὸ πρῶτον, εἶναι ἡ τραγωδία τῆς ἀνεργίας, τῆς μαστιζούσης τὴν Εὐρώπην σήμερον. Εἶναι φανερόν, ὅτι διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς αὐξανομένης ἀνεργίας δὲν ἀρκοῦν οὔτε ἠθικαὶ παραινέσεις, οὔτε καὶ ἀποσπασματικὰ μέτρα δημοσιονομικῆς πολιτικῆς. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας ἐπιβάλλει ἡμῖν, ὅπως θέσωμεν ἐξ ὑπαρχῆς ὑπὸ κρίσιν αὐτονοήτους ἐν τῷ πολιτισμῷ ἡμῶν προτεραιότητας: Τὴν ἀπολυτοποιηθεῖσαν προτεραιότητα τῆς λεγομένης «ἀναπτύξεως», τῆς μετρομένης μόνον δι' οἰκονομικῶν μεγεθῶν. Εἴμεθα παγιδευμένοι εἰς τὴν τυραννικὴν ἀναγκαιότητα συνεχοῦς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, κατὰ συνέπειαν συνεχοῦς προκλήσεως νέων καὶ περισσοτέρων καταναλωτικῶν ἀναγκῶν. Ἡ ἐξισορροπήσις τῶν δύο ἀναγκαιότητων ἐπιβάλλει συνεχῆ τελειοποίησιν τῶν παραγωγικῶν μέσων, μὲ συνεχῆ περιορισμὸν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, δηλαδὴ τοῦ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ. Ἐνῶ παραλλήλως αἱ καταναλωτικαὶ ἀνάγκαι τοῦ ἰδίου τούτου ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ, πρέπει συνεχῶς νὰ αὐξάνωνται καὶ νὰ διευρύνωνται. Ἡ οἰκονομία αὐτονομεῖται ὡς πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, λει-

τουργεῖ ἐρήμην τοῦ ἀνθρώπου, ἐξελίσσεται εἰς μηχανιστικὴν τεχνικὴν ἐξισορροπήσεως ἀφηρημένων μεγεθῶν.

Ἐπιτρέψατε ἡμῖν νὰ πιστεύωμεν ὅτι τὸ ὄξυ καὶ τραγικὸν φαινόμενον τῆς ἀνεργίας ὑποχρεώνει πάντας ἡμᾶς εἰς προβληματισμὸν ἐξικνούμενον μέχρι τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν νοηματοδοτήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας.

Ἦτος εἶναι καιρὸς, ἔστω καὶ μόνον μὲ ἀφορμὴν τὸ ὄξυ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας, νὰ προτάξωμεν ἀντὶ τῶν ἀτομοκεντρικῶν δικαιωμάτων τὴν προτεραιότητα τῆς προσωπικῆς δημιουργικότητος ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων. Ἡ πολιτικὴ διαχείρισις τῶν κοινῶν ὀφείλει νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἐρώτημα: Ποῖος καὶ πῶς θὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν σημερινὸν Εὐρωπαῖον τὴν ἀσκητικὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἀπληστίας τῶν ἀτομοκεντρικῶν ἀπαιτήσεων, χάριν τῆς προτεραιότητος τῆς δυναμικῆς τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων; Μὲ ποῖαν πολιτικὴν πρακτικὴν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος θὰ θυσιάσῃ ἐκουσίως καὶ μετὰ χαρᾶς τὸν ἄκρατον καταναλωτισμὸν καὶ τὴν δέσμευσιν εἰς τὰς ἐπιταγὰς τῆς ἀμέτρου παραγωγικότητος, διὰ νὰ ἐπανεύρῃ τὴν κοινωνίαν τῆς ζωῆς ἐν τῇ κοινότητι τῶν προσώπων, τὴν χαρὰν τῆς ποιοτικῆς δημιουργίας ἐν τῇ ἀσκητικῇ ἀπαρνήσει τῆς πληθωρικῆς παραγωγῆς;

Τοιαύτας ριζικὰς ἀλλαγὰς εἰς τὴν νοηματοδότησιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὰς ὑπηρετεῖ ἡ πολιτικὴ, ἀλλ' εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων τὰς ἐμπεδώνει μόνον ἡ πειθὴ τῶν ἐμπειριῶν, τὰς ὁποίας κομίζουσιν αἱ θρησκευτικαὶ παραδόσεις. Ἄν ἀληθεύουν εἰς τὰς διαπιστώσεις αὐτῶν αἱ κλασικαὶ καὶ πασίγνωστοι σχετικαὶ μελέται τῶν Max Weber, Werner Sombart καὶ R.H. Tawney, εἰς τὴν βάσιν τῶν συγχρόνων εὐρωπαϊκῶν ἀντιλήψεων περὶ ἐργασίας καὶ οἰκονομίας εὐρίσκεται μία συγκεκριμένη ἐκδοχὴ τῆς χριστιανικῆς θεολογίας. Ἄν ἀληθεύῃ ἡ διαπίστωσις, τότε μία νέα πρότασις νοηματοδοτήσεως τῆς ἐργασίας καὶ τῆς οἰκονομίας ἀναποφεύκτως θὰ διέλθῃ ἀπὸ θεολογικὰς ἀναθεωρήσεις. Ἡ παράκαμψις τῆς θεολογίας ὑπὸ ποικίλων ἰδεολογημάτων, δὲν ἐπείσεν ὅτι δύναται νὰ κομίσῃ ρεαλιστικὰς λύσεις. Ὅπισθεν τῶν συγχρόνων ἀδιεξόδων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίου ὑποκρύπτεται μία τοποθέτησις θεολογικῆ.

* * *

Ἀνάλογα συμπεράσματα νομίζομεν ὅτι συνάγονται καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου παραδείγματος κρισίμου καὶ ἀγωνιώδους τῆς ἐποχῆς ἡμῶν προβλήματος: τοῦ *οἰκολογικοῦ* λεγομένου. Γνωρίζομεν ἅπαντες τὰς ἐφιαλτικὰς διαστάσεις, τὰς ὁποίας προσλαμβάνει ὁσήμεραι τὸ πρόβλημα.

Ἐπιτρέψατε ἡμῖν τὴν πεποιθήσιν ὅτι τὸ οἰκολογικὸν πρόβλημα τῆς ἐποχῆς ἡμῶν ἀπαιτεῖ ριζικὴν ἀναθεώρησιν τῆς κοσμολογίας ἡμῶν. Ἄλλην ἐρμηνείαν τῆς ὕλης καὶ τοῦ κόσμου, ἄλλην στάσιν τῶν ἀνθρώπων ἐναντι τῆς φύσεως, διαφορετικὴν νοσηματοδότησιν τῆς προσλήψεως καὶ χρήσεως τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Θεολογία προσπαθεῖ, ἐν τῷ μέτρῳ τῶν πνευματικῶν αὐτῆς δυνάμεων, νὰ συνεισφέρει εἰς τὸν περὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀναγκαῖον διάλογον. Μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου οἱ Ὁρθόδοξοι καθιερώσαμεν τὴν 1ην Σεπτεμβρίου ἐκάστου ἔτους ὡς ἡμέραν περισυλλογῆς καὶ προσευχῆς διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς συντελουμένης οἰκολογικῆς καταστροφῆς τοῦ πλανήτου ἡμῶν. Διὰ διεθνoῦς συνεδρίου ἐν Κρήτῃ, ἐξ ἄλλου, ἐνεκαινιάσαμεν συστηματικὴν θεολογικὴν μελέτην τοῦ προβλήματος. Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι ἡμῶν δὲν ἔχουν νόημα ἐὰν παραμείνουν ἀποσπασματικά. Δρατόμεθα τῆς εὐκαιρίας τῆς ἐνώπιον ὑμῶν παρουσίας ἡμῶν, διὰ νὰ δηλώσωμεν, ὅτι εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ θέσωμεν τὰς ἰσχνὰς ἡμῶν δυνάμεις εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου διὰ πᾶσαν περαιτέρω μελέτην καὶ προσπάθειαν πανευρωπαϊκῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος. Τὴν αὐτὴν ἐτοιμότητα ἐπιτρέψατε ἡμῖν νὰ δηλώσωμεν καὶ σχετικῶς πρὸς τὸ προαναφερθὲν πρόβλημα τῆς μαστιζούσης τὴν Εὐρώπην ἐνεργίας.

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι καὶ κυραὶ Βουλευταί,

Ἡ εὐγενικὴ ὑμῶν πρόσκλησις ἐπέτρεψεν ἡμῖν ὅπως ἔχωμεν μεθ' ὑμῶν τὸν ὀλίγον τοῦτον, ἀλλὰ πολῦτιμον χρόνον προσωπικῆς κοινωνίας. Αἰσθανόμεθα βᾶρος εὐθύνης δυσβάστακτον. Διότι εἰς τοὺς πενιχροὺς προσωπικοὺς ἡμῶν λόγους ὀφείλομεν νὰ συγκεφαλαιώσωμεν τὴν Ἱστορίαν καὶ ἐμπειρίαν δεκαεπτὰ αἰῶνων θεσμοῦ λειτουργήσαντος ὡς ἄξονος τῆς ἐνότητος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἀξιούμεθα νὰ συνεχίζωμεν τὴν διαδοχὴν τοῦ λόγου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Νέας Ρώμης - Κωνσταντινου-

πόλεως, διαδοχὴν λόγου ἐνὸς Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ἐνὸς Γρηγορίου Θεολόγου, ἐνὸς Μεγάλου Φωτίου καὶ πλειάδος γιγαντιαίων οὐχὶ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ἱστορίᾳ ἀναστημάτων, Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Αἱ ἱστορικαὶ συγκυρίαι ἔχουν κοσμογονικῶς μεταβληθῆ. Δεχθῆτε, παρακαλοῦμεν, τὴν ἐνταῦθα ἡμετέραν παρουσίαν μόνον ὡς ὑπενθύμισιν: Ὑπενθύμισιν ὅτι ὑπάρχομεν. Καὶ συνεχίζομεν τὴν διακονίαν καὶ μαρτυρίαν ἐν τῷ κοινῷ ἀγῶνι τῆς μερίμνης διὰ τὴν προσφορὰν νοήματος καὶ ἐλπίδος πανανθρωπίνης. Αἱ εἰς πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, αἱ ἑκατοντάδες ἐν Κεντρικῇ καὶ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ἐνορίαὶ Ὁρθόδοξων πιστῶν, μεταναστῶν ἀλλὰ καὶ γηγενῶν, εἶναι ἡμέτερον ποιμνιον ἀλλὰ καὶ ὑμέτερος, τῶν τὴν πολιτικὴν τέχνην ἀσκούντων, λαός. Ἐκτὸς δὲ τῶν ὁρίων τῆς σήμερον δωδεκαεθνοῦς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πορείαν συνακολουθοῦν καὶ ἕτερα πολυπληθῆ ἔθνη κατὰ πλειοψηφίαν ἐχόμενα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησιαστικῆς Παραδόσεως. Ἐπιτρέψατε ἡμῖν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἐλπίδα ὅτι καὶ οἱ λαοὶ οὗτοι θὰ κληθοῦν συντόμως νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν ζωὴν καὶ τοὺς θεσμοὺς τῆς ἡνωμένης Εὐρώπης.

Τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Νέας Ρώμης - Κωνσταντινουπόλεως ἐξακολουθεῖ, διὰ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων, νὰ συνιστᾷ οὐσιαστικὴν εὐρωπαϊκὴν διάστασιν ἐν τῇ οἰκουμενικῇ αὐτοῦ διακονίᾳ. Πέραν τῶν ιδεολογικῶν προσανατολισμῶν ἐκάστου ἐξ ὑμῶν, πέραν τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ μεταφυσικῶν πεποιθήσεων ἢ μὴ πεποιθήσεων, παρακαλοῦμεν νὰ δεχθῆτε τὴν ἐτοιμότητα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συμπαραστάσεως εἰς τὴν προσπάθειαν ὑμῶν διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνοποίησιν, διὰ μίαν Εὐρώπην, ἢ ὅποια δὲν θὰ ὑπάρχη μόνον δι' ἑαυτήν, ἀλλὰ διὰ τὸ καλὸν ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐπιθυμοῦμεν νὰ κατακλείσωμεν διὰ τῆς προσευχῆς, τὴν ὁποίαν οἱ Ὁρθόδοξοι ἀπευθύνομεν εἰς τὸν Ἄρχοντα τῆς εἰρήνης, ἰδιαίτερος κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τεσσαρακοστῆς: «Ἐπουράνιε Βασιλεῦ, τὴν πίστιν στήριξον, τὰ ἔθνη πράυνον, τὸν κόσμον εἰρήνευσον».

Σὰς εὐχαριστοῦμεν.

Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΒΑΝΙΑΣ κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΩΣ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ*

(14η Δεκεμβρίου 1993)

Συγχρόνως όμως τὸ Ἰσλάμ τονίζει: Πρῶτον τὴν κοινωνικότητα τοῦ ἀνθρώπου, τὶς διασυνδέσεις του μὲ τὸ πολιτικό, οἰκονομικὸ καὶ πολιτιστικὸ σύνολο. Καὶ δεύτερον, τὸν ἄμεσο δεσμὸ καὶ τὴν ἐξάρτησή του ἀπὸ τὸν Θεό, πράγμα ποὺ σημαίνει τὴν σχετικότητα τῆς ἀνθρωπίνης θέσεως, τὴν κατάσταση ὑποταγῆς στὸ θεῖο θέλημα (islam). «Κάθε ἀνθρώπος εἶναι οὐσιαστικὰ δούλος τοῦ Θεοῦ, ἐπομένως δὲν ὑφίσταται αὐτόνομη ἀνθρώπινη ἀξία. Ἐνας ἀνθρωπισμὸς ἀποκομμένος ἀπὸ τὸ αἰώνιο, στερημένος ἀπὸ τὴν πνευματικὴ διάσταση, εἶναι ἀκατανόητος γιὰ τὸ Ἰσλάμ, θὰ κινδύνευε νὰ ὀδηγήσει σὲ μία θεοποίηση τοῦ ἀνθρώπου», ὑπογραμμίζουν σύγχρονοι μουσουλμάνοι στοχαστές²³. Οἱ πῦρ μετριοπαθεῖς, ποὺ δὲν ἀποτελοῦν συνήθως τὴν πλειοψηφία, βλέπουν θετικὰ τὶς διακηρύξεις γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ σύγχρονη δυτικὴ ἔκφραση «δικαιώματα τοῦ ἀτόμου» θὰ μπορούσε, κατὰ τὸν Ihsan Hamid Al-Mafregy, καθηγητὴ τῆς Νομικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βαγδάτης, νὰ μεταφρασθεῖ στὸ Ἰσλάμ ὡς «ἠθικὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου», μὲ τονισμὸ τῆς φυσικῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀνθρώπου... Ὁ ἀνθρώπος ἔχει, σύμφωνα μὲ τὸ Ἰσλάμ, μιὰ ἔμφυτη ἀξιοπρέπεια, μιὰ ἠθικὴ ἀξία, τὴν ὁποία οἱ συντάκτες τῆς Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὀνόμασαν «λογικὴ καὶ συνείδηση»²⁴.

Τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια ἀποδέχεται τὸ Ἰσλάμ καὶ γιὰ τοὺς ὁπαδοὺς τῶν ἄλλων μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν. Σέβεται καὶ προστατεύει τὰ δικαιώματα τῶν μὴ-μουσουλμάνων, τῶν dhimmis (προστατευομένων)²⁵. Τὸ Κοράνιο ὀρισμέ-

νες φορὲς ἀναφέρεται γενικῶς στοὺς μὴ μουσουλμάνους καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις εἰδικότερα στοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ἰησοῦ. Στὰ κορανικὰ αὐτὰ ἐδάφια ἄλλοτε διαφαίνεται κάποια συμπάθεια, ἄλλοτε μιὰ σαφῆς ἀντίθεση. Π.χ. «Θὰ ἀνακαλύψεις ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ πολυθεῖστὲς εἶναι ἐχθροὶ ἄσπονδοι τῶν μουσουλμάνων καὶ ὅτι οἱ καλούμενοι Χριστιανοὶ (Nasara) εἶναι μᾶλλον διατεθειμένοι νὰ ἀγαποῦν τοὺς πιστοὺς (δηλ. μουσουλμάνους)» (Κοράν., κεφ. 5, Ἡ Τράπεζα, στίχ. 85). Ὅμως ἀλλοῦ καταφέρεται ἐναντίον καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δέ: «Ὅσοι πιστοὶ! μὴ συνάπτετε σχέσεις μὲ τοὺς Ἑβραίους, οὔτε μὲ τοὺς Χριστιανούς· αὐτοὶ εἶναι φίλοι ἀλλήλων» (Κοράν., κεφ. 5, Ἡ Τράπεζα, 56). Ἔτσι οἱ κατὰ καιροὺς μουσουλμανικὲς ἀρχὲς εἶχαν τὴν εὐχέρεια μιᾶς ἐρμηνείας ἀνάλογα μὲ τὶς διαμορφούμενες συνθήκες καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ἀποφασίζουσιν ἐκάστοτε τὴν ἐπιθυμητὴ στάση.

Πάντως, ἀκόμη καὶ μέσα στὸ καθαυτὸ ἰσλαμικὸ κράτος, θεωρητικὰ ἀναγνωρίζονται δικαιώματα στοὺς μὴ μουσουλμάνους, ὅπως: α) ἀτομικὴ ἐλευθερία κινήσεως, ἐμπορίου, ὀργανώσεως τῶν κοινοτήτων τους· β) δικαιώματα σχετιζόμενα μὲ εἰδικὸς οἰκογενειακοὺς καὶ προσωπικοὺς θεσμούς· γ) ἐλευθερία ὀργανώσεως τόπων λατρείας, σχολείων, διατήρηση θρησκευτικῶν ἀργιῶν²⁶.

Ἡ ἰσλαμικὴ διάθεση γίνεται αὐστηρὴ καὶ μὴ ἀνεκτικὴ ἀπέναντι στοὺς πολυθεῖστὲς καὶ τοὺς ἀθέους. Ὅρισμένα κορανικὰ ἐδάφια — ποὺ παρὰ μὲν ὁ ἀναλλοίωτος λόγος τοῦ Θεοῦ — εἶναι καθοριστικά: «Ὅταν παρέλθουν οἱ ἱεροὶ μῆνες τότε φονεύετε τοὺς πολυθεῖστὲς, ὅπου κι ἂν τοὺς συναντήσετε, αἰχμαλωτίζετε τοὺς, πολιορκώντας τοὺς καὶ ἐνεδρεύοντάς τοὺς. Ἐὰν ὁμως

μου». Louis Massignon, «Le respect de la personne humaine en Islam», extrait de la *Revue internationale de la Croix Rouge*, Genève, Juin 1952, Genève, σελ. 454.

26. Γιὰ τὴν θέση τῶν μὴ μουσουλμάνων σὲ μιὰ μουσουλμανικὴ κοινωνία βλ. Π. Γ. Βατικιώτη, *Ἰσλάμ καὶ κράτος* (μετφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικού), Ἀθήνα, ΕΛΙΑΜΕΠ, 1991, σ. 95-117.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 282 τοῦ ὑπ' ἀρ. 8 τεύχους.

23. Nadim oud dine Bammate, «Destin de l' homme musulman», extrait de la revue *L' âge nouveau*, Paris, No. 66, Octobre 1951.

24. «L' Islam et les droits de l' homme», εἰσήγηση στὴ Διάσκεψη ἐμπειρογνομόνων, Unesco, Division of Human Rights and Peace, Bangkok 3-7.12.1979, σελ. 33. Πρβλ. Abdelaziz Benabdallah, «L' Islam et les droits de l' homme», εἰσήγηση στὴν ἀνωτέρω Διάσκεψη.

25. Σὲ μιὰ παράδοση, ὁ προφήτης φέρεται νὰ δηλώνει πρὸ τοῦ πεθάνει: «Διατηρήσετε τὴν προστασία (dhimma), ποὺ τοὺς παρεχώρησα, στοὺς μὴ μουσουλμάνους ὑπηκόους

μετανιώσουν, αν αρχίσουν να προσεύχονται, εάν έλεούν, αφήστε τους ελεύθερους» (Κοράν., κεφ. 9, Η Μετάνοια, στίχ. 5). Όσοι κινούνται εκτός θρησκευτικής πίστεως – και σήμερα στην Άλβανία είναι πολλοί – πώς θα αντιμετωπισθούν; Αυτό είναι ένα κρίσιμο ερώτημα, αλλά το Ίσλαμ αυτοπροσδιορίζεται ως «ή θρησκεία της λογικής» και ασφαλώς θα αναζητηθεί λογική πρόταση ανταποκρινόμενη στις σύγχρονες συνθήκες της ύφης.

Η ήγετική, λοιπόν, τάξη των μουσουλμάνων σουννιτών της Άλβανίας στη νέα επαφή της με το παγκόσμιο Ίσλαμ συναντά δύο τάσεις: την πιο απόλυτη - φανατική και την μετριοπαθή - διαλογική. Η παράδοση του Ίσλαμ στην Άλβανία έως σήμερα κινήθηκε βασικά στη δεύτερη κατεύθυνση, δείγματα της οποίας κυρίως αναφέραμε, και ασφαλώς μόνο αυτή μπορεί να συμβάλει στην ειρηνική συνύπαρξη. Όσο για τους μπεκτασίδες, οι οποίοι συνδυάζουν στοιχεία σηϊτικής ισλαμικής παραδόσεως, χριστιανικής, αλλά ακόμη ινδικής φιλοσοφίας και μυστικισμού, αυτοί ανέκαθεν υπήρξαν πολύ ευέλικτοι και ανοικτοί σε ανθρώπους άλλων θρησκειών, καθώς επίσης και στις σύγχρονες ιδεολογίες.

2. Στο δυτικό χριστιανικό κόσμο, παρατηρήθηκε αρχικά κάποια αντίθεση επίσημων εκκλησιαστικών κύκλων προς τη διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διότι θεωρήθηκαν προϊόν της ούμανιστικής φιλοσοφίας και αντιθρησκευτικών τάσεων. Άλλα συγχρόνως πολλοί χριστιανοί μελετητές προσπάθησαν να θεμελιώσουν θεολογικά τα δικαιώματα αυτά. Για τη χριστιανική ανθρωπολογία θεμέλιο παραμένει απ' ενός ο στίχος της Π. Διαθήκης, «έποιήσαμε τον άνθρωπον κατ' εικόνα ήμετέραν και όμοίωσιν» (Γεν. 5,1), και απ' άλλου το δόγμα της Σαρκώσεως του θείου Λόγου και ή πρόσληψη της καθόλου ανθρωπίνης φύσεως από τον Χριστό. Έδώ στηρίζονται ακράδαντα ή αντίληψη και βεβαιότητα για την άξιοπρέπεια του κάθε ανθρώπινου προσώπου.

Έν τούτοις, ή Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία έπι ένα μεγάλο χρονικό διάστημα ήταν έναντίον των συγκεκριμένων διακηρύξεων περι ανθρωπίνων δικαιωμάτων²⁷. Η Παπική Έπιτροπή «Δι-

καισύνη και Ειρήνη» το 1975 όμολογεί: «Είναι σαφές ότι ή άποδοχή και ή διάδοση των Διακηρύξεων περι δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως αυτά κηρύχθηκαν από τον φιλελευθερισμό και το λαϊκισμό, δημιούργησαν δυσκολίες, επιφυλάξεις και κάποτε αντίσταση από την πλευρά των καθολικών»²⁸.

Η κοπερνίκιος στροφή για τη Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία έγινε στις αρχές της δεκαετίας του 1960 με την Έγκύκλιο «Pacem in Terris» του Πάπα Ιωάννου 23ου και το κείμενο της Β' Βατικανείου Συνόδου, που αναφέρεται στην Έκκλησία και τον σύγχρονο κόσμο, το «Gaudium e Spes» (1965): «Όποιαδήποτε μορφή διακρίσεως εις βάρος θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου – τονίζει –, με βάση είτε το φύλο, είτε τη φυλή, το χρώμα του δέρματος, την κοινωνική θέση, τη γλώσσα ή τη θρησκεία, πρέπει να υπερνικηθεί, να εξουδετερωθεί, ως αντιστρατευομένη το σχέδιο του Θεού» (29,2). «Για το λόγο αυτό ή Έκκλησία, στο όνομα του Ευαγγελίου που της έχει δοθεί, διακηρύσσει τα ανθρωπίνια δικαιώματα, αναγνωρίζει και μεγάλως εκτιμά το δυναμισμό της εποχής μας, ό οποίος, παντού, δίνει μιá καινούργια ώθηση στα δικαιώματα αυτά...» (41,3), τονίζει το κείμενο²⁹.

(Συνεχίζεται)

άποψεις, αλλά που προσέτι παραχωρεί την άδεια να σκέπτεται, να λέγει, να γράφει κι ακόμη να εκδίδει άτιμωρητί επί θρησκευτικών θεμάτων κείμενα που περιέχουν ό,τι ή πιο άχαλίνωτη φαντασία θα μπορούσε να δημιουργήσει: δικαιώματα τερατώδες που έν τούτοις ή Συνέλευση βρίσκει ότι είναι άπόρροια της ισότητος και της ελευθερίας, που βρισκονται στη φύση όλων των ανθρώπων... δικαίωμα-χίμαιρα... που αντιβαίνει στα δικαιώματα του ύψιστου Δημιουργού, στον όποιο όφειλομε την ύπαρξη και όλα όσα κατέχομε...». - Pie VI, *Lettre au Cardinal de la Rochefoucauld*. Βλ. J. Joblin, «L' Eglise et les droits de l' homme: Un regard historique et perspective d' avenir», *Les Droits de l' Homme et l' Eglise*. Réflexions historiques et théologiques. Relations présentées à un Colloque international organisé à Rome du 14 au novembre 1988 par le Conseil Pontifical «Justice et Paix», Cité du Vatican 1990, σελ. 15.

28. *L' Eglise et les droits de l' homme*. Commission Pontificale «Justitia e Pax», 3e ed., Cité du Vatican 1983, 11 (No. 17). Πρβλ. και G. Filibeck, *Les droits de l' homme dans l' enseignement de l' Eglise: de Jean XXIII à Jean-Paul II*. Recueil de textes du Magistère de l' Eglise catholique de *Mater et Magistra à Centesimus Annus* 1961-1991), Vatican, Libreria Editrice du Vatican, 1992.

29. J. Joblin, ένθ' άν., σελ. 13. Ο Πάπας Ιωάννης - Παύλος 2ος έχει ύπογραμμίσει ότι: «Μεταξύ των θεμελιωδών ελευθεριών, τις όποιες έχει χρέος ή Έκκλησία με σταθερή γραμμή να υπερασπίζεται, βρίσκεται πολύ φυσικά ή θρησκευτική ελευθερία. Το δικαίωμα της ελευθερίας της θρησκείας είναι τόσο στενά συνδεδεμένο με τα άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, ώστε δικαίως να ύποστηρίζεται ότι ή θρησκευτική ελευθερία άποτελεί κρητήριο για την τήρηση των άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων» - G. Filibeck, μνημ. έργ., σελ. 343, Β.252.

27. Οι έπαίοντες θυμούνται την αντίθετη τοποθέτηση που είχαν οι πάπες Πίος 6ος, Πίος 9ος, Γρηγόριος 16ος και ακόμη την άμεση καταδίκη της «Διακηρύξεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτου» του 1889: «...Έγκαθιστούν, σαν δικαίωμα του ανθρώπου που ζεί στην κοινωνία, αυτή την άπόλυτη ελευθερία, που όχι μόνο έξασφαλίζει το δικαίωμα να μην άνησχει κανείς για τις θρησκευτικές του

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΦΥΛΑΚΑΙΣ*

Άσκηση Λατρείας στις Φυλακές και Άνθρώπινα Δικαιώματα ή τὸ Δικαίωμα τῶν Κρατουμένων στὴ Λατρεία

«Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ μείνει ἐλεύθερος, ἀκόμα κι ἀνάμεσα στους τοίχους τῆς φυλακῆς. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ ποτέ τους δὲν ὑπῆρχαν ἐλεύθεροι, κι ἄς μὴν ἔζησαν ποτέ στὴ φυλακῆ».

(Άλέξανδρος Τσιριντάνης)

Ἐπίσης εἶναι σκόπιμο νὰ διερευνηθοῦν οἱ ἐλλείψεις σὲ ναοὺς, σὲ ἀσφαλεῖς χώρους ἐπικοινωνίας κληρικοῦ/κρατουμένου, σὲ σκεύη, σὲ ἱερὰ βιβλία, σὲ βασικά κείμενα χριστιανικῆς διδασχῆς κ.λπ. Παράλληλα, θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ ἐντοπισθοῦν καὶ πρόσθετοι παράγοντες ποὺ παρακωλύουν τὴν ἀσκηση λατρείας ἀπὸ τοὺς κρατουμένους ἢ τὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῶν κληρικῶν, ὅπως, ὁ συγχρωτισμὸς βαρυποινιτῶν καὶ χρεο-

ποὺ ἀμβλυνε καὶ ἀμβλύνει τὴ ζοφερὴ κατάσταση τῶν φυλακῶν. Ἐπίσης, εὐχῆς ἔργο θὰ ἦταν εἴτε ἡ Ἐκκλησία μόνη τῆς εἴτε σὲ συνεργασία μὲ τὴ Χριστιανικὴ Πρόνοια τῆς Χριστιανικῆς Ἐνωσης Ἐπιστημόνων — ἢ ὅποια διανύει ἤδη τὸ 47ο ἔτος τῆς προσφορᾶς τῆς στὶς Γυναικεῖες Φυλακὲς Κορυδαλλοῦ²⁷—, νὰ ἐφαρμόσει ἓνα πολὺπλευρο, προνοιακὸ πρόγραμμα λαϊκῶν ἐθελοντῶν (λ.χ. συζητήσεις σὲ εἰδικὰ θέματα, προσωπικὴ ἐπικοινωνία, νομικὴ συμπαράσταση, νοσηλευτικὴ φροντίδα, συνδρομὴ στὴ μετατροπὴ ποινῶν, προσφορὰ βιβλίων) πρῶτα - πρῶτα στὶς ἀνδρικές φυλακὲς καὶ βαθμιαία σὲ ὅλα τὰ ΚΚ τῆς χώρας.

Τῆς κ. **Καλλιόπης Δ. Σπινέλλη**
Καθηγητριάς Ἐγκληματολογίας - Σωφρονιστικῆς
Νομικοῦ Τμημ. Πανεπ/μίου Ἀθηνῶν

φειλετῶν ἢ ἀτόμων ἐξαρτημένων ἀπὸ τὰ ναρκωτικὰ καὶ καταδικασμένων γιὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας.

—Τρίτο, θεωρεῖται ἐπιβεβλημένη ἡ **εἰδικὴ προετοιμασία καὶ ἐπιμόρφωση** ὅσων ἀναλαμβάνουν μὲ πλήρη καὶ ἀποκλειστικὴ ἀπασχόληση, μὲ παράλληλη ἐκτέλεση καὶ ἄλλων καθηκόντων ἢ καὶ ὡς ἐθελοντὲς τὴν ἐκπλήρωση αὐτοῦ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου. Ἡ σημερινὴ πληθυσμιακὴ σύνθεση, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπερφόρτωση τῶν ΚΚ δυσχεραίνει ἀκόμη περισσότερο τὴν ἀποστολὴ τῶν κληρικῶν μέσα στὶς φυλακὲς. Ὁ ρόλος τοῦ ἱερέα, ἐπομένως, σὲ ἓνα χῶρο τόσο εὐαίσθητο καὶ μὲ τόσους ἀλλοδαποὺς — καὶ ἰδιαίτερα πολλοὺς μουσουλμάνους — ἀπαιτεῖ, ἐκτὸς ἀπὸ βαθιὰ πίστη καὶ ἀφοσίωση στὴν ἀποστολή, καὶ γνώση τῶν δικαιωμάτων τῶν χριστιανῶν ὀρθόδοξων ἀλλὰ καὶ τῶν ἑτεροθρήσκων καὶ ἀλλοδόξων.

—Τέταρτο, εἶναι σκόπιμο νὰ ἀξιοποιηθεῖ ἡ δυνατότητα ποὺ παρέχει ὁ νόμος γιὰ τὴν πλήρωση τῶν κενῶν θέσεῶν μὲ **ἐθελοντὲς ἱερεῖς**, συνεχίζοντας ἔτσι τὴν παράδοση τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς ἀλλὰ καὶ τῆς χριστιανικῆς Δύσης

—Καὶ τέλος, ἐπισημαίνεται ὅτι στὸν τομέα αὐτό, σήμερα ἰδιαίτερα, ἡ Ἐκκλησία ἔχει εὐρύτητα περιθώρια γιὰ ποικιλόμορφη καὶ ἀποτελεσματικὴ δράση, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν πρόληψη, περνώντας στὸ ποιμαντικὸ ἔργο μέσα στὰ ΚΚ καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὶς οἰκογένειες τῶν κρατουμένων καὶ καταλήγοντας στὴ μεταϊδρυματικὴ ἀρωγὴ γιὰ κοινωνικὴ ἐπανένταξη (ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση καὶ ἀπασχόληση ἀποφυλακισμένων κ.λπ.).

Τελειώνοντας θὰ ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω τὴ σεβαστὴ Ἐπιτροπὴ ὀργάνωσης αὐτῆς τῆς χρησιμότητος Ἡμερίδας γιὰ τὴν τιμὴ ποὺ μοῦ ἔκανε νὰ μοῦ ἀναθέσει τὴ σημερινὴ εἰσήγηση ποὺ καλύπτει τὴ νομικο-σωφρονιστικὴ πτυχὴ τοῦ θέματος. Ἐπίσης θὰ ἤθελα νὰ ἐπισημάνω ὅτι οἱ νόμοι θέτουν ὅρια καὶ περιορισμοὺς καὶ κατοχυρώνουν ἀνθρώπινα δικαιώματα. Τὸ οὐσιώδες ὅμως δὲν βρίσκεται ἐδῶ, ἀλλὰ στὸ ποιμαντικὸ ἔργο τὸ ὁποῖο στηρίζεται, εὐτυχῶς, λιγότερο στὶς πεπερασμένες δυνατότητες τῆς Πολιτείας ἢ τῆς λεγόμενης σωφρονιστικῆς διαδικασίας καὶ πολὺ περισσότερο στὶς πολὺπλευρες δυνατότητες τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὶς ἀπειρες τοῦ Θεοῦ.

27. Βλ. Ἄ. Παπακωνσταντίνου, Ἐκθεση Ἐργασίας στὶς Γυναικεῖες Φυλακὲς ἔτους 1992-1993, τῆς Χ.Ε.Ε. Χριστιανικὴ Πρόνοια (Καρύτση 14).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 286 τοῦ ὑπ' ἀρ. 8 τεύχους.

(Στὴ συνέχεια τὸ λόγο πῆρε ὁ π. Κων. Μ. Κωσταρέλλος, ὁ ὁποῖος μίλησε μὲ θέμα):

Ἡ παρουσία τοῦ Κληρικοῦ καὶ ἡ προσφορά του στὶς Φυλακὲς

Σεβασμιώτατοι,
Ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί,
Κυρίες καὶ Κύριοι,

Τὸ θέμα τὸ ὁποῖο μοῦ ἀνατέθηκε, γιὰ νὰ συζητήσουμε ἐδῶ μαζὶ εἶναι, «Ἡ παρουσία τοῦ κληρικοῦ καὶ ἡ προσφορά του στὶς φυλακὲς».

Τὸ θέμα αὐτὸ νομίζω, εἶναι ἀπὸ τὰ περισσότερο φλέγοντα καὶ ἐπίκαιρα μὲ τὸ ὁποῖο ὑποχρεοῦται νὰ ἀσχοληθῆ σ' ὅλο τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς. Βεβαίως, ἐδῶ δὲν πρόκειται νὰ τὸ ἐξαντλήσουμε αὐτὴ τὴν ὥρα, γιατί χρειάζεται χρόνος πολὺς. Θὰ προσπαθῆ-

Τοῦ π. Κωνσταντίνου Μ. Κωσταρέλλου
Ἐφημερίου Δικαστικῶν Φυλακῶν Κορυδαλλοῦ

σομε πάντως, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς, νὰ παρουσιάσουμε ἐνώπιόν σας τὶς βασικὲς πλευρὲς του, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ πνεύσει στὶς ψυχὲς μας ὁ ἄνεμος τῆς ἀνησύχιας καὶ θὰ θελήσουμε ν' ἀναλογισθοῦμε στὰ σοβαρὰ τὶς ὑποχρεώσεις μας ἀπέναντι τοῦ Κυρίου καὶ τῶν παραστρατημένων ἀδελφῶν μας, ὑπὲρ ὧν Ἐκεῖνος ἀπέθανε.

Στὶς φυλακὲς ὑπάρχουν σήμερα δύο ὀργανικὲς θέσεις Ἱερέων. Μία στὴν Κασσαβέτεια καὶ μία στὸν Κορυδαλλό, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον στὴ μία, τοῦ Κορυδαλλοῦ, ὑπάρχει μόνιμος Ἐφημέριος καὶ τοῦτο, γιατί στὶς φυλακὲς δὲν ὑπάρχουν οὔτε δόξα, οὔτε χρήματα, ἀλλὰ δουλειὰ σκληρὴ χωρὶς ἐπαίνους, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπιθυμοῦν ἱερεῖς νὰ διορισθοῦν.

Ὑπὸ τὸν ὄρον «φυλακισμένος» νοεῖται κάθε ἄνθρωπος εὐρισκόμενος στὴ φυλακὴ, ὑπόδικος ἢ κατάδικος, ἀνεξαρτήτως τῶν αἰτίων τὰ ὁποῖα προκάλεσαν τὴν φυλάκισή του. Ἡ πλειονότης τῶν φυλακισμένων ἀποτελεῖται βεβαίως ἀπὸ ἐγκληματίες παραβάτες τοῦ Ποινικοῦ Νόμου, ἀλλ' ὅμως ὁ ἐν φυλακῇ ἄνθρωπος πλασμένος κατ' εἰκόνα Θεοῦ, εἶναι ἀδελφὸς τοῦ θεανθρώπου Χριστοῦ, καὶ ἀδελφὸς μας. Κατὰ συνέπειαν ἡ διακονία τοῦ ἱερέως τῆς φυλακῆς ἀποτελεῖ προσφορὰν ἀγάπης πρὸς τὸν πάσχοντα ἀδελφόν, ἡ ὁποία ἐμπνέεται ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς στὴν ἀπλότητά τους λόγους τοῦ Χριστοῦ «ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθετε πρὸς με».

Σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν σήμερα 25 φυλακὲς ἀνδρῶν, δύο ἀναμορφωτήρια ἀρρένων (Κορυδαλλοῦ καὶ Κασσαβετίας, μὲ 350 περίπου κρατουμένους 15-20 ἐτῶν), μία φυλακὴ γυναικῶν μὲ 150-200 γυναῖκες, ἓνα ψυχιατρεῖο μὲ 250-300 κρατουμένους καὶ ἓνα Νοσοκομεῖο μὲ 80-100 κρατουμένους. Σύνολο κρατουμένων σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα τὴν 31 Μαΐου τρέχοντος ἔτους, 6.869 ἐκ τῶν ὁποίων 3.000 περίπου εὐρίσκονται στὸν Κορυδαλλό καὶ οἱ ὑπόλοιποι στὶς ἄλλες φυλακὲς. Τί γίνεται στὶς ἄλλες φυλακὲς, Πάτρα, Λάρισα, Θεσσαλονίκη ἐξ ἀπόψεως πνευματικῆς καλλιέργειας; Ἡ μὲν Ὑπηρεσία γράφει γιὰ τοὺς ἀποφυλακισμένους «ἐσωφρονίσθη δεόντως», ἀλλὰ τίθεται τὸ ἐρώτημα μὲ τί μέσο ἐσωφρονίσθη; Μὲ μιὰ καραβὰνα φαγητό, μὲ τρεῖς κουβέρτες καὶ μὲ τὸ κλείσιμο μέσα; Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ κρατούμενος γίνεται χειρότερος. Θὰ πεῖ κανεὶς τί χειρότερο ὑπάρχει; Τοῦ ἀπαντῶ ὁ μικρὸς κλέπτης γίνεται μεγάλος, αὐτὸς ποὺ κάπνιζε χασὶς ἔχει μάθει καὶ τὴν ἠρωϊνὴν καὶ τὰ ἄλλα ναρκωτικά. Βεβαίως οἱ φυλακὲς ἔχουν μικροὺς ναοὺς, καὶ ἐκεῖ πηγαίνουν οἱ ἱερεῖς γιὰ λειτουργία. Ἀλλὰ τί μ' αὐτό; Ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι γίνεται ἔργο; Σὰς ἀπαντῶ ὑπεύθυνα, ὄχι! Ἐπειδὴ ἔχω 28 χρόνια στὶς φυλακὲς.

Ἡ μεγαλύτερη καὶ ἡ πλέον σύγχρονη φυλακὴ εἶναι στὸν Κορυδαλλό, μὲ χωρητικότητα 1500 περίπου κρατουμένους, καὶ μάλιστα ὄχι σὲ θαλάμους, ἀλλὰ σὲ κελλιὰ. Δυστυχῶς ὅμως αὐτὴ ἡ μεγάλη φυλακὴ δὲν εἶχε ναό. Ὅταν πρωτοδιορίστηκα ἐκεῖ ἔμεινα τρεῖς χρόνια παλεύοντας μὲ τὸν ἑαυτό μου νὰ φύγω ἢ νὰ μείνω! Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἡσαΐα, ὅταν ὁ Κύριος τὸν ἐκάλεσε στὸ ἔργο του καὶ ἐκεῖνος τοῦ εἶπε «Κύριε, ποιὸς θὰ μοῦ δώσει ἐμένα σημασία, ποιὸς θὰ μὲ ἀκούσει;» καὶ ἔλαβε τὴν ἀπάντηση: «Ἡσαΐα, τὸ ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖο ἐγὼ σὲ διάλεξα, δὲν εἶναι ἀνθρώπινο, ἀλλὰ δικό μου, πῆγαινε καὶ ψάξε κάτω ἀπὸ τὰ κληματόφυλλα τῆς ἀμπέλου, μπορεῖ νὰ βρεῖς κανένα σταφύλι», καὶ τότε ὁ Ἡσαΐας ἀπήντησε: «Ἴδου ἐγὼ, Κύριε, ἐξαπόστειλόν με ὅπου καὶ ὅπως ἐσύ θέλεις» μὲ δίδαξε καὶ ἔπεισε. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀποφάσισα νὰ μείνω στὶς φυλακὲς, ἔπρεπε νὰ καταστρώσω ἓνα πρό-

γραμμα ποιμαντικής εργασίας. Είναι ανάγκη να γνωρίζουμε πρώτα από πού θα αρχίσουμε, μέσα σε ποιά πλαίσια θα κινηθούμε και ποιός είναι ο στόχος μας. Δεν ήταν δυνατόν να νοηθῆ μιὰ τέτοια αποστολή χωρίς έντατική και συνεχή προσπάθεια. Έπρεπε να συνδέσουμε τους κρατούμενους με την ύπαρξη του ναού και τῆς Θεῆς Λατρείας. Γι' αὐτὸ με τὸν Δ/ντῆ τῶν φυλακῶν, με δύο δικηγόρους και με λίγα χρήματα ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Νικαίας, ἀείμνηστο Γεώργιο, κλείσαμε ἓνα μεγάλο διάδρομο 20 μέτρων μήκους και 4 πλάτους. Ὁ ἱερός αὐτὸς χώρος ἔγινε τὸ κέντρο προσευχῆς και ἰδιαίτερα τῆς τελέσεως τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας. Ἀπέβη τὸ κύριο και μοναδικὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου προσήγαγα τοὺς φυλακισμένους στὸ Σωτήρα Χριστό. Ἀπετέλεσε τὸ κέντρο ὁλοκλήρου τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τὸ πνευματικὸ στρατηγεῖο θὰ λέγαμε, γιὰ κάθε πνευματικὴ ἐξόρμηση και μάχη. Δεν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγη, ὅτι γιὰ νὰ πλησιάση κανεὶς ἓνα χώρο και νὰ μείνη ἐκεῖ, πρέπει νὰ τὸν ἐλκύη τὸ περιβάλλον. Γι' αὐτὸ οἱ κρατούμενοι ἐστόλισαν με τὰ ἴδια τους τὰ χέρια αὐτὸ τὸν χώρο, τὸν ἀγάπησαν και κάθε Κυριακῆ 250-300 περίπου ἐκκλησιάζονται.

Σήμερα, μετὰ ἀπὸ τὸν ναό, με τὴν βοήθεια και συνδρομῆ ὄλων τῶν μέσων ἐνημερώσεως, τῆς ΕΡΤ, τοῦ ἀθηναϊκοῦ Τύπου, ἐλλήνων λογοτεχνῶν, τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως και ἄλλων παραγόντων, δημιουργήθηκε και λειτουργεῖ ἐντὸς τῶν φυλακῶν δανειστικὴ βιβλιοθήκη, ἀριθμοῦσα αὐτῆ τῆ στιγμῆ 3.500 βιβλία ὄλων τῶν ἐκδόσεων, γιὰτί στίς φυλακῆς εὐρίσκονται ἄνθρωποι ἀπ' ὄλη τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ και ἀπὸ ὄλο τὸν κόσμο και γι' αὐτὸ ἔχουμε και ξενόγλωσσα βιβλία. Ἐτσι ὁ χώρος τῆς βιβλιοθήκης μεταβλήθηκε σε μιὰ πνευματικὴ κυψέλη ἐργασίας. Διανέμονται δωρεὰν σε κάθε κρατούμενο μιὰ Κ. Διαθήκη με ἐρμηνεία στήν ἀπλή γλῶσσα, προσφορὰ ἀπὸ τίς 5.000 Κ. Διαθήκες πὸ ἐδώρισε ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Δίπλα, και πολὺ κοντὰ στῆ βιβλιοθήκη, μιὰ αἴθουσα στολισμένη καταλλήλως ὡς πνευματικὸ κέντρο, ὅπου λαμβάνει χώραν κύκλος συμελέτης τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Με τὴν συνδρομῆ τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν και διαφόρων ἄλλων παραγόντων ἰδρύθηκε και λειτουργεῖ ἀποθήκη ἱματισμοῦ διὰ τίς ἀνάγκες τῶν ἀπόρων κρατούμενων.

Πρωταρχικὸ βεβαίως καθήκον τοῦ ἱερέως

τῶν φυλακῶν εἶναι ἡ σωτηρία τῶν κρατούμενων. Αὐτῆ δὲ ἐπιτυγχάνεται με τὴν ἐνοσμάτωσή τους στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία. Ἐτσι εὐκολα συμπεραίνει κανεὶς, ὅτι ἡ τέλεση τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῶν ὁποίων οἱ κρατούμενοι ἐνοῦνται μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ἡ προσφορὰ τοῦ καταλλήλου κηρύγματος, ἡ συμελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἡ διδαχῆ καθ' ὁμάδας, ἡ προσφορὰ παντὸς ἐντύπου με ἠθικοπλαστικὸ περιεχόμενο, ἡ ἐγκαθίδρυση, ἀνάπτυξη και ἀναδιοργάνωση τῆς παραμορφωμένης συνειδήσεως τοῦ φυλακισμένου και ἡ τόνωση τοῦ ἠθικοῦ του φρονήματος με νοθεσίες και παραινέσεις διὰ τῆς προσωπικῆς ἐπαφῆς μαζί του, εἶναι τὸ καθημερινὸ μας μέλημα. Ἡ καρδιά μας πρέπει νὰ γίνη ἡ καρδιά ὄλων τῶν φυλακισμένων και ἡ γέφυρα πὸ θὰ ἐνώση ὄλους τοὺς «διηρημένους».

Γιὰ νὰ μένουν οἱ κρατούμενοι κοντὰ μας, κοντὰ στὸ Χριστό, πρέπει νὰ μᾶς ἀγαποῦν. Αὐτὸ θὰ γίνη, ἂν ἐμεῖς πρώτοι ἔχουμε μιὰ μεγάλη ἀγάπη πρὸς αὐτοὺς. Στὸ πρόσωπό μας θέλει νὰ διακρίνη ὁ κρατούμενος τὸν ἴδιο τὸ Χριστό, πὸ δὲν κουράζεται ποτέ, πὸ δὲν θυμῶνει, πὸ τοῦ ὁμιλεῖ παντοῦ και πάντοτε με ἀγάπη και στοργή. Ὁ ἱερεὺς εἶναι πατέρας, και σὰν ἀληθινὸ πατέρα τὸν θέλουν ὄλοι, ὄχι σὰν «πατριῶ». Σὰν πατέρα πὸ με ἀγάπη σκύβει ἐπάνω στὸ κάθε παιδί του, γιὰ νὰ τὸ βοηθήση στὰ προβλήματα του, νὰ τὸ ἀγκαλιάση στὸν πόνο του, και ὕστερα, ἀφοῦ ἔτσι στήν πράξη δεῖξει ὅτι εἶναι πατέρας του, νὰ τοῦ μιλήση γιὰ τὸ Χριστό και τὴν ἀλήθεια. Εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνουμε χρῆση ἐδῶ τῆς ἐξατομικευμένης ποιμαντικῆς. Ἡ γνωριμία τῶν κρατούμενων καθ' ὄνομα και ἡ προσωπικὴ ἐπαφῆ μαζί τους, δίνει ἄριστα ἀποτελέσματα. Θὰ καταλάβουν με τὸν τρόπο αὐτὸ ὄλοι οἱ κρατούμενοι, ὅτι εἴμαστε ὁ ποιμένας τους. Ἄς μιμηθούμε και ἐδῶ τὸν πρώτο μετὰ τὸν Ἐνα, τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, πὸ νοθετοῦσε «ἓνα ἕκαστον μετὰ δακρύων νύκτα και ἡμέραν ἐν πόνῳ και φόβῳ»! Ὁ Ἅγιος Θεὸς μᾶς ἔκαμε τὴν μεγάλη τιμῆ και μᾶς ἐκάλεσε, γιὰ νὰ εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ὁδηγοί. Στὸν ἅγιο δρόμο πὸ θὰ διανοῖξουμε πρέπει νὰ εἴμαστε ἡ λαμπάδα πὸ θὰ καίη ἀκοίμητα και ἡ ὁποία ὄχι μόνο θὰ ὀδηγή και θὰ φωτίξη, ἀλλὰ και θὰ θερμάνη συγχρόνως με τὸ φῶς τῆς τοῦς «ἐν σκότει και σκιᾷ καθημένους» (Ματθ. Α' 16).

(Συνεχίζεται)

Η ΕΚΛΟΓΗ ΚΑΙ Η ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΡΗΝΕΙΑΣ κ. ΠΑΥΛΟΥ

(10 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1994)

Ἐὰν γὰρ μιὰ Ἐκκλησία ἢ ἐκλογή καὶ ἢ ἐν-
θρόνιση τοῦ Μητροπολίτου ἀποτελεῖ μέγα γεγο-
νός, γιὰ τὴ μαρτυρικὴ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ἢ
ἀνάδειξη τοῦ Μητροπολίτου τῆς κατεχόμενης ἀ-
πὸ τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα Κερύνειας ἀποτε-
λεῖ μέγιστο γεγονός ἐκκλησιαστικῆς ἀλλὰ καὶ ἐ-
θνικῆς σημασίας. Τὸ ἀνά τὴν Κύπρο διασκορ-

Τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. **ΝΙΚ. Ι. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ**
Γεν. Δ/ντοῦ τοῦ Ρ/Σ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

πισμένο ποίμνιο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυρη-
νείας μετὰ τὸ πένθος γιὰ τὴν ἐκδημία τοῦ προσ-
φιλεστάτου πνευματικοῦ πατρός του ἀειμνήσου
Μητροπολίτου κυροῦ Γρηγορίου, ἔζησε τὴ χαρὰ
τῆς ἀναδείξεως ἰσαξίου, τοῦ προηγουμένου ποι-
μένος, Ἱεράρχου, καὶ ἀνταξίου τῶν προσδοκίων
του ὄραματιστοῦ. Τὴν 10ῃ Ἀπριλίου τοῦ 1994,
ἡμέρα μνήμης τοῦ μαρτυρικοῦ τέλους τοῦ Ἐθνο-
μάρτυρος Πατριάρχου Κων/πόλεως Γρηγορίου
τοῦ Ε' στὸν Ἱερό Ναὸ τῆς Εὐαγγελιστρίας
Παλλουριώτισσας Λευκωσίας ὁ Μακαριώτατος
Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου πε-
ριστοιχούμενος ἀπὸ τοὺς Ἐπισκόπους του, τὸν
ιερό κλῆρο του καὶ τὸν ευλογημένο λαό του χει-
ροτονοῦσε Ἐπίσκοπο τὸν Πρωτοσύγκελλο τῆς
Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυρηνείας Πανοσιολογιώ-
τατο Ἀρχιμανδρίτη κ. Παῦλο Μαντοβάνη, «ἄν-
δρα ἱεροπρεπῆ, καὶ κεκοσμημένον ὑφ' ἀπάντων
τῶν προσόντων, τῶν εἰς ποιμένα ἀρμοζόντων
τῆς λογικῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ».

Οἱ διαδικασίες τῆς ἐκλογῆς

Μετὰ τὴν πρὸς Κύριο ἐκδημία τοῦ μακαρι-
στοῦ Μητροπολίτου Κυρηνείας κυροῦ Γρηγο-
ρίου, γιὰ νὰ μὴ μείνει ἐπὶ πολὺ ἀπορφανισμένο
τὸ ἱερό ποίμνιο πνευματικοῦ πατρός καὶ ποιμέ-
νος, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Νέας
Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου κ.κ. Χρυσόστο-

«Ἴδου δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμένην
ἣν οὐδεὶς δύναται κλείσαι αὐτήν» (Ἀποκ. Γ, 8).

μος ἐκίνησε τὶς ἀπὸ τὸν ἰσχύοντα Καταστατικὸ
χάρτη τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου
προβλεπόμενες διαδικασίες γιὰ τὴν ἀνάδειξη
τοῦ νέου Μητροπολίτου. Τὴν 7ῃ Φεβρουαρίου
1994 ἐξαπέλυσε ἐγκύκλιο πρὸς τὸ Χριστεπώνυμο
πλήρωμα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυρηνείας
μὲ τὴν ὁποία τὸ καλοῦσε νὰ ἐκλέξει τοὺς ἀντι-
προσώπους του, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς
Συνόδου καὶ μὲ τοὺς ἀξιωματούχους κληρικούς,
ὅπως αὐτοὺς ὀρίζει τὸ 63ο ἄρθρο τοῦ Καταστα-
τικοῦ Χάρτου, θὰ προέβαιναν στὴν ἐκλογή τοῦ
καταλλήλου προσώπου γιὰ τὴν ἀνάληψη τῆς
διακυβερνήσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ ἑθρόνου
Κυρηνείας.

Ἐπειδὴ ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς ἔχει ἰδιαι-
τέρα κανονικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ σημασία πα-
ραθέτουμε αὐτούσια τὴν ἐγκύκλιο τοῦ Μακα-
ριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου:

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΠΕΡΙ ΕΚΛΟΓΗΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΠΡΟΣ ΑΝΑΔΕΙΞΙΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΡΗΝΕΙΑΣ

† ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, ἐλέω Θεοῦ, Ἀρχιεπί-
σκοπος Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου,
Τῷ Χριστεπώνυμῳ πληρώματι τῆς Ἱερᾶς
Μητροπόλεως Κυρηνείας,

Χάριν καὶ εἰρήνην ἀπὸ Θεοῦ Πατρός.

Μετὰ τὴν ἐκδημίαν πρὸς Κύριον τοῦ ἀειμνή-
στου Μητροπολίτου Κυρηνείας Γρηγορίου, ἡ
Ἱερά Μητρόπολις Κυρηνείας ἔμεινεν ἄνευ κα-
νονικοῦ ποιμένος καὶ προεστῶτος.

Διὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ἑθρόνου τῆς Ἱερᾶς
Μητροπόλεως Κυρηνείας ἐνεργοῦντες, κατὰ τὰ
διατεταγμένα ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου
τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἀπολύομεν τὴν παρούσαν
Ἐγκύκλιον, δι' ἧς καλοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα ἐν φόβῳ
Θεοῦ καὶ ἀγάπῃ ἐκλέξητε, κατὰ τὸν ὀριζόμενον
ἐν αὐτῇ τρόπον, τοὺς ἀντιπροσώπους ὑμῶν, οἵτι-
νες μετὰ τῶν Μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ

τῶν ὑπὸ τοῦ 63ου ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ ὀριζομένων ἀξιωματούχων κληρικῶν θὰ προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ προσώπου, τοῦ καταλλήλου νὰ ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Θρόνου Κυρηναίας.

Συμφώνως τῷ Καταστατικῷ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, κλῆρος καὶ λαὸς θὰ ἐκλέξωσιν ἀπ' εὐθείας τοὺς Εἰδικοὺς Ἀντιπροσώπους αὐτῶν, κληρικούς καὶ λαϊκούς, προσερχόμενοι εἰς τὰ ὀρισθέντα ἐκλογικὰ κέντρα, ὡς ἐν τῷ συνημμένῳ τῇ παρουσίᾳ Ἐγκυκλίῳ Πίνακι λεπτομερῶς ἀναγράφεται. Οἱ ἐκλεγῆσομένοι Εἰδικοί Ἀντιπρόσωποι εἰς ὀρισθησομένην ἐν καιρῷ ἡμερομηνίαν θὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν αἰθουσαν τοῦ Ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', ὅπου θὰ ἐκλέξωσιν τοὺς πενήντα (50) Γενικοὺς Ἀντιπροσώπους, ἐξ ὧν δέκα καὶ ἑπτὰ (17) μὲν ἐκ τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου, τριάκοντα καὶ τρεῖς (33) δ' ἐκ τοῦ λαοῦ.

Ἐπειδὴ, ὡς γνωστόν, ἅπαν τὸ πλήρωμα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυρηναίας εὐρίσκεται ἐσκορπισμένον εἰς διαφόρους πόλεις καὶ κοινότητας τοῦ ἐλευθέρου τμήματος τῆς νήσου μας καὶ ἐπειδὴ, λόγῳ τοῦ γεγονότος τούτου, καθίσταται ἀδύνατον νὰ ψηφίσωσιν ὅλοι οἱ κάτοικοι μιᾶς κοινότητος εἰς ἓνα ὠρισμένον, χῶρον, διηθητήσαμεν ὥστε, κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν Εἰδικῶν Ἀντιπροσώπων, νὰ λειτουργήσωσιν κοινὰ ἐκλογικὰ κέντρα. Οὕτως, ἀνεξαρτήτως κοινότητος καταγωγῆς, οἱ ἐκλογεῖς θὰ ψηφίσωσιν εἰς τὸ πλησιέστερον πρὸς τὸν τόπον τῆς διαμονῆς των ἐκλογικὸν κέντρον. Ἐπισυνάπτεται τῇ παρουσίᾳ εἰδικὸς Πίναξ τῶν ἐκλογικῶν κέντρων καὶ ποιοὶ θὰ ψηφίσωσιν εἰς ἕκαστον. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, δὲν ἦτο δυνατὸς ὁ καταρτισμὸς ὑφ' ἡμῶν ἐκλογικῶν καταλόγων δι' ἕκαστον ἐκλογικὸν κέντρον, διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐγκριθέντες ὑφ' ἡμῶν κατάλογοι στηρίζονται ἐπὶ τῶν στοιχείων τῆς μηχανογραφικῆς ὑπηρεσίας τῆς Κυβερνήσεως, βάσει τῶν ὁποίων κατηρτίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Κυβερνητικῶν Τμημάτων οἱ κατάλογοι

διὰ τὰς βουλευτικὰς καὶ κοινοτικὰς ἐκλογάς.

Γενικὸν Ὑπεύθυνον τῆς ἐκλογῆς ὀρίζομεν τὸν Γραμματέα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς κ. Δημήτριον Μ. Δημητριάδην.

Α' Ἐκλογὴ Εἰδικῶν Ἀντιπροσώπων

1. **Ἐκλογεῖς:** Ψῆφον διὰ τὴν ἐκλογὴν ἔχουσι πάντες οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, οἵτινες: α) Εἶχον συμπληρωμένον τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1993. β) Ἦσαν κάτοικοι τῆς Μητροπολιτικῆς Περιφερείας Κυρηναίας ἢ ἐγεννήθησαν ἐκ γονέων, τῶν ὁποίων τοὐλάχιστον ὁ εἰς διέμενε πρὸ τῆς Εἰσβολῆς εἰς τὴν Μητροπολιτικὴν Περιφέρειαν Κυρηναίας, καὶ εἶναι ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ ἐγκεκριμένῳ ἐκλογικῷ καταλόγῳ. Καὶ γ) Εὐρίσκονται εἰς κανονικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

2. **Ἐκλέξιμοι:** Ἴνα ἐκλεγῇ τις Εἰδικὸς Ἀντιπρόσωπος πρέπει νὰ εἶναι Ἕλλην Ὁρθόδοξος, ἀνεξαρτήτως φύλου, ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ ἐγκεκριμένῳ ἐκλογικῷ καταλόγῳ ἐκλογέων τῆς πόλεως ἢ τῆς κοινότητος, ἐξ ἧς κατάγεται, νὰ εἶναι ἡλικίας ἄνω τῶν 25 ἐτῶν καὶ νὰ μὴ ἔχη ἀπολέσει τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ δικαιώματα δι' ἐπισήμου πράξεως ἀρμοδίας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς πρὸς τὴν ἐκλογὴν. Οἱ ὑποψήφιοι πρὸς ἐκλογὴν ὡς Εἰδικοί Ἀντιπρόσωποι ὀφείλουσι νὰ ὑποβάλωσιν ἐγγράφως τὴν ὑποψηφιότητά των πρὸς τὸν Γενικὸν Ὑπεύθυνον τῆς Ἐκλογῆς μίαν ἐβδομάδα πρὸ τῆς ἐκλογῆς, ἤτοι μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς Κυριακῆς, 27ης Φεβρουαρίου 1994, προσκομίζοντες τὴν ταυτότητα ἢ τὸ ἐκλογικὸν βιβλιᾶριον αὐτῶν.

3. **Ἡμέρα ἐκλογῆς:** Ἡμέρα ἐκλογῆς τῶν Εἰδικῶν Ἀντιπροσώπων ὀρίζομεν τὴν Κυριακὴν, 6ην Μαρτίου 1994.

4. **Τόπος ἐκλογῆς:** Ὁ νάρθηξ τῶν ἱερῶν ναῶν, οἱ ὁποῖοι καθορίζονται ὡς ἐκλογικὰ κέντρα, ἢ ἡ αἴθουσα παρὰ τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιαύτη.

5. **Ἀριθμὸς Εἰδικῶν Ἀντιπροσώπων:** Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεγῆσομένων Εἰδικῶν Ἀντιπροσώπων ὑπὸ ἐκάστης πόλεως ἢ κοινότητος ὀρίζεται παραπλευρῶς τοῦ ἀναγραφομένου ὀνόματος τῆς πόλεως ἢ κοινότητος ἐν τῷ συνημμένῳ τῇ παρουσίᾳ Ἐγκυκλίῳ Πίνακι, ὁ ὁποῖος Πίναξ θὰ εὐρίσκεται ἀνηρτημένος εἰς τὰ ὀριζόμενα δι' ἐκάστην περιοχὴν ἐκλογικὰ κέντρα.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητῆς τῶν περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», κάθε ἀλλαγὴ τῆς διεύθυνσός τους νὰ τὴ γνωρίζουν ἀμέσως στὰ Γραφεῖα τῶν Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα, ἀναφέροντας ἀπαραίτητα καὶ τὴν παλαιὰ τους διεύθυνση, γιὰ νὰ γίνεται κανονικὰ ἢ ἀποστολὴ τῶν Περιοδικῶν.

Τηλ. 72 18 308, 72 51 149. Fax 72 26 597

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΗΜΕΡΑ*

Άναγκαιότητα κοινωνίας και διαλόγου

Ειδικά για την περίπτωση των Σκοπίων είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε την ύπαρξιακή κρίση, που έδω και δεκαετίες περνάει ή τοπική Όρθόδοξη Έκκλησία μετά την κανονική απόσχιση της από την σερβική Έκκλησία. Είναι γεγονός, στο οποίο ή αγάπη της Όρθοδοξίας δεν μπορεί να μην εγκύψει, ότι μεγάλο μέρος του πληθυσμού της περιοχής αυτής κατάγεται πνευματικά από την Όρθόδοξη Έκκλησία, ή όποια

πρός την κατεύθυνση επίλυσης ενός προβλήματος, που χρονίζει επικίνδυνα. Η αντιμετώπισή του θα είναι ασφαλώς για όλους πειστικό σημείο αναφοράς ότι ή Έκκλησία δεν καθοδηγείται πρωτίστως από ανθρώπινες επιλογές, αλλά φωτίζεται ακατάλυτα από την παρουσία του Χριστού και φωτίζει δρόμους διεξόδου και για πολιτικά ακόμα αδιέξοδα. Στις φλέβες της Έκκλησίας κυλάει ή ζωογόνος δύναμη της αγάπης, που προσφέρει απεριόριστες δυνατότητες πρωτοβουλίας και ακλόνητη βάση έλπίδας για επιτυχία και πρόοδο σε τομείς όπου οί συμβατικές δεξιότητες του ανθρώπου αποδεικνύονται ανεπαρκείς. Με αυτή την έλπίδα γαλουχείται ό άνθρωπος, που δραστηριοποιείται ως μέλος του σώματος της Έκκλησίας και γίνεται μάρτυρας θαυμάτων - αυθεντικών γεγονότων, που ή θεία χάρη ενεργεί και ή αγιότητα βιώνει. Ό διάλογος είναι ολοκληρωμένος, όταν εκφράζει τό αποτέλεσμα μιάς αυθεντικής χριστιανικής παιδείας και ήρωϊκού θάρρους βασισμένου στην πίστη ότι δεν υπάρχει σταθερή και τελεσφόρα πορεία με μόνιμα αποτελέσματα παρά μόνον όταν αυτή φωτίζεται από Έκείνον που διαβεβαιώνει διά του αποστόλου Παύλου ότι «ελευθερωθέντες από της άμαρτίας δουλωθέντες δε τώ Θεώ έχετε τόν καρπόν ύμών εις άγιασμόν, τό δε τέλος ζωήν αιώνιον» (Ρωμ. ζ' 22).

Τού πανοσ. άρχιμ. κ. ΑΘΑΝ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

όμως στην τοπική της υπόσταση κλυδωνίζεται επικίνδυνα, πολιτικά και εκκλησιαστικά απομονωμένη, μη μπορώντας έξασθενημένη να παράσχει τή φροντίδα, που ό λαός του Θεού χρειάζεται ιδιαίτερα σήμερα, που ή διείσδυση της Ουνίας έχει λάβει εκεί μεγάλη έκταση. Θεωρούμε δεδομένο ότι δεν αποτελεί ασφαλώς ποιμαντική ευθύνη της Έκκλησίας ή έκτροφη και διατήρηση έθνικιστικής ιδεολογίας αποδιαρθρωτικής της ενότητας της Όρθοδοξίας! Είναι επιτακτική ανάγκη να θυμηθούμε μαζί με τόν άπόστολο Παύλο ότι «αί ήμέραι πονηραί είσι» (Έφ. ε' 16) και να ευαισθητοποιηθεί ή ποιμαντική ευθύνη της οικουμενικής Όρθοδοξίας στην περίπτωση της δεινοπαθούσας και κυλινδουμένης αδελφής Έκκλησίας όσο τό δυνατόν τάχιστα και πριν ή ζημία καταστεί ανεπανόρθωτη.

Πιστεύω ότι ή επίδειξη αγάπης και αγωνίας της Όρθοδόξου Έκκλησίας για την πνευματική ζωή των παιδιών της παντού στη γή θα αποτελέσει αναμφίβολα καταλύτη τελεσφόρο για τις παρατέρα διπλωματικές ζυμώσεις και πολιτικές εξέλιξεις. Είναι έξ άλλου οικουμενική άποστολή της Έκκλησίας να γίνεται πρόδρομος ευόιωνων εξέλιξεων. Η περίπτωση της άρχιεπισκοπής Άχρίδας είναι μιά ευκαιρία σήμερα να καταδειχθεί ή ύπαρξη άδιαπραγμάτευτης αποφασιστικότητας και θάρρους εκ μέρους της Όρθοδοξίας για την άνάληψη πρωτοβουλίας διαλόγου

Διάλογος Όρθοδοξίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης

Έπέμεινα ιδιαίτερα στις διορθόδοξες σχέσεις, για να τονίσω την προετοιμασία που χρειάζεται για μία αποτελεσματικότερη και πειστικότερη κατάθεση μαρτυρίας της Όρθοδοξίας προς τά έξω και μάλιστα προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στην Κοινότητα, όπου φαίνεται να πρωτανεύει ή οικονομική και πολιτική διάσταση, ή Όρθοδοξία μπορεί και πρέπει να έξασφαλίσει τή σταθερότητα της πνευματικής διάστασης. Τό πνευματικό περιεχόμενο του μηνύματος της ενότητας και οικουμενικότητας, που φέρνει ή Όρθοδοξία, καλείται να άντισταθμίσει την επίδραση του Λεβιάθαν μιάς γραφειοκρατίας - παραγώγου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως οικονομικο-

* Συνέχεια εκ της σελ. 289 του ύπ' άρ. 8 τεύχους.

πολιτικής οντότητας. Η Όρθοδοξία καλείται επιτακτικά σήμερα να καταθέσει την μαρτυρία της ένότητάς της μέσα στον κόσμο που κομματιάζεται, ένότητας, που είναι αίτημα της ανθρωπότητας και φανερώνει την ίδια την ζωή του Άγίου Πνεύματος. Γενικά αναγνωρίζεται ο σπουδαίος ρόλος, που διαδραματίζει ή μαρτυρία αυτή στο διάλογο, που διεξάγεται είτε στα πλαίσια του Παγκοσμίου Συμβουλίου Έκκλησιών είτε σε άλλες συναφείς εκδηλώσεις της οικουμενικής κινήσεως. Όπως γράφει ο καθηγητής Ν. Ματσούκας «ή Όρθοδοξία με την παρουσία της αγκαλιάζει όλα τα τμήματα της διασπασμένης Χριστιανοσύνης, θέλοντας όχι απλώς να τα συγκολλήσει, αλλά να τα επαναφέρει στην ένότητα της μιάς, αγίας, καθολικής και αποστολικής Έκκλησίας»⁹.

Έξ άλλου ή Όρθοδοξία με την αξία και την ελευθερία του ανθρώπινου προσώπου, που τα τελευταία χρόνια προβάλλει θεολογικά με ιδιαίτερα ανανεωμένη ένταση και σαφήνεια, μπορεί ν' αποτελέσει την διορθωτική απάντηση σ' ένα μοντέλο γραφειοκρατίας, που δρᾷ με βάση τον τεχνικό όρθολογισμό και μία ιδιότροπη άποψη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, περιθωριοποιώντας συχνά αυτόν, που είναι ο άμεσος δημιουργικός παράγοντας, υποκαθιστώντας τον ως πραγματικό υποκείμενο εξουσίας και μεταβάλλοντάς τον σε αντικείμενο επεξεργασίας σ' ένα κεντρικό διευθυντικό έργαστήριο, όπου κονιορτοποιείται ή προσωπική ελευθερία. Είναι ασφαλώς χρήσιμο και ένθαρρυντικό για κάθε πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αισθανθεί ότι το μήνυμα διακονίας του ανθρώπινου προσώπου, που ή Όρθοδοξία διακηρύσσει βιωματικά, μπορεί να επηρεάσει τα κέντρα εξουσίας υπενθυμίζοντας σε ένα γόνιμο και διαρκή διάλογο ότι ενδόμυχη επιθυμία και ανάγκη των ανθρώπων είναι να βρουν στο κράτος - Ένωση όχι έναν άφεντη, αλλά τον υπηρέτη και κήρυκα των πνευματικών αξιών, που ή Όρθοδοξία διασώζει. Η Όρθοδοξία με την μακροαίωνα πείρα της στην καλλιέργεια της καρδιάς και του νου των ανθρώπων μπορεί να εμπνεύσει πειστικά την επιθυμία της μίμησης των προγόνων, που διέσωσαν και ανέδειξαν στην ζωή τους τις ακατάλυτες αξίες ξερριζώνοντας το παράσιτο της δειλίας από την

καρδιά εκείνων, που διακατέχονται από την επιθυμία να μετάσχουν «εις την ελευθερίαν της δόξης των τέκνων του Θεού» (Ρωμ. η' 21) και συγκινούνται από το κάλεσμα ευθύνης να διακονήσουν την αλήθεια: «ου γάρ δυνάμεθα τι κατὰ της αληθείας, άλλ' υπέρ της αληθείας» (Β' Κορ. ιγ' 8).

Η Όρθοδοξία μάλιστα προβάλλει την αναγκαιότητα του ειρηνικού διαλόγου θυμίζοντας το κήρυγμα του πρώτανη των χριστιανών ρητόρων πάνω στο στίχο «μάθετε απ' έμου ότι πράός είμι και ταπεινός τῆ καρδία» (Μθ. ια' 29). Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, λοιπόν, σε Όμιλία του *Είς την μνήμην του αγίου Βάσσου* σχολιάζει σκωπτικά την υπεροπτική συμπεριφορά του άλλοτριωμένου ανθρώπου: «ό Θεός ταπεινός και ό άνθρωπος ύψηλός. Ο δικαστής ήμερος και ό κατάδικος υπερήφανος. Ο τεχνίτης πενιχράν ποιείται φωνήν και ό πηλός ως βασιλεύς διαλέγεται»¹⁰. Η ταπεινοφροσύνη ως άρετή αυθεντικής χριστιανικής ζωής δεν είναι για τον υπεύθυνο άνθρωπο φυγή από την πραγματικότητα, αλλά έφικτη λύση, που προσφέρει ή άτομική θέληση και αυταπάρηση στα προβλήματα, που θέτει ή κρίση αξιών, το πνευματικό κενό του συγχρόνου ανθρώπου και των κοινωνιών, ή ήθικη κρίση - ή ποιοτική διάσταση των προβλημάτων τόσο των ατόμων όσο και των κοινωνιών - λύση, που μπορούν να προσφέρουν μόνο συγκεκριμένα άτομα ως πρότυπα υπεύθυνης και δημιουργικής στάσης απέναντι στη ζωή, λύση, που προκύπτει από έναν τίμιο διάλογο και στηρίζεται σε έπιχειρήματα όρθοπραξίας και όχι θεωρητικής λεξιθηρίας.

Οί θεαματικές αλλαγές στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια καλούν επιτακτικά την Όρθοδοξία να περιλάβει σ' ένα έποικοδομητικό διάλογο με την Ευρωπαϊκή Ένωση δύο βασικά θέματα: τη μετανάστευση και το περιβάλλον.

Το πρώτο θέμα υπαγορεύει ασφαλώς ή ύπαρξη οργανωμένων όρθοδόξων κοινοτήτων έξω από τα ιστορικά έδαφικά όριά τους, οί όποιες γίνονται καθημερινά χώροι ύποδοχής μεταναστών ως νέων μελών τους (δέκα έκατομμύρια Ρώσων, δυνητικά Όρθοδόξων, αναμένεται να κατακλύσουν σύντομα το χώρο της Δ. Ευρώπης, έλπίζοντας να βρουν καλύτερες συνθήκες ζωής). Το φαινόμενο αυτό - χωρίς να ξεετάξε-

9. Οικουμενική Κίνηση. *Ιστορία - Θεολογία*, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 227.

10. PG 50, 722.

ται εδώ ή όποια όργανωμένη ρατσιστική αντίδραση— άποτελεί διαδήλωση τής θέλησης ή Ευρώπη χωρίς σύνορα ν' άποτελέσει χώρο συνάντησης διαφόρων έθνικών και πολιτιστικών παραδόσεων σε μιá άρμονική σύνθεση κατά τó πρότυπο τών 'Ηνωμένων Πολιτειών τής 'Αμερικής. Είναί χρήσιμο νά κατανοηθεί ότι ή ιδιαίτερότητα τού θρησκευτικού και έθνικου βιώματος δέν πρέπει νά καταργηθεί, έφόσον μπορεί νά συμβάλει με τίς νέες ιδέες και έμπειρίες πού φέρνει, στην οίκοδόμηση ένός άρμονικού στην ποικιλία του και λειτουργικού στην πολυπλοκότητά του όλου, στο όποίο ό άνθρωπος καλείται νά δημιουργήσει όχι ως άλλοτριωμένη όντότητα, άπό την όποίαν έχουν ξεριζωθεί οί θεμελιώδεις καταβολές τής πίστewς στην ύπερβατική αλήθεια και τού τρόπου έκφράσεώς της, αλλά ως συνειδητή ψυχική, κοινωνική και πολιτιστική προσωπικότητα.

Στό διάλογο αυτό γύρω άπό τó πρόβλημα πού συνιστά ή μετανάστευση, ή έμπειρία τών 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιών άνά τόν κόσμο είναι πολύτιμη τόσο για την άξιοποίηση τών στοιχείων, τά όποία έξασφαλίζουν την ειρηνική συμβίωση και την προαγωγή τής κοινωνίας, όσο και για την άποθάρρυνση τής νοοτροπίας άπόρριψης και περιθωριοποίησης τών μεταναστών, πού μπορεί νά έκφρασθεί και με νόμους τού κράτους, αλλά δέν μπορεί νά διασφαλίσει την ποθητή ίσορροπία στον σύγχρονο άνήσυχο και με έντονη κινητικότητα κόσμο. Νοοτροπία πού δέν σέβεται κάθε ανθρώπινο πρόσωπο δέν θεμελιώνει ελεύθερη κοινωνία, αλλά υποθάλπει παρεκτροπή ολοκληρωτισμού. Τό κεφάλαιο τής 'Ορθοδοξίας παραμένει πολύτιμο για την κάλυψη τής δαπάνης μιáς πορείας σε ένα κόσμο χωρίς σύνορα, πού άγκαλιάζει πολιτιστικά και κοινωνικο-οικονομικά αίτια τής θλιβερής μοίρας τών μεταναστών.

Άκόμα, τó πρόβλημα τής προστασίας τού φυσικού περιβάλλοντος, πού ό Θεός έχει παραδώσει στον άνθρωπο «**εργάζεσθαι και φυλάσσειν**» (Γεν. β' 15) με ύπευθυνότητα, ζητά άπό την 'Ορθοδοξία νά εισέλθει σε διάλογο με κάθε έκφραστή και φύλακα πνευματικών άξιών, για νά αντιμετωπισθούν σφαιρικά και ολοκληρωμένα οί άρνητικές πλευρές τού ανθρώπου και τής κοινωνίας, πού κατά γενική όμολογία έχουν προσδώσει ήδη στο πρόβλημα έφιαλτικές διαστάσεις. Σ' ένα κόσμο πού γίνεται κάθε μέρα

πιο έντονα κατανοητό ότι άποτελεί πραγματικότητα όχι παραταγμένων αυτόνομων και έγώιστικών ύπάρξεων, αλλά μιáς σχέσης σύνθεσης και άλληλεξάρτησης, ή 'Ορθοδοξία καλείται έπιτακτικά νά υπερασπισθεί τή ζωή ένάντια στην τάση, πού οδηγεί στην καταστροφή και τόν θάνατο. Είναί άναγκαίο νά συνειδητοποιηθεί ότι ή κοινωνία τής σπατάλης συσσωρεύει ρύπους και άπόβλητα, πού έπηρεάζουν όλους, άσχέτως κρατικών συνόρων' αυτή ή κοινωνία φαίνεται νά παρασύρεται άπειλητικά άπό τή ροή τής φθοράς, για νά έκβάλει στο θάνατο. 'Η ροή αυτή κατά τó κήρυγμα και την βιωματική μαρτυρία τής 'Ορθοδοξίας μπορεί νά άνακοπεί μόνο μυστηριακά με την άναφορά τής δημιουργίας τού Θεού κατά τή θεία Λειτουργία ύπό την μορφή τών τιμίων Δώρων και την μεταβολή τους άπό τόν Παράκλητο σε Σώμα και Αίμα τού Χριστού. Είδικά ή λειτουργική στάση πρós τήν φύση, μιάν όντολογική συνάντηση και «συμμετοχή τού προσευχόμενου στο γεγονός τής κοινωνίας με τά άλλα μέλη τής λατρευτικής κοινότητας και με τó υλικό πλαίσιο τής Λειτουργίας»¹¹.

Στό σημείο αυτό θυμίζω την άποψη τού προέδρου τής Ευρωπαϊκής Έπιτροπής Ζάκ Ντελόρ, ό όποίος θεωρεί ότι ή Ένωση θα πρέπει νά στηριχθεί στη βάση τού τριγώνου άνταγωνισμός - συνεργασία - άλληλεγγύη. Έπειδή ή ρευστότητα τών ανθρώπινων πραγμάτων είναι διαπιστωμένη¹², και για νά μñν διαστρεβλωθούν οί άφηρημένες αυτές έννοιες στα γρανάζια μιáς οικονομικο-πολιτικής μηχανής, μεταβαλλόμενες σε άντιπαλότητα, άνατρεπτική μεθόδευση και άλληλοεξόντωση, είναι ώφέλιμη ή άδιάλειπτη καλλιέργεια τών πνευματικών άξιών, με τίς όποιες ή 'Ορθοδοξία τρέφει τά παιδιά της διαμορφώνοντας μιá κατάσταση με παγκόσμιες προεκτάσεις. 'Η καλλιέργεια τών πνευματικών άξιών και ή διάδοσή τους με διάλογο ένήμερης και κατανόησης προετοιμάζει τά μέλη μιáς ύγιους και βιώσιμης ένωσης τριακοσίων όγδόντα εκατομμυρίων μελών νά μñν μεταβάλλουν τόν άνταγωνισμό σε ύπονόμευση, νά μñν παραμορφώσουν τή συνεργασία σε διαφορά και νά

11. Ιωάννης Ζηζιούλας, *'Η κρίση ως Εύχαριστία. Θεολογική προσέγγιση στο πρόβλημα τής οικολογίας*, Άθήνα (Άκρίτας) 1992, σ. 59.

12. 'Ο Θωμάς Άκινάτης έγραψε πώς «ή ανθρώπινη φύση είναι εύκολομετάβολη» (*Summa Pa Paie, qu. 57, art. 2, 1, τ. II, σ. 278*).

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ*

Έτσι π.χ. στην πρώτη προς Κορινθίους ἐπιστολή του (15, 33) βρίσκεται ἡ φράση τοῦ ποιητῆ τοῦ 4ου π.Χ. αἰώνα Μένανδρου «φθείρουν ἡθὴ χρηστὰ ὁμίλια κακαί». Στὴν ἐπιστολή πρὸς Τίτον (1, 12), ὁ ὁποῖος ἦταν ἐπίσκοπος Κρήτης, διαβάζουμε τὴ φράση τοῦ ποιητῆ τῆς Κρήτης Ἐπιμενίδη «Κρήτες αἰεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί». Ἐπίσης ὁ συγγραφέας τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων καὶ συνεργάτης τοῦ Παύλου, Λουκάς, παραθέτοντας τὸν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Πάγου λόγο τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους βάζει στὸ στόμα τοῦ ἀποστόλου τὸ στίχο «τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν» (= αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ εἴμαστε γένος), παρμένο ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ καὶ ἀστρονόμου Ἄρατου «Τὰ φαινόμενα» (Γ. Δ. Καραβιδόπουλος, Εἰσαγωγή στὴν

Καينὴ Διαθήκη, σελ. 202). «Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ παιδεία παρέχουν στὸν ἀπόστολο τὰ μέσα τοῦ ἱεραποστολικοῦ του ἔργου, τὸ περιεχόμενό του ὁμως ἀντλεῖται ἀπὸ τὸ σταυρὸ καὶ τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ κέν-

Τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Χατζηεμμανουὴλ
Ἐπιτίμου Δ/νοῦ Παιδείας
τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς

τρο τῆς θεολογίας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Παύλου» (ἐνθ. ἀν. σελ. 202).

Ἵστερα ἀπ' τὸν Παῦλο οἱ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεῖς, ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ πρόβλημα τῆς σχέσης τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἦταν οἱ λεγόμενοι «Ἀπολογητές». Λέγονται «Ἀπολογη-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 291 τοῦ ὑπ' ἀρ. 8 τεύχους.

μὴν παρασύρουν τὴν ἀλληλεγγύη σὲ συναλλαγὴ ἢ ρουσφετί. Ἡ Ὁρθοδοξία ὡς πνευματικὸς παράγων μπορεῖ νὰ συμβάλει στὴ νέα εὐρωπαϊκὴ οἰκοδόμηση μὲ τὴν ἐπιχωμάτωση τοῦ χάσματος, ποὺ μένει ἀνάμεσα σὲ ὑψωμένους τοίχους, προσδίδοντας τὴν εὐρύτητα τῆς δικῆς τῆς πείρας σὲ μιὰ προοδευτικὴ σύνθεση, στὴν ὁποία πραγματοποιεῖται δυναμικὴ σύγκλιση ἀθθεντικῶν στοιχείων ζωῆς, ποὺ ἀποδεσμεύουν δυνάμεις ἱκανὲς νὰ ἐμπνεύσουν τοὺς λαοὺς σὲ μιὰ δημιουργικὴ, ἀμοιβαία ἐμπλουτιστικὴ καὶ ἀρμονικὰ συνεργατικὴ συνάντηση καὶ συνύπαρξη ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε ρατσιστικὴ κορώννα ἢ νοσηρὸ ἐθνικισμὸ – νοοτροπίες καὶ πρακτικὲς, ποὺ λειτουργοῦν ὡς φανταστικὲς ἐξοδοὶ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ὅποτε ἐπικαλύπτονται παραπλανητικὰ τὰ πραγματικὰ προβλήματα.

* * *

Ἡ σύντομη αὐτὴ ἀναφορὰ στὴν Ὁρθοδοξία σὲ σχέση μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση σήμερα ὑπογραμμίζει συμπερασματικὰ τὴ σημασία τοῦ διαλόγου πρὸς κάθε κατεύθυνση. Ὁ διάλογος προβάλλεται ἐδῶ ὄχι ὡς ἐναλλακτικὴ ἐπιλογή ἀνάμεσα σ' ἄλλες, ἀλλὰ ὡς ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ὄντολογικῆς καὶ ἱεραποστολικῆς φανέρωσης τοῦ

ὀρθοδόξου βιώματος, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν πίστη, ἡ ὁποία «τὴν οἰκουμένην ἐστήριξεν», κατὰ τὴν προσφυῆ διατύπωση τοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡ κατάθεση τῆς ἐμπειρίας τῆς Ὁρθοδοξίας σὲ ἓνα διάλογο εἶναι μιὰ διαρκὴς μαρτυρία ἐξόδου στὸν κόσμον καὶ τὸ δραματικὸ γίνεσθαι τῆς ἱστορίας μὲ τὴν φανέρωση τῆς διδασκαλίας, τῆς ζωῆς, τῶν παθημάτων, τῶν αἱματηρῶν καὶ καρτερικῶν ἀγῶνων τῆς – ὅλων αὐτῶν τῶν στοιχείων, ποὺ δέχονται τὸν δυναμισμό τῆς παρουσίας τῆς σημερα. Ἡ Ὁρθοδοξία γνωρίζει ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει χωρὶς τὴ δροσιά τοῦ Πνεύματος τῆς Πεντηκοστῆς, τῆς γενέθλιας ἡμέρας τῆς, δροσιά, ποὺ ὁ ὕμνογράφος ἀποτύπωσε χαρακτηριστικὰ στὸ Κοντάκιο τοῦ Ὁρθρου τῆς μεγάλης αὐτῆς γιορτῆς ὡς πρόσκληση τοῦ Ἵψίστου πρὸς ὅλους γιὰ ἐνότητα («εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσε»), ὥστε «νὰ εἶναι ὅλοι ἓνα» (Ἰω. ιζ' 21) καὶ νὰ λάμψει ἔτσι ἡ ἀλήθεια τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, ὅτι ἔχει ἀπαρτισθεῖ «γένος ἐκλεκτόν, βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν», ὥστε νὰ διακηρύξει τὰ μεγαλεῖα «τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς» (Α' Πέτρ. β' 9).

(Τέλος)

τές» γιατί τὰ συγγράμματά τους εἶναι ἓνα εἶδος ἀνασκευῆς καὶ ἀπολογίας γιὰ ἀστήρικτες καὶ ψευδεῖς κατηγορίες καὶ ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ὡς καὶ τοῦ βίου τῶν χριστιανῶν. Οἱ χριστιανοὶ κατηγοροῦνταν ὡς ὑπονομευτὲς τῆς ἐπισήμου θρησκείας, τοῦ πολιτεύματος καὶ γιὰ ἀνήθικο βίο. Στὴν προσπάθειά τους νὰ ἀνασκευάσουν τὶς κατηγορίες αὐτὲς οἱ Ἀπολογητὲς, ἐκτὸς ἀπὸ ἓναν, τὸν φιλόσοφο καὶ μάρτυρα Ἰουστίνου, ὑποτίμησαν τὴν Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ταυτίζοντάς τὴν —κακῶς βέβαια— μὲ τὸν πολυθεϊσμὸ καὶ τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὴ γεμάτη δεισιδαιμονίες, τῶν εἰδωλολατρῶν. Ὁ Ἰουστίνος, ὅπως μαθαίνουμε ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Διάλογος πρὸς Τρύφωνα Ἰουδαῖο» θεωροῦσε τὴν Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ὡς «μέγιστο κτήμα καὶ τιμιώτατον θεῶν» καὶ ὡς τὴν «ἐπιστήμην τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ὄντος καὶ τοῦ ἀληθοῦς» τῆς ὁποίας τὸ «γέρας», τὸ βραβεῖο, εἶναι ἡ εὐδαιμονία. Μὲ ὁδηγὸ τὶς σκέψεις αὐτὲς σπούδασε ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τῆς ἐποχῆς του καὶ τελικὰ βρῆκε τὸν Χριστιανισμὸ ὡς τὴν, ὅπως γράφει, «μόνη φιλοσοφίαν ἀσφαλῆ καὶ σύμφερον». Κατὰ τὴν πνευματικὴ αὐτὴ πορεία ὁ Ἰουστίνος βρῆκε ἐπίσης ὅτι στὴν Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ὑπάρχουν «σπέρματα ἀληθείας» καὶ προχώρησε ἀκόμα στὸ νὰ πεῖ ὅτι «οἱ μετὰ Λόγου βιώσαντες φιλόσοφοι (ὅπως ὁ Ἡράκλειτος καὶ ὁ Σωκράτης) χριστιανοὶ εἰσιν» (Δημ. Μπαλάνου, Πατρολογία, σελ. 74).

Τὴν Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἔθεσαν στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς Κατηχητικῆς Σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ μετὰ αὐτῶν, οἱ κυριώτεροι, ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ Ὠριγένης. Ἡ φημισμένη αὐτὴ Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή, γνωστὴ καὶ ὡς Διδασκαλεῖον τῆς Κατηχήσεως ἢ τῶν Ἱερῶν Λόγων, ἰδρύθηκε περὶ τὰ μέσα τοῦ 2ου αἰῶνος μὲ κύριο σκοπὸ τὴν κατήχηση ἢ διδασκαλία τῶν κυριωτέρων διδασκάλων τοῦ Χριστιανισμοῦ σὲ ὅσους ἐτοιμαζόταν νὰ δεχθοῦν τὸ βάπτισμα καὶ νὰ γίνουν μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Σύντομα ὅμως ἐξελίχθηκε σὲ κέντρο προχωρημένης θεολογικῆς δραστηριότητος. Βασικὲς ἀρχὲς τῆς Σχολῆς ἦταν οἱ ἐξῆς τρεῖς: ἐλευθερία ἐρεῦνης, ἀναγωγή τῆς πίστεως σὲ γνώση μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ χρῆση τῆς ἀλληγορικῆς ἐρμηνείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τὶς ἀρχὲς ἔθεσαν ὁ Κλήμης καὶ ὁ Ὠριγένης καὶ οἱ ὅπου γῆς θεολό-

γοὶ ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὶς ἀρχὲς αὐτὲς ἐλέγοντο: Ἀλεξανδρινοὶ θεολόγοι.

Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ θεολόγοι διείδαν, ὅτι γιὰ νὰ μπορέσει ὁ Χριστιανισμὸς νὰ ὑποκινήσει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν διανοουμένων ἔπρεπε νὰ ἐμφανισθεῖ μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Λατουρέττ στὸ βιβλίο του «Ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ», τόμ. Α' σελ. 147, γράφει: «Οἱ διανοούμενοι Χριστιανοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας θεωροῦσαν τὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία ὄργανο, ποὺ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσουν» καὶ οἱ μεγαλύτεροι ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἐγιναν ἐμπειροὶ χειριστὲς τοῦ ὄργανου αὐτοῦ.

Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ θεολόγοι, πρῶτοι αὐτοί, συνέζευξαν τὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία μὲ τὸ Χριστιανισμὸ καὶ ἔβαλαν τὰ θεμέλια τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας ἐπάνω στὰ ὅποια ἔχτισαν ἀργότερα οἱ μεγάλοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας: ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἡ Χριστιανικὴ Πίστη γίνεται «γνώση», ποὺ ἐκτοπίζει σιγὰ - σιγὰ κάθε ἄλλη γνώση τῆς Ρωμαϊκῆς κοινωνίας: εἰδωλολατρεία, μυστηριακὲς καὶ ἀνατολικὲς θρηκεῖες καὶ κυριαρχεῖ ἐκχριστιανίζουσα τοὺς λαοὺς τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ δημιουργοῦσα μιὰ νέα κοινωνία, τὴν ἑλληνικὴ ὀρθόδοξη χριστιανικὴ κοινωνία. «Τὸ ἑλληνικόν», γράφει στὸ βιβλίο του «Στρωματεῖς» Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, «ἐπαιδαγώγει, ὡς ὁ νόμος τοὺς ἕβραίους εἰς Χριστόν».

Ἀργότερα, ὅταν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀναγνώρισε τὴ Χριστιανικὴ θρησκεία ὡς μία τῶν θρησκειῶν τοῦ κράτους καὶ χορήγησε ἐλευθερία δράσης στὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία προέκυψε ἡ ἀνάγκη νὰ διασφαλισθεῖ ἡ ἀκεραιότητα τῆς Πίστεως καὶ ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων αἰρέσεων. Καὶ πάλιν οἱ Ἑλληνες πατέρες τῆς περιόδου αὐτῆς (4ος καὶ πρῶτο ἡμισυ τοῦ 5ου αἰῶνα) ἀνέλαβαν νὰ ἐπεξεργασθοῦν καὶ νὰ διατυπώσουν στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου τὸ περιεχόμενο τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως. Οἱ μεγαλύτεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι: ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, οἱ ἐκ Καππαδοκίας: Μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, Γρηγόριος ὁ Νύσσης, Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου καὶ ὁ ἐξ Ἀντιοχείας Χρυσόστομος.

Ἦταν σχεδὸν σύγχρονοι. Καταγόταν ἀπὸ τὸ

ἀνατολικὸ τμήμα τῆς Μεσογειακῆς Λεκάνης, ὅπου σὲ μεγάλες πόλεις, ὅπως ἡ Ἀθήνα, ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Δαμασκός, ἡ Κωνσταντινούπολη, ἡ Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας, ἀνθούσαν τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Ἦταν παιδιά, οἱ περισσότεροι, πλουσίων καὶ χριστιανικῶν οἰκογενειῶν. Ὁ πατέρας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἀσκούσε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου στὴν Καισάρεια, πρωτεύουσα τῆς Καππαδοκίας, κέντρο ἐμπορίου καὶ ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ εἶχε κτηματικὴ περιουσία σὲ τρεῖς ἐπαρχίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ πατέρας τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ἦταν ἀνώτερος κυβερνητικὸς ὑπάλληλος καὶ ἀργότερα ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ. Ὁ πατέρας τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἦταν ἀξιωματικὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ.

Ἐλαβαν χριστιανικὴ ἀνατροφὴ ἀπὸ σπουδαῖες μητέρες, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων διατήρησε ἡ ἱστορία: Ἐμμέλεια τοῦ Βασιλείου καὶ Μακρίνη ἢ μάμμη του. Νόνα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ Ἀνθούσα τοῦ Χρυσοστόμου. Σπούδασαν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία καὶ τὶς ἐπιστήμες τῆς ἐποχῆς τους στὰ καλλίτερα ἐκπαιδευτήρια καὶ τὴ ρητορικὴ στὰ πόδια φημισμένων δασκάλων, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ξεχώριζε ὁ ρήτορας Λιβάνιος. Εἶχαν ὅλες τὶς προϋποθέσεις, μόρφωση, μυαλό, εὐγένεια καταγωγῆς, γιὰ νὰ καταλάβουν ὑψηλὰ ἀξιώματα στὴν κοινωνία τῆς ἐποχῆς τους, ἀλλὰ αὐτοὶ προτίμησαν τὸν ἀπλὸ καὶ ἀσκητικὸ βίον, τὴν ἀγιότητα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καὶ προτίμησαν νὰ προσφέρουν τὸν ἑαυτό τους στὸ Χριστὸ καὶ στὴν Ἐκκλησία.

Ἡ «Ἑλληνικὴ Ὁρθοδοξία», φράση ποὺ πολλοὶ σήμερα ἐπαναλαμβάνουμε χωρὶς —οἱ περισσότεροι— νὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ τὴν ὀρίσουμε, εἶναι ὁ καρπὸς ποὺ προήλθε ἀπὸ τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου, τοὺς ἀγῶνες τους καὶ τὴ θεολογικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀληθειῶν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τὰ προϊόντα τῆς θεολογικῆς τους σοφίας εἶναι ἀποθησαυρισμένα στοὺς ὄρους καὶ τὶς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, στὰ κείμενα τῆς Λατρείας μας, στὰ συγγράμματά τους, ὅπου ἐκτὸς ἀπὸ τὰ καθαρὰ θεολογικὰ θέματα ἀναλύονται, ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ ὀρθόδοξη σκοπιά, καὶ γενικώτερα θέματα: ἐπιστημονικά, κοινωνικά, παιδαγωγικά, φιλοσοφικά.

«Τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα», εἶπε ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφίας Ἰωάννης Θεοδωράκοπουλος, σὲ ἀνακοίνωσή του σὲ διεθνή διάσκε-

ψη τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἔτος 1964, «ἐκλήθη νὰ ἐρμηνεύσει καὶ νὰ προστατεύσει τὴν οὐσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, δηλαδὴ νὰ ἐργασθῆ φιλοσοφικῶς εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ δόγματος... Ὁ Ἑλληνισμὸς, ὅταν διείδεν ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκινδύνευε νὰ διαρρεύσει μέσα εἰς τὴν πολυαρχίαν τῶν αἱρέσεων, ἀνέλαβε τὸ βαρὺ ἔργον νὰ διατυπώσῃ τὴν οὐσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τοῦ δόγματος. Τὸ δόγμα τώρα ἦτο ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ σωθῆ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ἱστορίαν... Ἡ συμβολὴ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ὁ ἱστορικὸς τοῦ πνεύματος νὰ μὴ γνωρίζῃ τί περισσότερο νὰ θαυμάσῃ, τὴν συμβολὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, διὰ τῆς τέχνης, τῆς φιλοσοφίας καὶ διὰ τῆς πολιτικῆς, ἢ τὴν συμβολὴν τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων, διὰ τῆς διατυπώσεως τοῦ δόγματος τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ συγκεκριμένως τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, τὸ ὁποῖον οἱ χριστιανοὶ ὅλου τοῦ κόσμου προφέρουν δίχως ὅμως νὰ γνωρίζουν, ὅτι εἶναι ἔργον τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν», τῶν Ἑλλήνων μεγάλων πατέρων καὶ οἰκουμενικῶν δασκάλων τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, προσθέτομε ἐμεῖς.

Ἐρχόμενος τώρα στὴν σχέση Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Παιδείας διαπιστώνω ὅτι —δυστυχῶς— δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χρόνος νὰ προβοῦμε σὲ ἱστορικὴ ἀνασκόπηση τῆς μεγάλης συμβολῆς τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων τόσο στὴν διαμόρφωση τῶν θεσμῶν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἔθνους ὅσο καὶ στὴν διαμόρφωση τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ Ἀμερικανοῦ πολίτου. Γι' αὐτὸ περιορίζομαι μόνον ἐδῶ στὸ νὰ πῶ ὅτι τὸ Ἀμερικανικὸ Σύνταγμα, τὸ θεμέλιον αὐτὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξασφαλίσθηκε ἡ ἐθνικὴ ἐνότητα τῆς Ἀμερικῆς καὶ μῆκαν τὰ θεμέλια τῆς ταχύροθμης δημοκρατικῆς, πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς τῆς ἀνάπτυξης, ὑπῆρξε ὁ καρπὸς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τῶν πατέρων τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἔθνους. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ C. F. Merriam στὸ βιβλίον του «A History of American Political Theories», ἀναφερόμενος στὸ Σύνταγμα «οἱ ἄποικοι —γράφει— δὲν ἀξιῶνουν τὴν πρωτοτυπία τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν ποὺ διέτυπωσαν. Στὴν πραγματικότητα, ὁμολογοῦν ὅτι οἱ ἰδέες αὐτὲς εἶναι τόσο παλαιᾶς ὅσο παλαιὰ εἶναι ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ρώμη».

Άπό πολὺ νωρίς, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς ἀκόμα τοῦ 17ου αἰώνα καὶ ἀκριβέστερα ἀπὸ τότε πὺ ἰδρύθηκε στὴ Βοστώνη τὸ περίφημο Boston Latin School (1636), μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰώνα, τὸ πρόγραμμα τῶν Ἀμερικανικῶν Γυμνασίων ἦταν αὐτό, πὺ ἀπαιτοῦσαν οἱ προϋποθέσεις εἰσαγωγῆς στὸ Harvard· «νὰ διαβάσουν καὶ νὰ καταλαβαίνουν οἱ μαθητὲς τὸν Βιργίλιο καὶ νὰ γνωρίζουν ἀρκετὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ συντάσσουν καὶ νὰ γνωρίζουν τὴν Γραμματικὴ τῶν κειμένων τῆς Καινῆς Διαθήκης, τοῦ Ἰσοκράτη καὶ τῶν μετέπειτα ποιητῶν». Μὲ τὴ διδασκαλία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων οἱ μαθητὲς ἀποκοῦσαν τὴ γνώση καὶ ἀρετὴ καὶ «ὅταν ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ γνώση ἀπλωθοῦν στὸ λαό, ὁ λαὸς αὐτὸς ποτὲ δὲν θὰ σκλαβωθεῖ» ἔγραφε ὁ Samuel Adams τὸ 1774.

Μὲ τὴν εἴσοδο βέβαια τοῦ 20οῦ αἰώνα ἐγιναν σοβαρὲς ἀλλαγὲς καὶ ἀνακατατάξεις καὶ στὰ προγράμματα τῆς Γενικῆς καὶ τῆς Κολλεγιακῆς καὶ Πανεπιστημιακῆς παιδείας. Ὁ «πραγματισμὸς» (realism), καὶ ἡ ψυχολογία τοῦ «συμπεριφέρεσθαι» (Behaviorism) κυριαρχοῦν καὶ οἱ ὅπαδοι τῆς «προοδευτικῆς παιδείας» εὐρύνουν τὰ προγράμματα μὲ μαθήματα σχετιζόμενα μὲ τὴ βιομηχανία, ψυχολογία, βιολογία, τεχνολογία, σὲ βάρος τῶν ἀνθρωπιστικῶν μαθημάτων ἐνῶ θὰ μποροῦσε νὰ γίνεῖ μιὰ ἰσορροπημένη διανομὴ καὶ ἐκ τῶν δύο περιοχῶν τῆς γνώσεως. Καὶ σίγουρα ἡ σημερινὴ ὑποβάθμιση καὶ ἠθικὴ κρίση τῆς παιδείας μέχρι πὺ οἱ δάσκαλοι νὰ διδάσκουν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη τῆς Ἀστυνομίας ὀφείλεται —μεταξὺ ἄλλων— καὶ στὴν ἀφαίρεση τῶν ἀνθρωπιστικῶν μαθημάτων ἀπὸ τὰ προγράμματα —ἐκτὸς μικροῦ ἀριθμοῦ— τῶν Ἀμερικανικῶν σχολείων. Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τώρα τὴ δικὴ μας Παιδεία καὶ εἰδικότερα τὴν Παιδεία, πὺ ἀσκεῖται στὸ κοινοτικὸ ἐκπαιδευτικὸ Σύστημα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, δὲν χρειάζεται, θαρρῶ, νὰ ἐπαναλάβω καὶ νὰ τονίσω καὶ πάλι τὰ ὅσα ἔχουμε πεῖ τόσες φορὲς γιὰ τὴν μεγάλη ἀξία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων γιὰ τὴ σωστὴ ἀγωγή τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων μας. Καὶ τὸν ὀρίζοντα τῆς σκέψης εὐρύνουν καὶ τὴν κρίση ἀναπτύσσουν καὶ στὴ διαμόρφωση τοῦ ἠθους καὶ τοῦ χαρακτῆρα συντείνουν. Στὴν ἰδιαίτερα κρίσιμη αὐτὴ περίοδο τῆς Ἀμερικανικῆς κοινωνίας, κρίσιμη καὶ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ καὶ θρησκευτικὰ, χρειαζόμαστε, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη περίοδο, τὴ βοήθειά τους. Γι

αὐτὸ πρέπει νὰ ἐντείνουμε τὴν ἐκπαιδευτικὴ μας προσπάθεια πλουτίζοντας τὰ προγράμματα διδασκαλίας μὲ νέα καὶ σύγχρονα διδακτικὰ μέσα καὶ σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας. Ἀλλὰ αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ συζητήσουμε καὶ ἀναπτύξουμε σὲ ἄλλη συνάντησή μας.

Καὶ τώρα θὰ ἤθελα νὰ κλείσω τὴν ὀμιλία αὐτὴ μὲ ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὀμιλία τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου μας κ. Ἰακώβου, τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1963:

«Ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ δὲν θὰ γονατίσει ποτὲ στὸν ἀνήφορὸ τῆς. Αὐτὴ ἄλλωστε εἶναι ἡ πορεία τῆς. Θὰ στηρίζεῖ, ὅσο πιὸ δυνατὰ μπορεῖ, τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα στὴ μάχη πὺ δίνουν γιὰ τὴν ἐπιβίωσή τους. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ πιστεύει πὺς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα εἶναι τὸ πεντάγραμμο, ἐπάνω στὸ ὀποῖο καὶ μόνον εἶναι τονισμένο τὸ τραγοῦδι τῆς φυλῆς μας, οἱ ραψωδίες τῆς ἱστορίας, οἱ συμφωνίες τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ μας πολιτισμοῦ, τὸ “Χριστὸς Ἀνέστη” τῆς Ἐκκλησίας μας».

(Τέλος)

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου (Κ. Στύλιου), Η ΑΓΑΠΗ. Προσεγγίσεις στὸ Μυστήριον τοῦ Θεοῦ. Ἀθήνα 1994, σχῆμα 17Χ24 ἑκατ., σσ. 480.

Ἡ ἔκδοσις ἀβίαστα μπορεῖ νὰ χαρακτηριθεῖ μνημειώδης. Ὅχι μόνον ἀπὸ πλευρᾶς ἐμφανίσεως (πολλὲς τετραχρωμίες, ἀριστη βιβλιοδεσία, χαρτὶ βέλβη), ἀλλὰ καὶ περιεχομένου. Τὰ κείμενα πὺ περιλαμβάνονται στὸ βιβλίον ἀναφέρονται σὲ θέματα Ὀρθόδοξης Θεολογίας καὶ Πνευματικότητας. Χωρίζονται σὲ τρία Μέρη (μετὰ τὸν Πρόλογο καὶ τὴν Εἰσαγωγή): Ὁ Ὄν (ἄκτιστη καὶ ἀπόλυτη ὑπαρξή, Ἰδιότητες, Ἐνέργειες τῆς Θεϊκῆς Ὑπαρξῆς)· Μονὰς καὶ Τριάς (Τριαδικὴ Θεαρχία, ἀγέννητος Πατέρας, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα)· Ὁ Παντοκράτωρ Κύριος (Ὁ Θεὸς δημιουργὸς καὶ κύριος τοῦ κόσμου, ἡ σχέση Του μὲ τὸν ἄνθρωπο, ἡ στάσις τοῦ ἀνθρώπου ἐναντι τοῦ Θεοῦ). Τὸ πολυτιμότερον αὐτὸ βιβλίον συμπληρώνεται ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον παράρτημα καὶ βοηθητικὸς πίνακες.

Κεντρικὴ διάθεση: Ἀποστολικὴ Διακονία,
Ἰασίου 1 - 115 21 Ἀθήνα. Τηλ. (01) 72 28 008.
Fax (01) 72 38 149.

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσανίου 2 (πλατ. Κλαυθμῶνος). Ἀθήνα. Τηλ. 32 28 637.

ΛΕΙΟΣΗΜΕΙΩΤΑ ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ

Λόγια και ενέργειες τού Λυτρωτή «ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ»*

Ἐναντιορρήτως, αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Ναζωραίου, πού συνδυάζονται μὲ τὴν ἐνέργειά Του ἐκείνη φροντίδας καὶ μέριμνας γιὰ τὴν Παναγία Μητέρα Του, ἀποβαίνουν πρὸς ὅλους μας ἀσύγκριτο δίδαγμα ἠθικοκοινωνικὸ καὶ ὑπέροχο ὑπόδειγμα «ἀντιπελάργωσης»⁴² πρὸς μίμηση, μὲ ἀνάλογη ἀπὸ μέρους μας πρόνοια γιὰ τοὺς γεν-

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΔΡΟΥΛΙΑ**

Καθηγητοῦ – Εἰδικοῦ Ἐπιστήμονος τῆς Φ.Ε.

νήτορες μας. Ἔτσι ὁ «*Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ*»⁴³ μιὰ ἀκόμη φορὰ κατέστη καθέδρα διδασκαλίας (ὅπως καὶ μὲ τὸν προηγούμενο, πρῶτο λόγο), ἀπ' ὅπου αἰώνια ὁ Θεῖος Διδάσκαλος μᾶς διδάσκει τὴν ἔμπρακτη ἀγάπη καὶ γνήσια ἀφοσίωση πρὸς τοὺς ἀγαπημένους μας.

2) Στὰ λόγια πού ἀπευθύνει ἀπὸ τὸν Σταυρὸ στὴν Παναγία καὶ στὸν Ἀπόστολο Ἰωάννη, στὸν δεῦτερο διπλὸ αὐτὸν σταυρικὸ λόγο Του, ἐπισημαίνομε ἀπὸ ἑλληνικὴ ἐννοιολογικὴ ἔποψη μιὰ τυπολογικὴ διαφορὰ δύο συνήχων καὶ συνωνύμων λέξεων. Πρόκειται γιὰ τὸ **ἰδοῦ** καὶ τὸ

ἴδε, πού δὲν παρουσιάζουν ἐναλλαγὴ σὲ ὀρισμένους κώδικες ἢ χειρόγραφα⁴⁴. Ἀμφότερα ἀποτελοῦν πάντως παράγωγα τοῦ ρήματος ὄρῶ, συναποτελώντας ἐπιρρηματικούς τύπους του – ἐπιρρήματα τοπικά. Τὸ πρῶτο (ἰδοῦ) προέρχεται ἀπὸ τὴν προστακτικὴ μέσου ἀορίστου β' (ἰδέ), ἐνῶ τὸ δεῦτερο (ἴδε) ἀπὸ τὸ γ' πρόσωπο ἐνικῆς ἀορίστου β' (εἶδον)⁴⁵. Τὸ ἰδοῦ ὑποδηλώνει τόπο, χῶρο, ὅπου ὑπάρχει ἐδῶ ἢ ἐκεῖ εἶναι, ἓνα πρόσωπο ἢ ἓνα πράγμα. Τὸ ἴδε ὑποσημαίνει καὶ προτροπὴ πρὸς διαπίστωση: «νὰ δῆς, νὰ δές, ἰδὲς κοίταξε»^{45α} (ὅποτε μετατρέπεται σὲ τροπικὸ ἐπίρρημα). Τὰ παρουσιάσαμε, σχολιάζοντάς τα ἐδῶ, πρωθύστερα (ἀντὶ πρῶτα τὸ ἴδε καὶ μετὰ τὸ ἰδοῦ, ὅπως εἶναι ἡ κανονικὴ σειρά τους).

3ος λόγος σταυρικὸς τοῦ Κυρίου

Στὸν ἄλλο ληστή, τὸν δεῦτερο συσταυρωμένον, ὁ ὁποῖος ἐπικαλεῖται «ὑπὲρ ἑαυτοῦ» τὴν ἀνάμνηση τοῦ Μεσσία, λέγοντάς Του «μνησθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου», ὁ Κύριος τοῦ ἀποκρίνεται: «*ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ*»⁴⁶.

Στὶς ἐπιρροίσεις καὶ στοὺς ἐμπαιγμούς, τόσο τοῦ ἄλλου ἀθλίου ληστή «*τοῦ συσταυρωθέντος*», ὅσο καὶ τῶν σταυρωτῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ τῶν ἀπαισίων δικαστῶν καὶ τῶν παναθλίων κατηγορῶν Του, καθὼς ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὸ *Εὐγγέλιο, ὁ Θεάνθρωπος «οὐδὲν ἀπεκρίνατο»*⁴⁷. "Ο-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 293 τοῦ ὑπ' ἀρ. 8 τεύχους.

42. Ἡ λέξις *ἀντιπελάργωσις*, *ἀντιπελάργωσις* ἢ ἀντιπελαργία σημαίνει ἀμοιβαία ἀγάπη ἢ περιθαλψή γονέων ἢ τέκνων, πρβλ. στοργὴ καὶ βλ. *ἀντιπελαργέω -ῶ* = περιποιούμαι, περιθάλπω κάποιον ἀμοιβαία. **Liddell - Scott**, μνημ. Λεξικόν, τόμ. 1ος, σ. 258. – Γιὰ τὴν ἀνταπόδοση εὐεργεσιῶν ἀπὸ μέρους τῶν παιδιῶν τῶν πελαργῶν πρὸς τοὺς γονεῖς τους (ἀπ' ὅπου ἡ ὀνομασία αὐτὴ καὶ ἡ ἀνάλογη προτροπὴ) βλ. **Ἀριστοφάνους**, Ὅρνιθες 1355-1357 καὶ **Μεγ. Βασιλείου**, Εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Η'), Περὶ πτηνῶν καὶ ἐνύδρων. ΒΕΠΕΣ, τόμ. 51ος, σ. 258 (32, 33, 35-41). Τὰ ἀσύγκριτα ἀποσπάσματα τῶν 2 αὐτῶν θαναμαστῶν κειμένων ἔχομε ἀναδημοσιεῦσει στὸ ἄρθρο μας «Ἀνάμνηση μιᾶς ἀγγελικῆς μορφῆς καὶ ἀντιπελάργωσις». Περιοδικὸ «Ἐπαλξή», ἀρ. φύλ. 154, Μάρτ. 1993, σ. 13 (19). – Ὁ Ἐσταυρωμένος μὲ τὴν μέριμνά Του γιὰ τὴν Μητέρα Του «μᾶς παρέχει οὕτω παράδειγμα υἱικῆς στοργῆς. Ἐδίδαξε κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς τὰ τέκνα νὰ προνοοῦν διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ὑποστήριξιν τῶν ἠλικιωμένων γονέων των», «παιδεύων ἡμᾶς μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς πᾶσαν ποιεῖσθαι ἐπιμέλειαν τῶν γεγεννηκότων» (**Χρυσόστομος**) **Π. Τρεμπέλα**, Ὑπόμν. Ἰωάννην, σ. (πρωθύστερα) 671 (25, 3), 673 (26, 3).

43. Βλ. **Α' Κορ. α' 17**. – «Ὁ Κύριος καὶ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ διδάσκει ἔργῳ καὶ λόγῳ ... δι' ὅσον ἀπὸ τοῦ σταυροῦ εἶπε» **Γεωργ. Γρατσέα**, Σταυρώσις, Θ.Η.Ε. τόμ. 11ος, σ. 459-460. – Πρβλ. **Κ. Καλλιπικίου**, Αἱ ἐπιτὰ ἐκφωνήσεις τοῦ Ἐσταυρωμένου, Περιοδικὸ «Πάντανος» Π' (1921), σ. 263-270.

44. Βλ. τὸ ἴδε ἐπαναλαμβανόμενον (χωρὶς τὸ 1ο νὰ ἀναγράφεται ὡς ἰδοῦ) σὲ χειρόγραφα ἢ κώδικες, καταχωρισμένο στὴν ἔκδοση τῆς Καινῆς Διαθήκης «ὑπὸ Nestle», σ. 290, καθὼς καὶ στὸ μνημ. ἔργ. **Ν. Δαμαλά**, σ. 697 (26) γιὰ τὸ «*Ἰωάν. 19, 26*».

45 καὶ 45α. Βλ. ἴδε (1) καὶ (2) ἐπίσης ἰδοῦ σὲ **Δ. Δημητράκου**, μνημ. Λεξικόν, τόμ. 4ος, σ. 3408. 3415, πρβλ. φράση Ἀθανασίου Διάκου «γιὰ ἰδὲς καιρὸ πού διάλεξε». – **Ζαφ. Γαβαλά**, μνημ. Ἀνάμν. Ρήματα, σ. 122 (ὄρῶ -ῶ). Πρβλ. ἐπίσης ἐννοια λατινικοῦ ἐπιρρηματος ecce (= ἰδοῦ, ἰδέ, ἴδε). – Τὸ «ἴδε ὁ υἱὸς σου» σημαίνει «οὗτος ἔσται σοι ἀντ' ἐμοῦ» (**Ζιγαβηνὸς**) **Π. Τρεμπέλα**, Ὑπόμν. Ἰωάννην, σ. 673 (26, 4). – Τὸ «ἴδε» ἀναγράφεται μὲ τὴν ὡς ἄνω ἐννοια στὰ 3 Εὐαγγέλια (πλὴν τοῦ κατὰ Λουκᾶν), ἄλλες ἀκόμη 23 φορές. «Τὸ Ἰδοῦ συνεχῶς ἢ ἔβρατις τίθησι γραφῆ ὡς ἰδίωμα» (**Ζιγαβηνὸς**) **Τοῦ Ἰδίου**, Ὑπόμν. Ματθαῖον, σ. 171 (ἡ' 34 καὶ θ' 2).

46. **Λουκ. κγ' 42-44**.

47. Βλ. «*καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων οὐδὲν ἀπεκρίνατο ... καὶ οὐκ ἀπεκρίθη*

μως ό Κύριος, στόν καλόψυχο καί μετανοημένο κακούργο, άνταπαντά μεγαλόψυχα καί φιλόψυχα με τήν άνωτέρω άπόκριση, διαβεβαιώνοντάς τον ότι θα ίκανοποιηθεί αύθημερόν τό άνάλογο αίτήμά του.

Έρμηνεύομε κατά σειρά λέξεις του λόγου αυτού του Έσταυρωμένου Θεανθρώπου, που άσφαλώς θα ένίσχυαν ήθικά καί ψυχικά τόν συσταυρωμένο συνομιλητή του Θείου Διδασκάλου.

1) Η έβραϊκή λέξη **άμην** έχει δύο έννοιες, είτε ύποδηλώνει «γένειτο»⁴⁸, εκφράζοντας έπομένως εύχή, είτε ύποσημαίνει «άληθώς» - βεβαίως, έπιβεβαιώνοντας έτσι τά λεγόμενα κάποιου^{48α}. Στήν ως άνω φράση του Κυρίου έμπεριέχει τή 2η έννοια, δηλαδή αύτήν τής έπιβεβαίωσης, ύπονοώντας «όντως», άληθώς (άληθινά), άσφαλώς, βεβαίως (βεβαιότατα). Συνεπώς ό Σταυρωμένος Θεάνθρωπος διαβεβαιώνει τόν συσταυρωμένο ληστή, ό όποιός εκζητεί τήν άνάμνησή Του «έν τώ καιρώ»⁴⁹, δηλαδή κατά τήν επικράτηση τής βασιλείας Του («έν τή βασιλεία σου»), πώς άναμφιβόλως ό αίτούμενος θα είναι μαζί Του στόν παράδεισο, στήν έπουράνιο βασιλεία!

2) Στή θεανθρώπινη διαβεβαίωση προς τόν «έκ δεξιών» ληστή, πώς θα εκπληρωνόταν ή έπιθυμία του, να είναι δηλαδή μαζί Του στή βασιλεία Του, προστίθεται στο ρήμα «λέγω» ή λέξη - τό χρονικό έπίρρημα **σήμερον**. Η άνταπόκριση του Κυρίου συμπεριέχει άμεση άποδοχή του αίτήματος του αίτούντος⁵⁰. Χωρίς άναβολή λοιπόν, αλλά άνυπερθέτως εκπλήρωσή του αύθημερόν, πάραυτα, αυτό ύποδηλώνει τό «σήμερον». Η ίκανοποίηση του αίτουμένου^{50α} δέν ά-

νάγεται συνεπώς στο άπροσδιόριστο μέλλον τό έγγύς ή τό άπώτατο, αλλά στο παρόν. Έπιτελείται έτσι εκείνο σχεδόν, θα λέγαμε, «άμ' έπος άμ' έργον»⁵¹. Αυτό έπιμαρτυρεί ό χρονικός έπιρρηματικός τύπος «σήμερον», που ύποσημαίνει αύθημερόν, δηλαδή τήν ίδια εκείνη ήμέρα καί όχι έπομένως τήν έπομένη ή μεθεπομένη⁵² ή άορίστως κάποτε άλλοτε, μι άλλη ήμέρα. Άς σημειωθεί ότι στόν σταυρό οί σταυρωμένοι συνήθως έπιζούσαν 12 ώρες, μερικοί άντεχαν έπί 24 ώρες καί άλλοι έπί δύο 24ωρα, δηλαδή 48 ώρες (= έπί ένα διήμερο) καθηλωμένοι⁵³. Λόγω λοιπόν του ότι ή έπομένη ήμέρα τής σταύρωσης των τριών συνέπεσε να είναι Σάββατο καί μάλιστα έορτή του Πάσχα, ήταν άνεπίτρεπτο να παραμείνουν στόν σταυρό οί σταυρωμένοι των Ευαγγελίων⁵⁴.

(Συνεχίζεται)

51. Βλ. φράσεις καί έννοιές τους: «αὐτός ἐγὼ φράσομαι ἔργον τε ἔπος τε» **Όμήρου**, *Ίλιάς* Ο 234. — «τελέσαι ἔργον τε ἔπος τε» **Όμήρου**, *Όδύσσεια* Β 272.

52. Τό χρονικό έπίρρημα **σήμερον**, δωρικó σάμερον (βλ. άμέρα = ήμέρα), προέρχεται από τό ουσιαστικό ήμέρα καί τό πρόθεμα σ (άπτικó τάμερον). **Ίωάν. Σταματάκου**, *μνημ. Λεξικόν*, σ. 889. — «σήμερον ... ταύτην, τήν παρούσαν ήμέραν, κατ' άντιδιαστολήν προς τό χθές καί αύριον» **Δ. Δημητράκου**, *μνημ. Λεξικόν*, τόμ. 8ος, σ. 6505.

53. Βλ. πώς ύπήρχαν περιπτώσεις που ό θάνατος των σταυρωμένων «εβράδυνε να επέλθη έπί δύο ή καί τρεις ήμέρας» **Π. Τρεμπέλα**, *Ύπόμν. Ίωάννην*, σ. 666 (18, 1), 679 (33, 3). — **Τού Ίδιου**, *Ύπόμν. Λουκάν*, σ. 638 (33, 2). «ή 60 ώρας» **Τού Ίδιου**, *Ύπόμν. Ματθαίον*, σ. 507 (35, 1). — **Α. Φιλίππιδου**, *μνημ. έργ.* σ. 365.

— Τά συνώνυμα δισύνθετα ρήματα καθηλώω -ώ καί προσηλώω -ώ, έχοντας 2ο συνθετικό τό ουσιαστικό ό ήλος, που σημαίνει καρφί (= μικρό ραβδί μετάλλιο ή ξύλινο αιχμηρό στήν μι άκρη του για στερέωση, καθήλωση - προσήλωση κάποιου), ύποδηλώνουν καρφώνω κάτι σε κάποιο, στερεώνω με καρφιά - ήλους, σταυρώνω - καρφώνω στόν σταυρό. Βλ. **Δ. Δημητράκου**, *μνημ. Λεξικόν*, τόμ. 4ος, σ. 3253 (ήλος, 1η καί 2η έννοια), σ. 3511 (καθηλώω), τόμ. 7ος, σ. 6214 (προσηλώω, 1η καί 2η έννοια καί πρβλ. μεταφορική σημασία 4η «έπί τής ψυχής άφοσιούμαι»).

— Για τόν τρόπο που σταυρώνονταν (καθηλούντο, προσηλούντο έπί του σταυρού) οί καταδικασμένοι σε σταυρικό θάνατο βλ. **Π. Τρεμπέλα**, *Ύπόμν. Ίωάννην*, σ. 665-666 (18, 1). — **Α. Φιλίππιδου**, *μνημ. έργ.* σ. 286, 344, 358-362. — **Γ. Γρατσέα**, *μνημ. έργ.* σ. 451 (βλ. τά ρήματα άνασκοποΰεσθαι, άνασταυροΰεσθαι, καθηλώω, κρεμώ δι' ήλων), 455 (δι' ήλων-προσήλωσις), 459 («Ό Κύριος είχε προσηλωθή έπί του σταυρού. Τούτο μαρτυροΰν οί ήλοι καί οί τύποι των ήλων»).

54. Βλ. «Οί σὺν Ἰουδαίοι, ἵνα μὴ μεῖνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου» **Ίωάν.** ιθ' 31. — Η παρασκευή ήμέρα ήταν καί προπαρασκευή του σαββάτου καί έπιπλέον παραμονή, συνέπεσε να είναι, τής μεγάλης ήμέρας του Πάσχα (15 του μηνός Νισάν). Διπλό λοιπόν σάββατο (καί τής εβδομάδος καί τής μεγίστης του έτους έορτής). Βλ. **Ν. Δαμαλά**, *μνημ. έργ.* σ. 700 (31). — **Π. Τρεμπέλα**, *Ύπόμν. Ίωάννην*, σ. 678 (31, 3 καί 4).

αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἐν ρήμα» **Ματθ.** κζ' 12-14. — Πρβλ. **Μάρκ.** ιδ' 60-61, ιε' 5. — **Λουκ.** κγ' 9.

48 καί 48α. Βλ. «**Άμην** τή Έβραϊδι φωνή τό **Γένοιτο** σημαίνει» **Ίουστίνου** μάρτυρος, *Άπολογία Α'*. ΒΕΠΕΣ, τόμ. 3ος, σ. 197 (65, 1, 24-25). — «έχει τήν έννοιαν του "εΐθε", "γένειτο" "μακάρι"... καίτοι ή λέξις θεωρεΐται έβραϊκή, πιθανόν να παρεσχηματίσθη εκ του Δωρικού ά μην άντι του ή μην, ένθα τό ή άπαντά συνήθως μετά του βεβαιωτικού μορίου μην εις τά κείμενα πολλών συγγραφέων ... σημαίνει καί εύχήν», συνάμα ύποσημαίνει «καί παραδοχήν των ειρημένων ... ύπόσχεσιν, επικύρωσιν, παραδοχήν» **Μιχ. Ίατρού**, *Πόθεν καί διατί, Εϊδική Έγκυκλοπαίδεια*, Άθήναι 1972, σ. 35 (Α 412). — «Η λέξις άμην (άμαϊν) ... σημαίνει ή εύχήν του όμιλούντος (γένειτο) ή **βεβαίωσιν** (άληθώς, βεβαίως)» **Δημ. Μωραΐτου**, *Άμην*. Θ.Η.Ε. τόμ. 2ος, σ. 351. — Η έν λόγω λέξη ύποδηλώνει έπιβεβαίωση, συμφωνία, ύπόσχεση, διαβεβαίωση για άλήθεια **Ch. Thomas**, *Amen, Vocabulaire de Théologie Biblique*, Paris 1966, σ. 33.

49. Βλ. φράση «έν τώ καιρώ» **Ματθ.** ιγ' 30, **Μάρκ.** ι' 30, **Λουκ.** ιη' 30.

50 καί 50α. Βλ. «τό μεν **αὐτῷ**, τό άπλώς ζητῶ, τό δέ **αἰτούμαι**, τό μεθ' ίκεσίας» **Δ. Δημητράκου**, *μνημ. Λεξικόν*, τόμ. 1ος, σ. 130 (αϊτέω -ώ, 4η έννοια).

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821*

Εἰς τὸν «Περὶ Φιλογενείας»⁷⁶ Λόγον τοῦ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς φιλοπατρίας καὶ φιλογενείας θεμελιῶνων τὰς ἀπόψεις τοῦ εἰς σχετικὰ χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Εἰς τὸν «Περὶ συνεισφορᾶς»⁷⁷ Λόγον τοῦ, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησεν τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας τοῦ 1822, ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸ καθήκον παντὸς ὁμο-

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΥ**

γενοῦς, πρὸς ἐνίσχυσιν ὑλικῶς τοῦ Ἀγῶνος, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ζητᾷ διακοσύνην, εὐσπλαχνίαν καὶ ὑπακοήν.

Τέλος εἰς τὸν «Περὶ Προσευχῆς»⁷⁸ Λόγον τοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς τόσο εἰς στιγμὰς δυστυχίας ὅσον καὶ εἰς στιγμὰς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν τόνισιν ὅπως ἰδιαίτερος, ὅτι ἡ ἀνδρεία τῶν ἀγωνιστῶν καὶ ἡ εὐδοκίμησις τοῦ Ἀγῶνος ὀφείλονται εἰς τὴν ἱερὰν προσευχὴν τῶν πιστῶν.

Δὲν ἤρκεσθη ὁμοῦς ὁ Κ. Οἰκονόμος μόνον εἰς τοὺς ἀνωτέρω Λόγους, προεικειμένου νὰ ἐνίσχυσῃ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τοῦ ἀποδήμου ἑλληνισμοῦ καὶ νὰ τοὺς παρακινήσῃ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Ἀγῶνος διὰ παντὸς τρόπον. Τὴν 15ην Μαΐου 1821 ἀπέστειλεν Ἰκετήριον Ἀναφορὰν⁷⁹ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῶν Ρώσων Ἀλέξανδρον τὸν Α', τὴν ὁποῖαν ὑπέγραψαν οἱ ἐν Ὀδησσῷ σεσωσμένοι Γραικοί, διὰ τῆς ὁποίας διεκτραγῶδει τὰ δεινὰ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος καὶ θεομῶς ἰκέτευσεν νὰ ἐπιβλέψῃ ἐπὶ τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων.

«Ἀπὸ τὸ μέσον» ἔγραψεν «τῆς ὑπερλάμπρου Ἀυλῆς Σου ἀναβαίνει διὰ τῶν οἰκτρῶν μας στομάτων πρὸς τὴν φιλανθρωποτάτην Σου ψυχὴν ὅλης τῆς βασιλιζομένης Ἑλλάδος ἢ φωνή. Τρισμέγιστε, τρισέβαστε Αὐγουστε! ἐπάκουσον τοὺς γοερούς στεναγμούς της, ἐπίβλεψον εἰς τὰ δάκρυά της, κάμφθητι πρὸς τὴν ἀπαράμιλλον δυστυχίαν της. Τὸ εὐσεβὲς ἑλληνικὸν γένος, θεόστεπτε Καίσαρ, τὸ καὶ πρόφην μεταξὺ τῶν

ἔθνῶν τῆς γῆς διὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ περικλεέστατον, καὶ ὕστερον διὰ τὴν εἰς τὰς συμφορὰς τοῦ γενναϊότητα περιώνυμον, κινδυνεύει τώρα πλέον νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Τέσσαρας ἤδη αἰῶνας θανασίμως ἐτυραννήθη ὑπὸ τοῦ βαρβάρου ἐχθροῦ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Κατεξαίνετο καθ' ἡμέραν ὑπὸ τῶν αἰμοβόρων ὀνύχων τῆς ἀδικίας. Καθ' ἡμέραν κατὰ πόλεις ἐγένετο σφάγιον τῆς ὁμοτάτης ἀσεβείας, τοῦ λοιμοῦ, τῆς πυρκαϊᾶς καὶ τῆς ἀνομίας. Καθ' ἡμέραν ὑπέμεναν ὕβρεις καὶ πληγὰς, καὶ βασάνους, ὁποίας δὲν ἔβλεπεν ὁ ἥλιος ἄλλας εἰς ὅλον τῆς γῆς τὸ πρόσωπον. Ἡ θρησκεία, ἡ τιμὴ, ἡ περιουσία καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ κατεσπαράσσοντο κοινῶς καὶ ἀνυποστόλως καὶ ὑπὸ τοῦ οὐτιδανωπάτου ὑπηρέτου τῆς τυραννίας. ...Πᾶσα πόλις τῆς Ἑλλάδος καὶ χώρα, τρισμέγιστε Αὐτοκράτορ, ἐγένεν ἡδὴ θεάτρον τραγικωτάτων σφαιγῶν... Πρόσθετες, θεοσέβαστε Αὐτοκράτορ, καὶ τὰ κατὰ τῆς εὐαγοῦς ἡμῶν πίστεως. Τὰ θεῖα Μυστήρια καθυβρίζονται· τὰ ἅγια ῥίπτονται εἰς τοὺς δρόμους ἀπὸ τοὺς κύνας εἰς ἄλλων κυνῶν καταπατήματα· οἱ ἱεροὶ ναοὶ βεβηλώνονται καὶ κατακαίονται καὶ κατεδαφίζονται· οἱ χριστιανοὶ βιάζονται πρὸς ἐξόμοσιν· οἱ ἱερεῖς τοῦ Ὑψίστου καταξοβαίνονται καὶ στρεβλώνονται, οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς ἀνιλεῶς κατασφάζονται⁸⁰... θέλησον, ὦν Μεγαλοουργὲ τῆς ἀγαθῆς θελήσεως Ἦρω, θέλησον νὰ προσθέσῃς εἰς τὰς περικλεεστάτας ἐπωνυμίας Σου καὶ τὰς ζηλωτὰς καὶ ἀθανάτους προσφωνήσεις ἐκείνας «Σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑκκλησίας ὑπέρομαχος⁸¹!

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Κ. Οἰκονόμος διὰ τῶν περιφημῶν Λόγων τοῦ καὶ Ἀναφορῶν προσεπάθει νὰ κινήσῃ τοὺς ὁμογενεῖς τῆς διασπορᾶς καὶ τοὺς ἀλλογενεῖς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Ἀγῶνος, ἠθικῶς καὶ οἰκονομικῶς, εἰς τὴν Ὀδησσὸν παρετηρεῖτο μίαν ἔντονον κινητικὴν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Σκοπὸς αὐτῆς τῆς κινήσεως ἦτο ἡ μεταρρυθμίσις τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας συμφώνως πρὸς τὴν νέαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων.

Εἰδικώτερον, ἐπειδὴ «τὰ ἑκατομμύρια τῆς Ἐταιρείας τῶν Φιλικῶν», σημειοὶ ὁ Σακελλαρίου Σακελλάριος, «ἐξηντλήθησαν κατὰ τὴν ἀτυχή ἐκστρατεῖαν τοῦ ἀρχιστρατήγου Ὑψηλάντου, γογγυσμοὶ καὶ ἀδιαφορία κατέλαβεν τοὺς πάντας. Τούτου ἔνεκεν τὰ πράγματα ἀπῆλθον τὴν μεταρρυθμίσιν τῆς Ἐταιρείας τῶν Φιλικῶν, καὶ τὴν λήψιν μέτρων πρὸ περιθάλψιν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 296 τοῦ ὑπ' ἀρ. 8 τεύχους.

76. Ἰδ. Κ. Οἰκονόμου, Λόγοι Ἐκκλησιᾶς..., ἐνθ' ἀνωτ., σ. 63-104, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι «ἐξεφωνήθη ἐν τῇ Γραικικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ὀδησοῦ, μνημοσύνου τελομένου τοῦ ἀοιδίμου προΐγκλητος Δημητρίου Μουρούζη, κατὰ τὴν 26 Ὀκτωβρίου, τῷ 1821».

77. Ἰδ. Κ. Οἰκονόμου, Λόγοι Ἐκκλησιᾶς..., ἐνθ' ἀνωτ., σ. 105-146, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι «ἐξεφωνήθη ἐν τῇ Γραικικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ὀδησοῦ, τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας, Μαρτίου 1, 1822».

78. Ἰδ. Κ. Οἰκονόμου, Λόγοι Ἐκκλησιᾶς..., ἐνθ' ἀνωτ., σ. 147-220, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι «ἐξεφωνήθη ἐν τῇ Γραικικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ὀδησοῦ, τῇ ἑορτῇ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, Ἰουλίου 20, 1822».

79. Ἰδ. ἀνωτ., σμ. 12. Πρβλ. Πολυκάρπου Συνοδικοῦ, Κ. Οἰκονόμος..., ἐνθ' ἀνωτ., Ἰσθμ. Παλαμᾶς, τ. 7 (1923), σ. 15-16.

80. Ἰδ. Κ. Οἰκονόμου, Σωζ. Φιλολογικὰ..., ἐνθ' ἀνωτ., σ. 361-362.

81. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 364.

τών ἐν ἀπορία καὶ ἀνάγκη εὐρισκομένων ἀδελφῶν, πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν τῇ πατρίδι ἀθλούντων καὶ προμαχομένων ἀδελφῶν, πρὸς συντήρησιν τῶν 5.000 ἀγωνιστῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον καταφύγει εἰς Ὀδησσὸν καὶ Κιονόβιον, καὶ τοῦ στόλου, ὅπως χρησιμεύσιν εἰς νέαν ἐκστρατείαν, πρὸς συνένωσιν τῶν κατὰ πάσαν χώραν καὶ πόλιν τῆς Ρωσίας εὐρισκομένων Γραικῶν καὶ ξένων φιλελλήνων, ὅπως συνδράμωσι καθ' ὃ ἕκαστος ἔχει καὶ προαιρεῖται.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεκροτήθη τὴν πρώτην Αὐγούστου τοῦ 1821 Γενικὴ Συνέλευσις τῶν ἐν Ὀδησσῷ Γραικῶν, ἐν ἣ ἔξελεγήσαν νεοὶ ἑφοροί⁸², ὁ Γρηγόριος Ι. Μαρασλῆς⁸³, ὁ Ἰωάννης Ἀμβροσίου⁸⁴, ὁ

82. Ἐκ τῶν ἑφόρων αὐτῶν ὁ Ἰωάννης Ἀμβρόσιος ἦτο Ταμίας τῆς ἑφορίας, ὁ Ἀλέξανδρος Μαῦρος ἀντεπιστέλλον μέλος, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐλαμβάνετο ἡ ἀλληλογραφία, ὁ Ἀλέξανδρος Κουμπάρης καὶ Γρηγόριος Μαρασλῆς, (ἀντὶ τοῦ Ἡλία Μάνεση παραιτηθέντος ἐξελέγη ὁ Γρηγόριος Ἰωάννου Μαρασλῆς), ὡς προεδρεῖων, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τῆς διακριτικῆς τιμῆς νὰ ὑποδέχεται ἐν τῇ οἰκίᾳ του τὰ ἐπίσημα μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ νὰ λήη τὰ ἀναφωρομένας διαφορὰς τῶν ἐν Ρωσίᾳ Κοινοτήτων». Ἰδ. *Σακελλαρίου Γ. Σακελλαρίου*, Φιλική..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 28. Πρβλ. αὐτόθι, σ. 163,164,167,169,170. Ὁ Ἀπόστολος Βακαλόπουλος εἰς τὴν Ἱστορίαν του, τ. Ε' (1980), σ. 206 καὶ εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 533 σημ. ἀφοῦ παραπέμπη εἰς τὰς σ. 20-21 τοῦ βιβλίου τοῦ Σακ. Σακελλαρίου, Φιλικὴ Ἐταιρεία, παρατηρεῖ ὅτι ὁ Σακελλαρίου «παρακάτω στὴ σ. 23 ἀναφέρει κατὰ λάθος ὡς νέους ἑφόρους τὸν Ἰωάννην Ἀμβροσίου, Ἡλία Μάνεση, Ἀλέξανδρο Μαῦρο καὶ Ἀλέξανδρο Κουμπάρη». Ἄν καὶ πρόκειται περὶ ἀνασκοπίσεως τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ὅπου ἡ νέα καταγραφή τῶν ὀνομάτων τῶν ἑφόρων, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπανάληψις τῆς προηγουμένης, ἐν τούτοις παρατηροῦμεν, ὅτι ἐλλείπουν τὰ ὀνόματα Μιχαὴλ Νάζος καὶ Βαϊνὸς Παλαιολόγος καθὼς καὶ τὸ τοῦ Κυριακοῦ Κουμπάρη ἀντικατασταθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Κουμπάρη. Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι τὴν 4 Αὐγούστου 1821 «συνήθλον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον οἱ ἐν Ὀδησσῷ παραιοικοῦντες καὶ οἱ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀλλαχόθεν καταφυγόντες (εἰς Ὀδησσὸν) Γραικοὶ» ὅπου μεταξὺ τῶν ἀποφάσεων περιλαμβάνεται καὶ ἡ τῆς ἐκλογῆς ἑφόρων (ἀριθμ. Β'). «Ψηφίζομεν», σημειοῦται, «καὶ ὀνομάζομεν ἑφόρους τοῦ ἡμετέρου κοινῆς τοὺς κυρίους Ἰωάννην Ἀμβροσίου, Ἀλέξανδρον Μαῦρον, Κυριακὸν Κουμπάρη, Γρηγόριον Μαρασλῆν καὶ Βαϊνὸν Παλαιολόγον». (Ἐξ αὐτογράφου ἐγγράφου ἀποκειμένου εἰς τὴν βιβλιοθήκην μου).

83. Περὶ τοῦ Γρηγορίου Ἰωάννου Μαρασλῆ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐν τῇ «Στενωπῶ τῶν ὕφασμάτων» (*Krasnyj pereulok*) τῆς Ὀδησσῶ οἰκίᾳ ἐχρησίμευσεν ὡς κέντρον συνεδριάσεων τῶν Φιλικῶν, ἰδ. *Σακελλαρίου Γ. Σακελλαρίου*, Φιλική..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 21-29 κ.ἀ. *Ἐλευθερίου Παυλίδου*, Ὁ Ἑλληνισμός..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 146-168. *Σπυρ. καὶ Κων/νου Ἀντ. Βοβολίνη*, Βιογραφικόν..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 502-503. *Ἀθανασίου Σοδύλου*, Ἡ Ἐταιρεία..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 80. *Κωνσταντίνου κ. Παπουλίδου*, Γρηγόριος Γ. Μαρασλῆς..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 25-35.

84. Περὶ τοῦ Ἰωάννου Π. Ἀμβροσίου, ἐκ τῶν πρωταθλητῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας εἰς Ὀδησσὸν, ὅστις μετὰ τοῦ Γρηγ. Μαρασλῆ ἀπετέλει τὴν δυάδα τῶν Ἀρεοπαγιτῶν, πρὸς οὓς ἐφεσιβάλλοντο αἱ τυχὸν ἀναφωρόμενα ὑποθέσεις τῶν διαφόρων ἑφοριῶν, ἰδ. *Ἀμβροσίου Φραντζῆ*, Ἐπιτομή..., ἐνθ' ἄνωτ., τ. Β' (1839), σ. 541. *Κ. Α. Παλαιολόγου*, ὁ ἐν Νοτίῳ Ρωσίᾳ Ἑλληνισμός, Ἀθήνα 1881, σ. 29. *Σακελλαρίου Γ. Σακελλαρίου*, Φιλική..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 85-86 κ.ἀ. *Βαλερίου Γ. Μέξα*, Οἱ Φιλικοί..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 45. *Ἰωάννου Φιλήμονος*, Δοκίμιον περὶ τῆς Φιλικῆς..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 304. *Ἐλευθερίου Παυλίδου*, Ὁ Ἑλληνισμός..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 142-143. *Ἀθανασίου Σοδύλου*, Ἡ Ἐταιρεία..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 80, 142 ἐξ. *Γεωργίου Λαῖου*, Ἀνέκδοτες ἐπιστολὰς καὶ ἐγγράφα τοῦ 1821, ἱστορικὰ δοκουμενὰ ἀπὸ τὰ αὐστριακὰ ἀρχεῖα, Ἀθήνα 1958, σ. 11. *Ἐλένης Ε. Κούγκου*,

Ἀλέξανδρος Μαῦρος⁸⁵, ὁ Μιχαὴλ Νάζος⁸⁶, ὁ Βαϊνὸς Παλαιολόγος⁸⁷ καὶ ὁ Κυριακὸς Κουμπάρης⁸⁸, ἡ δὲ Φιλικὴ ἔταιρεία μετωνομάσθη «Γραικικὴ Φιλανθρωπικὴ Ἐταιρεία»⁸⁹ Ὀδησσῶ. (Συνεχίζεται)

Ὁ Καποδίστριας..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 75, 111,112,188,197. *Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδου*, Γρηγ. Μαρασλῆς..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 22,32,34,100.

85. Περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαῦρου, ἰδ. *Ἰωάννου Φιλήμονος*, Δοκίμιον περὶ τῆς Φιλικῆς..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 304. *Τοῦ Αὐτοῦ*, Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλλην..., ἐνθ' ἄνωτ., τ. Α' (1859), σ. 373-402. *Σακελλαρίου Γ. Σακελλαρίου*, Φιλική..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 16,20,23,28, 37,42,65, 78,187,188. *Γεωργίου Λαῖου*, Ἀνέκδοτες..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 29,99. *Ἀθανασίου Σοδύλου*, Ἡ Ἐταιρεία..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 80,145. *Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδου*, Γρηγ. Μαρασλῆς..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 28,31,33,34,50, 100,114.

86. Περὶ τοῦ Μιχαὴλ Νάζου, ἰδ. *Σακελλαρίου Γ. Σακελλαρίου*, Φιλική..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 6,16,20,25,26,27,29,266. *Σπύρου καὶ Κων/νου Βοβολίνη*, Βιογραφικόν..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 548β.

87. Περὶ τοῦ Βαϊνοῦ Παλαιολόγου, ἰδ. *Ἀμβροσίου Φραντζῆ*, Ἐπιτομή..., ἐνθ' ἄνωτ., τ. Α' (1839), σ. 230. *Ἰωάννου Φιλήμονος*, Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλλην..., ἐνθ' ἄνωτ., τ. Α' (1859), σ. 406. *Σακελλαρίου Γ. Σακελλαρίου*, Φιλική..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 16,20,42,98. *Ἀθανασίου Σοδύλου*, Ἡ Ἐταιρεία..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 80. *Κωνσταντίνου Κ. Παπουλίδου*, Γρηγ. Μαρασλῆς..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 32.

88. Περὶ τῶν Ἀδελφῶν Κουμπάρη, ἰδ. ἄνωτ., σημ. 60. Προσέτι ἰδ. *Ἀμβροσίου Φραντζῆ*, Ἐπιτομή..., ἐνθ' ἄνωτ., τ. Α' (1839), σ. 263 ἐξ., 266 ἐξ., 270 ἐξ., 280 ἐξ. καὶ τ. Δ' (1841), σ. 141. *Ἰωάννου Φιλήμονος*, Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλλην..., ἐνθ' ἄνωτ., τ. Α' (1859), σ. 398. *Βαλερίου Γ. Μέξα*, Οἱ Φιλικοί..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 8. *Χρυσστόμου Παπαδοπούλου*, Ἡ Ἐκκλησία Κων/πόλεως καὶ ἡ μεγάλη ἐπανάστασις τοῦ 1821, ἐν Ἀθήναις 1950, σ. 18. *Γεωργίου Λαῖου*, Ἀνέκδοτες..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 11, 15, 43.

89. Ὁ Σακελλαρίου Σακελλάριος σημειοῖ ὅτι «Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀναφαίνονται τρεῖς κυριώτεροι ἔταιρεῖαι, αἰτινες σπουδαῖον διεδραμάτισαν πρόσωπον εἰς τὰς τύχας τοῦ ἔθνους ἢ Φιλική, Γραικικὴ καὶ Φιλανθρωπικὴ τῆς Ὀδησσῶ καὶ ἡ νεαρὰ Ἐθνικὴ Ἐταιρεία, ἥτις, πεποίθαμεν, θέλει φανῆ ἄξια τοῦ ὀνόματός της. Καὶ αἱ τρεῖς ἐξήλθον ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ ἔθνους καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἀλλ' ὑπὸ διαφόρους ὄρους καὶ συνθήκας. Ἡ μὲν Φιλικὴ ἦτο ἡ ἐκτελεστικὴ ἀρχὴ τῆς πολιτικῆς διαθήκης Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου: «Ἐνθυμηθῆτε, ὅτι εἴσαθε Ἑλληνας». Σκοπὸν εἶχε τὴν ἀποτίναξιν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ὅλου Γένους. Ἡ Γραικικὴ Φιλανθρωπικὴ ἦτο ἔταιρεία τῆς περισυλλογῆς. Ἡ Ἐθνικὴ σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξυγιάνσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἀτμοσφαιρῆς ἀπὸ τοῦ θανατηφόρου μιάσματος, ὅπερ καλεῖται: Ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις. Ἡ Φιλικὴ ἐκλήθη Ἄγνωστος Δύναμις, καθόσον ἡ δύναμις καὶ ἡ πολιτικὴ εὐρωστία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, οἵτινες ἐθεώρουν αὐτὸν ριγιάν, δούλον, μὴ ἔχοντα συναίσθησιν ἐθνικὴν καὶ ἀνάξιον πολιτικῆς ἐλευθερίας. Ἡ Γραικικὴ ἐκλήθη Φιλανθρωπικὴ ἐναντίον τοῦ Γερμανικοῦ τύπου, ὅστις ἀπεκάλεσεν τοὺς ἐν Ὀδησσῷ Ἑλληνας ἀποστάτας. Ἡ Ἐθνικὴ ἐκλήθη Ἀόρατος Δύναμις. Καὶ εἶναι ὁρατὴ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, οἵτινες πολὺ καλὰ γνωρίζουν τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀόρατος ὅμως εἰς τοὺς τυφλοὺς κυβερνήτας τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες οὐδὲν ἄλλο ὄρωσιν ἢ μόνον τὸ ἄθλιον κόμμα καὶ ιδεώδες ἔχουσιν τὴν κατάληψιν ὑπουργικοῦ τινος χαρτοφυλακίου». *Σακελλαρίου Γ. Σακελλαρίου*, Φιλική..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 18-19. Πρβλ. καὶ σ. 169-171, ὅπου εἰς τὴν σ. 170 σημειοῦται: «Σὰς ἀναγγελομένης, ὅτι οἱ ἐν Ὀδησσῷ κάτοικοι καὶ οἱ ἀπὸ Κων/πόλεως καταφυγόντες Γραικοί, ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν φιλόπατρι μινούμενοι φρόνημα, συνήχθησαν κατὰ τὸν παρελθόντα Αὐγούστον ἐν γενικῇ συνλεύσει καὶ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος ομιλήσαντες, ἔκριναν εὐλογον κοινῇ ψήφῳ νὰ συστήσωσι «Γενικὴν Φιλανθρωπικὴν Ἐταιρείαν» ὡς εἰς τὸ πρόγραμμα εἰς ρωσογραικικὴν διάλεκτον φαίνεται, τοῦ ὁποίου τὸ ἀντίγραφον ἐξαποστελλόμενον πρὸς τὴν τιμιότητά σας, τὸ δὲ καθολικὸν διὰ μέσου τοῦ ἐδῶ πολιτάρχου ἐστάλη εἰς Πετροῦπολιν διὰ τὴν ἐπιμέλειάν του». (Ἐπιστολὴ τῶν ἑφό-

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Η έν Κορέα Ὁρθόδοξος Ἱεραποστολή

Ὁ διακρινόμενος διὰ τὴν λαμπρὰν συμβολὴν του εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καρποφόρου ὀρθοδόξου ἱεραποστολικοῦ ἔργου ἐν χώραις τῆς Ἀσίας Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ζήλων κ. Σωτήριος, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα ἀπέστειλεν ἐκ Σεοῦλ πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν διὰ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῆς Ἱεραποστολῆς.

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ζήλων γράφει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς:

«Ἐκ μέρους καὶ τῶν Κορεατῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν μελῶν τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος δεχθῆτε τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μας διὰ τὴν μεγάλην δωρεὰν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν, ποῦ προσφέρατε πρὸς τὴν Ἱεραποστολὴν μας, ἐκ τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τῆς καθ' ὑμᾶς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς.

»Πραγματικά, Μακαριώτατε, δὲν βρίσκω τὰ κατάλληλα λόγια διὰ νὰ Σᾶς ἐκφράσω τὴν χαρὰ, ποῦ μοῦ δώσατε μὲ τὴν νέαν αὐτὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης Σας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μου δι' ὅλα ὅσα μᾶς προσφέρατε ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐδῶ καταβαλλομένης Ἱεραποστολικῆς προσπάθειάς.»

Χριστιανικὴ Ἀλληλεγγύη

Μία τῶν λαμπροτέρων ἐκδηλώσεων τοῦ ἔργου τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ κατευθυνόμενον καὶ καθοδηγούμενον προνοιακὸν ἔργον τῶν «Ἐνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς. Ὡς πληροφοροῦν τὰ εἰδικὰ πληροφοριακὰ Δελτία, ἅτινα ἐκδίδονται ὑπὸ τῆς διευθυνομένης καὶ ἐμψυχουμένης ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου πρωτοπρεσβυτέρου πατρὸς Κωνσταντίνου Ἀνδρουλάκη Γενικῆς Διευθύνσεως Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα προσεφέρθησαν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐνοριῶν χρη-

ματικά βοηθήματα καὶ πασχαλινὰ δέματα ἀγάπης συνολικῆς ἀξίας 81.750.000 δραχ. Ἐκτὸς αὐτῶν, ἐγένοντο πολλαὶ ἄλλαι ἐκδηλώσεις διακονικῆς ἀγάπης (ὡς λ.χ. ἐπισκέψεις εἰς ἰδρύματα, κλινικάς, νοσοκομεῖα, ψυχιατρεῖα, γηροκομεῖα), συνδεόμεναι ὡσαύτως μετὰ παροχῆς χρηματικῶν βοηθημάτων καὶ ἀτομικῶν ἐορταστικῶν δεμάτων.

Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι παρόμοιον ἔργον χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης ἀναπτύσσεται καὶ εἰς τὰς πλείστας τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἱ. Μητροπόλεων, κατανοεῖται ὅτι τὸ λεγόμενον «κοινωνικὸν κράτος» ἔχει σπουδαίους συμπαράστατας τοὺς Ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας, τὸν λοιπὸν ἰ. κλήρον καὶ ἀναρίθμητα εὐσεβῆ λαϊκὰ μέλη τῶν ἐνοριακῶν φιλοπτώχων ταμείων καὶ λοιπῶν εὐαγῶν ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων. Πάντες οὗτοι ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ τὴν ἐγγυήτριαν δύναμιν διὰ τὴν ἐμψύχωσιν τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης ὑπὸ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία δημιουργεῖται διὰ τῆς συνενώσεως φυσικῶν ἐλατηρίων καὶ ὑπερφυσικῶν κινήτρων. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ κοινωνικά ἔργα, ἀπληλαγμένα παντὸς γραφειοκρατικοῦ χαρακτήρος, ἔχουν ἐκδηλον πνευματικὴν ὑφὴν καὶ ἀπαιτοῦν σχέσιν προσωπικῆς ἐμπιστοσύνης καὶ διαλογικῆς ἐπικοινωνίας, ἐξ-ατομικεύουσαν συμβουλευτικὴν ψυχοθεραπευτικὴν φροντίδα, ἀνίχνευσιν ὑπαρξιακῶν προβληματισμῶν, ὑπόδειξιν κοσμοθεωριακοῦ προσανατολισμοῦ, ὑπομονὴν καὶ ἐθελοντικὴν θυσίαν τοῦ ἐλευθέρου χρόνου μετ' αὐταπαρνήσεως.

Ἀναφορά εἰς τοὺς ἀγ. Κύριλλον καὶ Μεθόδιον

Ἐπὶ τῇ 650ετηρίδι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πράγας, ὁ Πάπας Ἰωάννης - Παῦλος Β' ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐν αὐτῇ ρωμαιοκαθολικὸν Ἀρχιεπίσκοπον Miroslav Vlk βαρυσήμαντον ἐπιστολὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τονίζονται τὰ ἑξῆς: «Αἱ ἐορταὶ τοῦ ἔτους τούτου γίνονται ἐν μιᾷ ἐποχῇ, καθ' ἣν ἢ διὰ τὴν ἐνότητά καταβάλλουσα ἐπιπόνους προσπάθειάς Εὐρώπῃ πρόκειται νὰ δίδῃ ἀξίαν εἰς ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα τὰ διάφορα τμήματα αὐτῆς ἀπὸ κοινῆς κατέχουν. Ἡ πόλις Πράγα, ἡ ὁποία ἐπίσης ὀνομάζεται «καρδιά τῆς Εὐρώπης», καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετ' αὐτῆς ἡ (Ρωμαιοκαθολικὴ) Ἀρχιεπισκοπὴ τῆς λαμβάνουν ὅλως ἰδιαιτέραν στάσιν ἐν τῇ διαδικασίᾳ τῆς πορείας πρὸς τὴν ἐνοποίησιν ταύτην. Ἐχουν τὰς πρωταρχικὰς ρίζας τῶν εἰς τὴν κυρίλλειον - μεθοδιακὴν χριστιανικὴν, τ.ἔ. τὴν ἀνατολικὴν, παράδοσιν (δηλ. τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου), ἀλλ' ὅμως αὐτὰ ἀντλοῦν ὡσαύτως ἐκ τῆς λατινικῆς παρα-

ων τῆς Γραικικῆς Φιλανθρωπικῆς Ἐταιρείας Ὀδυσσοῦ πρὸς τὸν Θεόδωρον Λυκόση εἰς Βαρσοβίαν 11 Ὀκτωβρίου 1821). Περὶ τῆς «Γραικικῆς Φιλανθρωπικῆς Ἐταιρείας» Ὀδυσσοῦ, ἰδ. Ἰωάννου Φιλήμονος, Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλλην..., ἐνθ' ἄνωτ., τ. Β' (1859), σ. 147. τ. Δ' (1861), σ. 23-24, 370. Ἐμμανουὴλ Σάνθου, Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, Ἀθήναι 1845, σ. 115-128. Ἀθανασίου Σοδίου, Ἡ Ἐταιρεία..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 80 ἔξ. Ἐμμανουὴλ Πρωτοψάλτου, Ἡ Φιλικὴ..., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 79. Ἀποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Ε' .1980), σ. 296-298.

δόσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Δύσεως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Πράγα εἶναι ὁ τόπος τῆς συναντήσεως δύο θρησκευτικο - πολιτιστικῶν ρευμάτων. Καὶ δὲν δύναται αὐτὸ νὰ ἰσχύη διὰ τὸ μέλλον ὡς καλὸς αἰωνός;».

Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἀμέριστον χαρὰν ἡμῶν διὰ τὸ τελευταῖον παπικὸν ἐρώτημα καὶ διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας τῆς ἐπὶ αἰῶνας καταδικαζομένης ἐν τῇ Δύσει παραδόσεως τῶν δύο Ἑλλήνων Θεσσαλονικέων ἀγίων ἀδελφῶν καὶ ἰδίως τοῦ ἀγίου Μεθοδίου, ἐὰν αἱ ἐπαναλαμβάνομεναι, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, παπικαὶ ἀναφοραὶ εἰς τοὺς δύο Ἑλληνας ἀγίους δὲν ἦσαν ἀόριστοι καὶ ἐὰν δὲν ἀπεσιῶπων ἐπιμελῶς τὰς διὰ τῆς ἐπομένης παρατηρήσεως ὑπομνησκομένας ἀλήθειαις.

Παρασιωπόμεναι παράμετροι καὶ ἀλήθειαι

Ποῖαι εἶναι αἱ ἐν τῇ παπικῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Ρωμαιοκαθολικὸν Ἀρχιεπίσκοπον Πράγας παρασιωπόμεναι ἱστορικαὶ παράμετροι καὶ ἀλήθειαι; Αὐταὶ εἶναι αἱ ἑξῆς:

1. Οἱ προπάτορες τῶν κατοίκων τῆς Πράγας ὄφειλον εἰς τοὺς ἀγίους Κύριλλον καὶ Μεθόδιον οὐ μόνον τὴν τέλεσιν τῆς λατρείας εἰς τὴν γλώσσάν των, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ λατρεία αὕτη εἶχε πρωτογενῶς οὐχὶ λατινικόν, ἀλλὰ βυζαντινὸν χαρακτῆρα καὶ ὅτι τὰ λατινικὰ στοιχεῖα εἰς αὐτὴν εἶναι δευτερογενῆ καὶ μεταγενέστερα. Οἱ δύο Ἕλληνες ἄγιοι μετέδωκαν εἰς αὐτοὺς οὐ μόνον τὸ ἑλληνοβυζαντινὸν ἰδεῶδες περὶ τῆς λειτουργικῆς γλώσσης, ἀλλ' ὀλόκληρον τὴν μορφολογίαν καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, πατερικῆς παραδόσεως καὶ βυζαντινῆς λατρείας.

2. Ὁ ἅγιος Μεθόδιος ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν ἐπισκόπων, ὑπέστη βασιανιστήρια καὶ ἐφυλακίσθη.

3. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀγίου Μεθοδίου οἱ μαθηταὶ του, ἐπειδὴ, ὅπως καὶ ἐκεῖνος, ἀπέκρουον τὸ *filioque* καὶ ἄλλας λατινικὰς κακοδοξίας, ἐδιώχθησαν ἀπηνῶς ὑπὸ τῶν λατίνων καὶ ἐξετοπίσθησαν ἐκ τῆς Βοημίας καὶ Μοραβίας, «βρωμάτων, ἐνδυμάτων ἀπορῶντες» (Θεοφύλακτος). Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, ὡς ἐπισημαίνει ὁ Ζ. Dietrich, ὁ Μεθόδιος, κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους δὲν ἐτιμᾶτο ἐν τῇ Δύσει ὡς ἅγιος, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐστιγματίζετο ὡς αἰρετικός.

4. Τὸ περὶ λειτουργικῆς γλώσσης ἰδεῶδες τῶν ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου ἐπὶ αἰῶνας κατεπολεμεῖτο ὑπὸ παπῶν καὶ ρωμαιοκαθολικῶν ἐκκλησιαστικῶν συνόδων (λ.χ. ὑπὸ τῶν ἐν Split συνόδων τῶν ἐτῶν 925 καὶ 928).

5. Ὡσαύτως δὲν πρέπει νὰ παραθεωρῆται ὅτι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Πάπα μνημονευμένη «λατινικὴ παράδοσις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Δύσεως» φέρει κατὰ μέγα μέρος τὴν ἑλληνικὴν σφραγίδα καὶ ἐμπνέεται, ὡς θὰ ἔλεγεν ἡ

γνωστὴ κλασσικὴ φιλόλογος Ζακλὶν ντὲ Ρομιγύ, ἐκ «τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, τῶν ἑλληνικῶν λέξεων, τῶν ἑλληνικῶν ἀξιών» καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ διαφοροποιῆται ὡς ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἑλληνοβυζαντινὴν παράδοσιν.

Ὅθεν, ἐνῶ ἐκφράζομεν τὴν χαρὰν ἡμῶν διὰ τὴν παπικὴν ὑποδήλωσιν, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι δεόν νὰ συναντηθῶν ἡ ἀνατολικὴ καὶ ἡ δυτικὴ παράδοσις, πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ ἐπαναλάβωμεν διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ὅτι ἡ πορεία πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνοποίησιν καὶ ὀλοκλήρωσιν θὰ εἶναι πλέον ἀπρόσκοπτος, ἐὰν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα παρουσιάζωνται διὰ τῆς ἱστορικῆς γενετικῆς μεθόδου εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἀξιολογῶνται μεμονωμένα κατ' ἀποσπασματικὸν τρόπον καὶ μάλιστα διὰ παρασιωπήσεως τῆς προϊστορίας καὶ τῶν ἱστορικῶν συναρτήσεων καὶ γενεσιουργῶν αἰτίων αὐτῶν.

«Ἀντιπελάργησις»

Ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι τῆς Ἀρχιερατικῆς διακονίας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομου τὸ «Κέντρον Μελετῶν Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου» ἐξέδωκε ὀγκώδη καὶ πολυτελέστατον τιμητικὸν τόμον, τετυπωμένον ἐπὶ ἀρίστου χάρτου εἰς 608 σελίδας μεγάλου τετάρτου σχήματος καὶ κεκοσμημένον δι' ἐγχρῶμων φωτογραφιῶν. Πρόκειται τῷ ὄντι περὶ μνημειώδους καλλιτεχνικοῦ τυπογραφικοῦ ἐπιτεύγματος, τὸ ὁποῖον ἐσαεὶ θὰ ὑπομνήσκῃ τὴν ἐκτίμησιν τῶν 47 ἐπωνύμων συνεργατῶν τοῦ τόμου πρὸς τὸν κοσμοῦντα καὶ δοξάζοντα τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου διακεκριμένον Προκαθήμενον αὐτῆς. Οὗτοι ἀφιέρωσαν τὰς εἰδικὰς μελέτας των εἰς τὸν τιμῶμενον Προθεράρχην ἐν εἶδει στοργικῆς ἐκδηλώσεως ἀγάπης πρὸς πνευματικὸν Πατέρα καὶ τούτου πρὸς ἐκεῖνα, τοῦθ' ὅπερ δικαιολογεῖ τὸ ὅτι συμβολικῶς ἐδόθη εἰς τὸν τόμον τὸ ὄνομα «Ἀντιπελάργησις», μολοντί ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ τιμῶμενος δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν πτερύγων τῶν νέων πελαργῶν φερόμενον κατὰ τὴν πτῆσιν καταβεβλημένον γονέα των, ἀλλὰ μετὰ ἀνακαινιζομένης ὡς ἀετοῦ θαλερότητος καὶ μετὰ νεανικοῦ σφρίγγου ἐκτελεῖ ἀκαταπονήτως τὰ ποιμαντορικὰ καὶ ἐθναρχικά του καθήκοντα, ἀγωνιζόμενος ἄνευ συμβιβασμοῦ καὶ ὑποχωρήσεων διὰ τὴν πνευματικὴν πρόοδον τοῦ ποιμνίου του καὶ διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῶν δικαίων τοῦ Κυπριακοῦ καὶ τοῦ καθ' ὅλου Ἑλληνισμοῦ.

Ἀληθῶς διὰ τὴν λαμπρὰν ἐκδοσὶν ὀφείλονται συγχαρητήρια εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐκδοτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἦτοι εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς Πανοσιολογιώτατον Ἡγούμενον τῆς Ἱ. Μονῆς Κύκκου κ. Νικηφόρον, εἰς τὸν Ὑπεύθυνον Ἐκδόσεως καὶ Μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κέντρου Μελετῶν τῆς Ἱ. Μονῆς

Κύκκου κ. Σταύρου Σ. Φωτίου, εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Κέντρου κ. Ἰωάννην Θεοχαρίδην καὶ εἰς τοὺς ἐρευνητὰς ἐπιστήμονας τοῦ Κέντρου κ.κ. Μενέλαον Χριστοδούλου, Γλωσσολόγον (ἔχοντα τὴν φιλολογικὴν ἐπιμέλειαν), Ἀνδρέαν Γιακόβλεβιτς (Διευθυντὴν τοῦ Τμήματος Βυζαντινῶν Σπουδῶν), Στυλιανὸν Κ. Περδίκη (Υπεύθυνον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσείου τῆς Ἱ. Μονῆς Κύκκου) καὶ Νικόλαον Χριστοδούλου. Συγχαρητήρια διὰ τὴν λαμπρὰν καλλιτεχνικὴν ἐκδοσὴν ὀφείλονται ὡσαύτως εἰς τὰ ἐν Λευκωσίᾳ Τυπογραφεία «ΠΡΟΟΔΟΣ ΛΤΔ».

Πολυσύνθετος ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία

Ἐν συνεχείᾳ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι αἱ ἐν τῷ τιμητικῷ τόμῳ «Ἀντιπελάργησις» περιεχόμεναι πρωτότυποι μελέται εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον θεολογικαί, ἀναφερόμεναι εἰς εὐρὴ φάσμα θεολογικῶν ζητημάτων, ἐξεταζομένων ὑπὸ δοκιμῶν συγγραφέων, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ Καθηγηταὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.

Ἰδιαιτέρως ἐπιβάλλεται νὰ μνημονεύσωμεν τὸν Πρόλογον τοῦ πανοσ. Ἡγουμένου Κύκκου κ. Νικηφόρου, ὅστις κατὰ τρόπον ἐξόχως εὐγλωττον καὶ γλαφυρὸν παρουσιάζει τὴν ἀκτινοβόλον προσωπογραφίαν τοῦ ἐορτάζοντος τὸ ἀργυροῦν ἰωβηλαῖον τῆς Ἀρχιερωσύνης Σεπτοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Κατὰ τὰς εὐστόχους διατυπώσεις τοῦ πανοσ. Ἡγουμένου, ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Χρυσόστομος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἶναι «δεσπόζουσα πολυσύνθετη ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία» «ὡς νέος Χρυσόστομος καταγλαΐζει τοὺς ἄμβωνες» διακρίνεται ὡς «ὑπέροχος πηδαλιούχος καὶ δεξιὸς οἰακοστρόφος τῆς Ἐκκλησίας», ὡς «Ἀρχηγέτης τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ», ὡς «μεγάλος Ἱεράρχης τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ καὶ ὡς φλογερὸς σηματοφόρος τοῦ ἔθνους» «σκορπίζει τὴ θalπωρὴ τῆς ἐλπίδας καὶ θερμαίνει μὲ τὴν πνευματικὴ καὶ στοργικὴ θalπωρὴ του τὸ χεμαζόμενον λαὸν τῆς Κύπρου» «ἀναλώνει καθημερινὰ τὸ ἡφαίστειο τοῦ ἐκρηκτικοῦ ψυχροσωματικοῦ δυναμιμοῦ του καὶ τὰ πολλὰ του χαρίσματα, μὲ τὰ ὁποῖα τὸν ἔχει προικίσει ὁ Θεός, γιὰ τὴ δόξα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους» εἶναι «θεολόγος καὶ φιλόλογος, μὲ μετεκπαίδευσιν ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ, προικισμένος μὲ πνευματικὰ καὶ διοικητικὰ τάλαντα».

Χαρακτηριστικῶς ἐν τῷ αὐτῷ Προλόγῳ προστίθενται διὰ τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου κ. Χρυσόστομον καὶ τὰ ἐξῆς: «Νοῦς ὀξύς, θέλησις ἰσχυρά, ἐργατικότητα ἀκαταπόνητη, ἀποφασιστικὴ ἀκαμπτη, ἐτοιμότητα πνεύματος ἀφάνταστη, ὀρηκτικὸς καὶ θαρραλέος, ἀποδεικνύεται ἐμπνευσμένος Ἐκκλησιαστικὸς Ἡγέτης... Γνωρίζει κατὰ τρόπον ὑπέροχον νὰ συνδυάζει τὴν πνευματικὴν ἐργασία μὲ τὴν διοίκησιν

καὶ τὴν φιλανθρωπία... Ἐργάζεται ἀπὸ τοῦ ὄρθρου μέχρι βαθείας νυκτός... Αὐστηρὸς, πλὴν ὅμως φιλόστοργος, γνωρίζει καὶ τῆς ποινῆς τὸ ὠφέλιμον, καὶ ἐφαρμόζει τῆς ἀνοχῆς καὶ μακροθυμίας τὸ μεγαλειώδες... Δείχνει ἰδιαίτερη φροντίδα καὶ μέριμνα σὲ τρία κυρίως θέματα: α) στὸν καταρτισμὸν ἐναρέτων καὶ μορφωμένων κληρικῶν, β) ἐπὶ τὴν ὀρθὴν ἀγωγήν τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας καὶ γ) ἐπὶ τὴν ὀρθὴν καὶ λελογισμένη ἀξιοποίηση καὶ διαχείριση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας...».

«Ἐπέρομαχος τῶν Κυπριακῶν Θερμοπυλῶν»

Ἡ προσωπογραφία τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Χρυσόστομου θὰ ἦτο ἑλλιπής, ἐὰν δὲν προσετίθεντο εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πανοσ. Ἡγουμένου κ. Νικηφόρου καὶ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ: «Ὁ Χρυσόστομος μὲ τοὺς δημοκρατικοὺς καὶ ἐθνικοὺς ἀγῶνες τοῦ ἀναδεικνύεται ἀνυποχώρητος σηματοφόρος τῶν δικαίων τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ... Ἡ ὑπερήφανη ψυχὴ του δὲν συνθηκολογεῖ μὲ τὸ ψεῦδος... Συνετὸς ἀγωνιστὴς καὶ ψύχραιμος καὶ σίτις πρὸ κρίσιμης στιγμῆς, ἐγκαρδιώνει τὴν ψυχὴν τοῦ προδομένου λαοῦ, τὴν τραυματισμένην βαθιὰ ἀπὸ τὴν προδοσίαν καὶ τὸ ἐγκλημα, καὶ ἀναπτέρωνει τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ φρόνημά του... Ἀκρίτας συνειδητὸς, ἀλλὰ καὶ ἀκλόνητος ὑπέρομαχος τῶν κυπριακῶν Θερμοπυλῶν... ἔχει ἐπίγνωσιν ὅτι ὑπηρετεῖ τὴν ἀλήθειαν καὶ ὅτι προμαχεῖ τῆς χριστιανικῆς ἐλευθερίας... Ὁ λόγος του, ἄλλοτε συμβουλευτικὸς καὶ οἰκοδομητικὸς, προσφέρει παρηγορίαν καὶ τόνωσιν, καὶ ἄλλοτε πάλι, ὅταν οἱ περιστάσεις τὸ ἀπαιτοῦν, μεταβάλλεται σὲ δριμύ, καυστικὸν καὶ συγκλονιστικὸν ἔλεγχον... Μὲ Χρυσόστομειαν εὐγλωττίαν καὶ Δημοσθένειαν ῥητορικὴν δεινότητα, μὲ τὴν ἄτρομον καὶ πύρινον ὀρηκτικότητά του ἐλέγχει ἄρχοντες καὶ κρατούντες. Ὁ ὑπὲρ πάσαν δίστομον μάχαιραν λόγος του προκαλεῖ σεισμὸν καὶ τρανταγμὸν...».

Συνενοῦντες τὸν λόγον ἡμῶν μετὰ τοῦ λόγου τοῦ ἐγκωμιστοῦ πανοσ. Ἡγουμένου, ὀλοψύχως εὐχόμεθα εἰς τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου κ. Χρυσόστομον «μακρὰ καὶ πανόλβια ἔτη, γιὰ νὰ συνεχίσει ἀκάματος καὶ ἀκμαιοτάτος νὰ καθοδηγεῖ τὴν λογικὴν ποίμνην τοῦ Κυρίου καὶ νὰ πηδαλιουχεῖ μὲ θεία σοφία καὶ σύνεσιν τὴν θεότευκτον ὁλκάδα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, ὥστε νὰ ἐξέρχεται ἀλώβητη ἀπὸ τοὺς σκοπέλους καὶ ὑφάλους, πρὸς τὴν ἀπειλοῦν».

Ε. Δ. Θ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Τὴν 25ην Μαΐου συνήλθεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἡ Ίερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἀπεφάσισε τὴν πλήρωσιν τῶν κάτωθι μητροπολιτικῶν ἐδρῶν:

1. Τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀττικῆς διὰ μεταθέσεως τοῦ Σεβ. Ζακύνθου κ. Παντελεήμονος.

2. Τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Λαρίσης καὶ Τυρνάβου, δι' ἐκλογῆς τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. Ἰγνατίου Λάππα, Α' Γραμματέως τῆς Ἱεράς Συνόδου.

3. Τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Βεροίας καὶ Ναούσης, δι' ἐκλογῆς τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. Παντελεήμονος Καλπακίδη, πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

4. Τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας, δι' ἐκλογῆς τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Φαραντάτου, πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ταύτης.

5. Τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ζακύνθου, δι' ἐκλογῆς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δωδώνης κ. Χρυσοστόμου.

Ἐκτενῶς θὰ γραφοῦν τὰ δέοντα ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ ἐνθρόνισιν τῶν νέων Μητροπολιτῶν.

Ίερά Μητρόπολις Ἱερισσοῦ

Ἀφιερωμένες στὴν Κυρία Θεοτόκο ἦταν οἱ ὁμιλίες τῶν Κατανυκτικῶν Ἑσπερινῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ποὺ ὀργάνωσε ἡ Μητρόπολις Ἱερισσοῦ στὴν Ἀρναία. Ἦταν συνέχεια τοῦ ἀφιερῶματος τοῦ ἔτους 1994 ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ἱερισσοῦ κ. Νικόδημον.

Ὁ Σεβασμιώτατος μίλησε γιὰ τὸ «Μυστήριον τῆς Θεοτόκου», ὁ ἀρχιμ. Χρυσόστομος Μαϊδώνης γιὰ «Τὴν Γέννηση τῆς Θεοτόκου», ὁ ἀρχιμ. Ἰγνατίος Ριγανᾶς γιὰ «Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου», ὁ ἀρχιμ. Παλαμᾶς Κουμάντος γιὰ «Τὸν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου», ὁ ἱερομόναχος Βενέδικτος Νεοσκητιώτης γιὰ «Τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου» καὶ ὁ πρωτοπρ. Κων/νος Πλευράκης γιὰ «Τὴν Ὑπαπαντὴ τῆς Θεοτόκου». Ὅλες οἱ ὁμιλίες ἔγιναν στὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἀγ. Στεφάνου Ἀρναίας.

— Δραστηριοποιημένος εἶναι αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ὁ Σύλλογος Ἱεροψαλτῶν τῆς Μητροπόλεως Ἱερισσοῦ «Ρωμανὸς ὁ Βατοπαιδινός». Ἡ χορωδία τοῦ Συλλόγου πραγματοποιοῖ συναυλίες μετ' ὕμνους ἀφιερῶμενους στὴν Παναγία στὴν Ἀρναία στὴν Μεγάλῃ Παναγίᾳ καὶ στὸν Στανό. Τὴν χορωδία διήθυσεν ὁ Πρωτοψάλτης-καθηγητὴς κ. Βασ. Κοκκαλιάρης.

Συναυλία Βυζαντινῆς Μουσικῆς ὀργάνωσε ἡ Ἱερά Μητρόπολις στὴν Γαλάτιστα σὲ συνεργασία τοῦ συλλόγου Γαλατιστῶν Θεσ/νίκης.

Ἐψαλε χορωδία ἱεροψαλτῶν ἀπὸ τὴν Θεσ/νίκη ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Πρωτοψάλτη-καθηγητῆ Τάσου Πορφυρίδη. Παρουσίασε ὕμνους τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Ἐγίνε ἀπονομὴ τιμητικῆς πλακέτας καὶ ἐπαίνων στοὺς ἱεροψάλτες τῆς Γαλάτιστας, ποὺ συνεχίζουν τὴν βυζαντινὴ ψαλτικὴ τέχνη. Τιμήθηκε ὁ πρωτοψάλτης Ἰωάννης Σειράς, καὶ οἱ Κώστας Ματσούκις καὶ Γεώργιος Στρογγύλης.

Στὴ συνέχεια ἐγίνε μνημόσυνο τῶν ἀειμνήστων ἱερέων, ἱεροψαλτῶν καὶ ἐπιτρόπων τῆς Γαλάτιστας καὶ ἀναφέρθηκαν τὰ ὀνόματά τους.

Τὴν ἐκδήλωση ἐκλείσει μετ' αἰρετισμὸ τοῦ ὁ σεβ. κ. Νικόδημος.

— Καὶ οἱ ἱερατικὲς συνάξεις τῆς Μητροπόλεως Ἱερισσοῦ ἦταν ἀφιερῶμενες στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο. Στὴν Ἱερατικὴ Σύναξιν τοῦ Μαρτίου ὠμίλησε ὁ καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Φουντούλης μετ' θέμα: «Ἡ Παναγία στὴ Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας».

Στὴν Ἱερατικὴ Σύναξιν τοῦ Ἀπριλίου ὠμίλησε ὁ καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Καραβιδόπουλος μετ' θέμα: «Ἡ Παναγία στὴν Καινὴ Διαθήκη».

Στις 19 Μαρτίου πραγματοποιήθηκε στὴν Ἀρναία ἡ σύναξις τῶν Πνευματικῶν γιὰ τὴν προετοιμασίαν τους γιὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Στὴ σύναξιν ὠμίλησε ὁ ἱεροκήρυξ Ἀρχιμ. Παλαμᾶς Κουμάντος μετ' θέμα: «Τὸ μυστήριον τῆς Ἱεράς Ἐξομολογήσεως καὶ οἱ παρεκκλίσεις τοῦ στὴν ἐποχὴ μας».

Ίερά Μητρόπολις Λήμνου

Σὲ μιὰ ἐκδήλωση γεμάτη ἀγάπη καὶ φροντίδα γιὰ τὰ ἐμπερίστατα εἴκοσι παιδιὰ τῆς Βοσνίας ποὺ φιλοξενοῦνται στὴν Λήμνο ἐδῶ καὶ καιρὸ, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἱερόθεος, τὴν Τρίτη τοῦ Πάσχα, προσέφερε πασχάλιο γεῦμα, στὸ ὑψηλότερο σημεῖο τοῦ νησιοῦ, μετ' τὴν διανομὴ πλουσίων δώρων στὸ κάθε παιδί.

Ἡ συγκίνηση, ἀλλὰ καὶ ἡ χαρὰ τῶν παιδιῶν αὐτῶν ἦταν ἐκδηλῆ ἀφοῦ στὴ Λήμνο συνάντησαν τὴν ἀγάπην, τὴ στοργὴ καὶ τὸ χαμόγελο, δικαιώματα στὴ ζωὴ ποὺ στερήθηκαν βάρβαρα στὴν ἐμπερίστατη πατρίδα τους ἀπὸ τὴν κακία τοῦ κόσμου.

Ὁ Σεβασμιώτατος καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ἀφίξεως τῶν παιδιῶν στὴ Λήμνο ἐπέδειξαν ἀξιοθαύμαστον ἐνδιαφέρον καὶ συμπάροισαση στοὺς πρωτεργάτες τοῦ ἔργου, κάτι τὸ ὁποῖον θὰ συνεχισθῆ μέχρι τὴν ἡμέρα τῆς ἐπανόδου τους στὴν Βοσνία.

Ίερά Μητρόπολις Φθιώτιδος

Στὴ διάρκειαν σεμνῆς ἐκδηλώσεως τιμήθηκε ὁ

Σεβ. Μητροπολίτης Φθιώτιδος κ. Δαμασκηνός, με την ευκαιρία συμπληρώσεως 34ετούς αρχιερατικής διακονίας του στη Φθιώτιδα. Στους συγκεντρωθέντας μίλησε ο κ. Σπυρ. Πολίτης, επίτ. Γεν. Διευθυντής της Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας Λαμίας και παρουσίασε με γλαφυρό τρόπο την άγλαόκαρπη προσφορά και διακονία του τιμωμένου Αρχιερέως.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Σύμφωνα με απόφαση της 'Ιεράς Συνόδου (17.12.1993) άρχισε ή διαδικασία πληρώσεως κενών μητροπολιτικών θρόνων. Στις 27.2.1994, υπό την προεδρία του μητρ. Βιδυνίου Δομετιανού, οί έπαρχ. έκλογείς στο Βελίκο Τύρνοβο επέλεξαν τους έπισκ. Κωνσταντίας Γρηγόριο (29 ψήφους) και Λεύκης Νεόφυτο (25). 'Η 'Ι. Σύνοδος εξέλεξε ως μητρ. Βελίκο Τυρνόβου τον πρώτο, Διευθυντή της 'Εκκλ. Σχολής Σόφιας, με ψήφους 6—1 (6.3.1994).

— Στις 27.3.1994 οί έπαρχ. έκλογείς στο Ρουίσε, υπό την προεδρία του μητρ. Βάρνας και Πρεσλάβας Κυρίλλου, επέλεξαν τους έπισκ. Λεύκης Νεόφυτο (29 ψήφους) και Κρουπνικίου Ναθαναήλ (20). 'Η 'Ι. Σύνοδος εξέλεξε ως μητρ. Δοροστόλου και Τζερβενού τον πρώτο, βοηθό έπίσκοπο στη μητρ. Σόφιας και αρχιγραμματέα της 'Ι. Συνόδου, με 9 ψήφους (3.4.1994).

— Στις 17.4.1994 οί έπαρχ. έκλογείς στο Νευροκόπι (= Γκότσε Ντέλτσεβ), υπό την προεδρία του ίδιου μητροπολίτη, επέλεξαν τους έπισκ. Κρουπνικίου Ναθαναήλ (28 ψήφους) και Ζνεπόλεως 'Ιγνάτιο (18). 'Η 'Ι. Σύνοδος εξέλεξε ως μητρ. Νευροκοπίου τον πρώτο, βοηθό έπίσκοπο στη μητρ. Σόφιας με 9 ψήφους (24.4.1994).

— Οί έπιστολές του καθηρημένου Νευροκοπίου Ποιμένα προς διάφορες 'Ορθόδοξες 'Εκκλησίες για άναγνώριση της Συνόδου του (τών αντιπατριαρχικών) μεταβλήθηκαν σε μπουμέραγκ. Οί άπαντήσεις του άρχιεπισκόπου Πράγας και μητρ. Τσεχίας και Σλοβακίας Δωροθέου (3.1.1994) και του μητρ. Βαρσοβίας και πάσης Πολωνίας Βασιλείου προς τον Ποιμένα άποτελούν οξύτατη κριτική σε βάρος του. Στιγματίζεται ή στάση του έναντι του πατρ. Μαξιμου και ό ρόλος του στη διάσπαση της 'Εκκλησίας της Βουλγαρίας.

— Μετά την έκλογή του Κωνσταντίας Γρηγορίου σε μητρ. Β. Τυρνόβου ή 'Ι. Σύνοδος διόρισε νέο Διευθυντή στην 'Εκκλ. Σχολή της Σόφιας (7.3.1994) τον έπίσκ. Ζνεπόλεως 'Ιγνάτιο, βοηθό έπίσκοπο στη μητρ. Φιλιππουπόλεως.

— 'Ο μητρ. Σμολένσκ και Καλινινγκράντ Κύριλλος, πρόεδρος του Τμήματος έξωτερικών έκκλησιαστικών υποθέσεων, πραγματοποίησε τριήμερη έπίσκεψη στη Βουλγαρία (16—18 'Απριλίου 1994), για να ρυθμίσει τις λεπτομέρειες της έπίσημης έπισκέψεως στην 'Εκκλησία της Βουλγαρίας του πατρ. Μόσχα και πάσης Ρωσίας 'Αλεξίου Β' (Μάιος 1994).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

'Ιερά 'Αρχιεπισκοπή 'Αθηνών

'Εχοντας υπ' όψει τās διατάξεις τών άρθρων 37, παρ. 2, και 67 του Ν. 590/1977, «Περί Καταστατικού Χάρτου της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος», ως και τās διατάξεις τών άρθρων 33 και 34 του υπ' άριθ. 2/1969 Κανονισμού «Περί 'Ιερών Ναών, 'Ενοριών και 'Εφημερίων», προκειμένου, ίνα προβώμεν εις άνακήρυξιν ύποψηφίου έν τῷ 'Ιερῷ Ναῷ

'Αγίων 'Ασωμάτων — Θησειού

καλούμεν τους βουλομένους, ίνα καταλάβωσιν την 'Εφημεριακήν ταύτην θέσιν και έχοντας τὰ υπό του άρθρου 34/1α του αύτου ως άνω Κανονισμού προβλεπόμενα κανονικά και νόμιμα προσόντα, όπως έντός μηνός από της δημοσιεύσεως της παρούσης ύποβάλωσιν ήμίν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διά τὰ περαιτέρω.

'Εν 'Αθήναις τῇ 17ῃ Μαΐου 1994

† 'Ο 'Αθηνών ΣΕΡΑΦΕΙΜ

'Ιερά Μητρόπολις Καρπενησιού

'Εχοντας υπ' όψει τās διατάξεις του άρθρου 38 παρ. 2 του Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικού Χάρτου της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος» και τών άρθρων 33 - 37 του υπ' άριθ. 2/1969 Κανονισμού της 'Ιεράς Συνόδου «Περί ιερών Ναών, 'Ενοριών και 'Εφημερίων», προκειμένου να πληρώσωμεν την κενήν όργανικήν θέσιν τακτικού έφημερίου του 'Ιερού Ναού.

'Αγίου Δημητρίου Κλαυσειού Εύρυτανίας

καλούμεν τους βουλομένους και έχοντας τὰ κανονικά και

— Οί καθηρημένοι μητρ. Νευροκοπίου Ποιμήν και Στάρας Ζαγόρας Παγκράτιος άπέστειλαν στην 'Ι. Σύνοδο άτομικές έπιστολές μετανοίας (23.4.1994), τις όποιες ύπογράφουν ως πρώην μητροπολίτες. 'Η 'Ι. Σύνοδος άποφάσισε να παραπέμψει τὸ θέμα στην «'Αρχιερατική Σύνοδο» (13.5.1994).

— Με απόφαση της 'Ι. Συνόδου (24.4.1994) ό μητροπ. Δοροστόλου και Τζερβενού Νεόφυτος θά συνεχίσει να προσφέρει τις ύπηρεσίες του, προσωρινά, και ως αρχιγραμματέας της.

— Τὸ πατριαρχείο 'Ιεροσολύμων με έπιστολή του προς την 'Εκκλησία της Βουλγαρίας κατηγορηματικά διέψευσε τις δηλώσεις στον Τύπο του βουλευτή Χρήστου Σάμπεβ (καθηρημένου ιερομονάχου Χριστοφόρου), κατά τις όποιες έγινε δεκτός σε κοινωμία από τον Πατριάρχη 'Ιεροσολύμων Διόδωρο και λειτούργησε σε ναούς τών προσκυνημάτων και μάλιστα με τή νέα του αυτόκλητη ιδιότητα του «'Αρχιεπισκόπου της Πανορθόδοξης Βουλγαρικής 'Αρχιεπισκοπής». 'Ο Σάμπεβ άπλώς έγινε δεκτός ως προσκυνητής, επειδή έμφανίστηκε ως κληρικός της 'Εκκλησίας της Βουλγαρίας, άποκρύπτοντας την «ιδιότητά» του!

Δ.Β.Γ.

νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Καρπενησίῳ τῇ 5ῃ Μαΐου 1994

† Ὁ Καρπενησίῳ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν ἱερῶν Ναῶν

1) Ἀγ. Γεωργίου, Ἀγίου Γεωργίου, 2) Β' Ἐφημεριακὴ θέσιν Ἀγίου Σπυρίδωνος Ζαχάρως, 3) Ἀγίας Βαρβάρας Κακαλετριῦ, 4) Ἀναλήψεως Κυρίου Κάρκαβα, 5) Κοιμ. Θεοτόκου Καλογερεσίου, 6) Ἀγίου Νικολάου Λυκουδεσίου, 7) Ἀγίου Γεωργίου Μάλθης, 8) Ἀγ. Ἀποστόλων Μοναστηρίου, 9) Ἀγ. Παρασκευῆς Παιδεμένου, 10) Κοιμ. Θεοτόκου Σιτοχωρίου, 11) Κοιμ. Θεοτόκου Στομίου, 12) Κοιμ. Θεοτόκου Χαλκιά, 13) Κοιμ. Θεοτόκου Στασίμου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Κυπαρισσίᾳ τῇ 10ῃ Μαΐου 1994

† Ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἀρθρῶν 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν ἱερῶν Ναῶν

α) Ἀγίου Γεωργίου Ν. Ζίχνης, β) Ἀγίου Ἀθανασίου Καλλιθέας Φυλλίδος, καὶ γ) Κοιμήσεως Θεοτόκου Δασωτοῦ Κ. Νευροκοπίου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ν. Ζίχνη τῇ 24ῃ Μαΐου 1994

† Ὁ Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις: α) τῶν ἀρθρῶν 38, παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ τοῦ ἀρθροῦ 53 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2/1969 Κανονισμοῦ καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς ἰ. ναοῖς

α) Ἀναλήψεως Κυρίου Κορωπίου, β) Ζωοδόχου Πηγῆς Παιανίας, γ) Κοιμήσεως Θεοτόκου Ραφήνας καὶ δ) Ἀγίου Ἀνδρέου Λαυρίου

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νομιμοποιημένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Σπάτα, τῇ 25ῃ Μαΐου 1994

† Ὁ Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τηλ. 72.18.308, Fax 72.26.597

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΣΕΡΑΦΕΙΜ

† Ὁ Ἀράμης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Ἀττικῆς ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Ὁμότ. Καθηγ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

Ἄρχων Διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Μ.Χ.Ε.

Τακτικὸν Μέλος τῆς «Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Πατριαρχικὰ Μηνύματα ἐν τῷ Εὐρωπαϊκῷ Κοινοβουλίῳ.

Μητροπ. Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων Ἀθανασίου, Ὁ Πατριάρχης στὸ Στρασβούργο.

Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, πρὸς τὴν Ὀλομέλειαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου.

Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου, ὡς ἀντεπιστέλλοντος Μέλους τῆς Ἀκαδημίας (14-12-1993).

Καλλιόπης Δ. Σπινέλλη, Ἀσκησιμὴ Λατρείας στὶς Φυλακὲς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα.

π. Κων. Μ. Κωσταρέλλου, Ἡ παρουσία τοῦ Κληρικοῦ καὶ ἡ προσφορὰ του στὶς Φυλακὲς.

Ἀρχιμ. Νικ. Ι. Πρωτοπαπᾶ, Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ χειροτονία τοῦ Μητροπ. Κυρηναίας κ. Παύλου.

Ἀρχιμ. Ἀθαν. Χατζοπούλου, Ὁρθοδοξία καὶ Διάλογος στὴν Εὐρωπαϊκῆ Ἐνωσιμὴ σήμερα.

Ἐμμανουὴλ Χατζηγεωργίου, Χριστιανισμὸς, ἑλληνικὴ Φιλοσοφία καὶ ἑλληνικὴ Παιδεία.

Ἰωάννου Δ. Δρούλια, Ἀξιοσημείωτα σχόλια στὸς τελευταίους λόγους τοῦ Θεανθρώπου («ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ»).

Ἰωάννου Μπουγάτσου, Ἡ συμβολὴ τοῦ Κων. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.